

ЯРАТЫЛЫВ

Яратылыену гыакындагы хабар

1 ¹Инг башлап Аллагъ кёкню ва ерни яратгъан. ²Ер бош ва гёлемсиз болгъан, терен сувланы устьюн къарангылыкъ къуршагъан болгъан. Аллагъны Ругъу сувланы устьюнде къалкъып айлангъан. ³Аллагъ: «Ярыкъ болсун», – деген. Ярыкъ да болгъан. ⁴Аллагъ ярыкъ яхшы экенни гёрюп, ону къарангылыкъдан айыргъан. ⁵Ярыкъгъа Аллагъ «гюндюз» деп, къарангылыкъгъа буса «гече» деп ат къойгъан. Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу биринчи гюн болгъан.

⁶Аллагъ: «Сувланы ортасы булан оланы эки бёлеген гюмез болсун», – деген. Шолай болма да болгъан. ⁷Гюмезни яратып, Аллагъ ону тубюндеги сувланы ону устьюндеги сувлардан айыргъан. ⁸Гюмезге «кёк» деп ат къойгъан. Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу экинчи гюн болгъан.

⁹Аллагъ: «Кёкню тубюндеги сувлар биригип, къуру гёрюнсюн», – деген. Шолай болма да болгъан. ¹⁰Аллагъ къуругъа «топуракъ» деп, бириккен сувлагъа буса «денгизлер» деп ат къойгъан. Аллагъ бу затлар яхшы экенни гёрген. ¹¹Аллагъ: «Топуракъдан урлукъ береген отлар, гъарисини оьзюню журасына гёре урлугъу булангъы емиш береген тюрлю тереклер оьссюн», – деген. Шолай болма да болгъан. ¹²Топуракъдан урлукъ береген тюрлю отлар, гъарисини оьзюню журасына гёре урлугъу булангъы

емиш береген тюрлю тереклер оьсген. Аллагъ бу затлар яхшы экенни гьрген. ¹³Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу уьчюнчю гюн болгъан.

¹⁴Аллагъ: «Кькню гюмезинде гечени гюндюзден айырмакъ учун ярыкъ береген затлар болсун. Олар болжалланы гьрсетсин, гюнлени ва йьлланы оьлчесин. ¹⁵Олар кькню гюмезинден ярыкъ берип, ер юзюн ярыкъландырсын», – деген. Шолай болма да болгъан. ¹⁶Аллагъ кькде ярыкъ береген эки затны яратгъан: гюндюзлеге гьакимлик этмек учун уллусун, гечелеге гьакимлик этмек учун гиччисин ва юлдузланы яратгъан. ¹⁷⁻¹⁸Аллагъ оланы ер юзюне ярыкъ берсин учун, гюндюзлеге, гечелеге гьакимлик этсин учун ва кьарангылыкьны ярыкъдан айырмакъ учун кькню гюмезинде ерлешдирген. Аллагъ бу затлар яхшы экенни гьрген. ¹⁹Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу дьртюнчю гюн болгъан.

²⁰Аллагъ: «Сувлар кьп жанлардан толсун. Оьрде – кькню гюмезинде кьушлар учсун», – деген. ²¹Аллагъ зор уллу денгиз аждагьаланы, сувда турагъан жан-жаныварны, гьар тюрлю кьушланы яратгъан. Аллагъ бу затлар яхшы экенни гьрген. ²²Аллагъ оланы: «Артыгъыз, кьп болугъуз, денгизни сувларын толтуругъуз. Ерде де кьушлар кьп болсун», – деп шабагьатлагъан. ²³Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу бешинчи гюн болгъан.

²⁴Аллагъ: «Топуракьда тюрлю жанлар: гьайван-мал, ерде юрюп айланогъан жанлар ва кьыр жанланы тюрлю журалары тувсун», – деген. Шолай болма да болгъан. ²⁵Аллагъ кьыр жанланы, гьайван-малны ва ерде юрюп айланогъан гьар-бир жанны тюрлю жураларын яратгъан. Аллагъ бу затлар яхшы экенни гьрген.

²⁶Аллагъ булай деген: «Бизин келпетибизге, Озьюбюзге ошатып адамны яратайыкъ. О денгиздеги балыкьлагьа да, кькдеги кьушлагьа да, гьайван-малгьа да, бютюн ер юзюндеги кьыр жанлагьа да, ерде юрюп айланогъан гьар-бир жанлагьа да гьакимлик этсин».

²⁷Аллагъ адамны Озьюню, Аллагьны келпетине ошатып яратгъан. О эргишини ва кьатынгишини яратгъан.

²⁸Аллагъ оланы шабагьатлай туруп, булай деген: «Кьп яшлар тапдырыгъыз, артып йиберигиз, ер юзюн толтуругъуз, ону елегиз. Денгизлер-

деги балыкъялга, кёкдеги кыушлагы, ерде юрюп айланагъан гъар-бир жангъа гъакимлик этигиз. ²⁹ Мен сизге ер юзюндеги урлугъу булангъы бары да отланы, емиш береген тереклени беремен. ³⁰ Ичинде жаны бар бары да затгъа буса: жанлагы, кыушлагы, ерде юрюп айланагъан гъар-бир жангъа Мен ашамагъа деп яшыл оысюмлюклени беремен». Шолай болма да болгъан. ³¹ Аллагъ Озью яратгъан затлагы къарап, олар бек яхшы экенин гёрген. Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу алтынчы гюн болгъан.

2 ¹ Шолай кёкню, ерни, шолардагы бары да затны бир низамгъа гелтирип яратылыву тамамлангъан. ² Еттинчи гюнге Аллагъ яратыв ишлерин тамамлагъан. Яратыв ишлерин тамамлап, О еттинчи гюн парахат тургъан. ³ Аллагъ еттинчи гюнню шабагъатлап, ону сыйлы этген. Неге туюлде, О яратыв ишлерин тамамлап, шо гюн парахат тургъан. ⁴ Муна кёкню ва ерни, олар яратылгъан заманны гъакындагы хабар.

Адам ва Гъава Эдемни бавунда

Раббибиз Аллагъ кёкню ва ерни яратгъанда, ⁵ дюньяда не уыкю, не от болмагъан. Раббибиз Аллагъ дюньягъа янгур йиберип битмеген болгъан, топуракъны ишлетме адамлар да болмагъан. ⁶ Ерден чыгъагъан сув бютюн топуракъны сугъара болгъан. ⁷ Раббибиз Аллагъ ердеги хумдан адамны яратгъан, ону бурнуна яшав береген тынышны уфюрген, адам* жанлы зат болуп къалгъан.

⁸ Раббибиз Аллагъ Эдемде, гюнчыгышда бав кыруп, онда Озью яратгъан адамны ерлешдирген. ⁹ Раббибиз Аллагъ бавда гёзге арив гёрюнеген, тизив емишлери булангъы кёп тюрлю тереклер оысдюрген, бавну ортасында буса яшав береген терекни ва яхшыны-яманны гъакында билим береген терекни оысдюрген.

---

* 2:7 Ягъуди тилдеги «адам» деген сёзню айтылышы шо тилдеги «топуракъ» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

¹⁰ Эдемни ичинден бавну сугъарагъан оьзен агъа болгъан, сонг о дёрт бутакъгъа бёлуне болгъан. ¹¹ Оланы бирисини аты Пишон, о Гъабила элинден таба айланып-айланып агъа. Гъабилада алтын бар. ¹² (Шо элде тизив алтын, атир ийисли чайыр ва багъалы шогъам ташлар бар.) ¹³ Экинчи оьзенни аты Гигъон, о Куш элинден таба агъа. ¹⁴ Уьчюнчю оьзен – Тигър, о Ашшурну гюнчыгъыш янындан агъа. Дёртюнчю оьзен – Фират.

¹⁵ Эдемдеги бавгъа къуллукъ ва къаравул этсин деп, адамны онда ер-лешдире. ¹⁶⁻¹⁷ Раббибиз Аллагъ огъар булай деп бувара: «Яхшыны-яманны гъакъында билим береген терекден къайры сагъа шу бавдагъы къайсы терекни емишин де ашамагъа ярай. Ону емишин ашап къойма! Эгер де ашасанг, шо гюн оьлюп къалажакъсан».

¹⁸ Раббибиз Аллагъ: «Адамгъа янгыз турма яхшы тюгюл, Мен огъар оьзюне къыйышывлу ёлдаш яратайым», – дей. ¹⁹ Раббибиз Аллагъ Оьзю топуракъдан яратгъан бары да жанланы ва къушланы яратып, олагъа не-чик атлар къояр экен деп, оланы адамны янына гелтире. Жанлар адамдан шолай оьзлеге атлар ала. ²⁰ Адам бары да гъайван-малгъа, къушлагъа, жан-жанываргъа атлар къоя, тек оланы арасында оьзюне къыйышывлу ёлдаш тапмай. ²¹ Шо заман Раббибиз Аллагъ адамны къатты юхугъа батдыра, ону бир къабургъасын чыгъарып алып, шо ерге гён къаплай. ²² Къабургъадан къатынгишини яратып, Раббибиз Аллагъ ону адамны янына гелтире. ²³ Адам булай дей:

– Бу мени сюегимден алынган сюек, этимден алынган эт.

Муну аты къатынгиши* болур, неге тюгюл эргишиден алынган.

²⁴ Шогъар гёре, адам ата-анасыны уьонден чыгъып, къатыны булан бир-лешежек, экевю де туташ бир къаркъара болуп къалажакъ. ²⁵ Эргиши де, къатынгиши де – экевю де ялангъач болса да, уялмай болганлар.

---

* 2:23 Ягъуди тилдеги «къатынгиши» деген сёзню айтылышы шо тилдеги «эргиши» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

Биринчи гюнаг

3 ¹Раббибиз Аллагъ яратгъан жанланы арасындан йылан инг де гыллачысы болгъан. О къатынгишиге:

– Сизге Аллагъ шу бавдагъы бир емишден де ашама къоймайгъаны тюзмю? – деп сорай.

²Къатынгиши:

– Бизге емишлерден ашама ярай. ³Тек Аллагъ шу бавну ортасындагъы терекни емишлеринден ашамагъыз, тийип де къарамагъыз, ёгъесе оллежексиз деди, – дей.

⁴Йылан къатынгишиге:

– Олмежексиз. ⁵Аллагъ, сиз шо терекни емишлеринден ашагъанда, гёзлеригиз ачылып, Озью йимик яхшыны ямандан айырып билеген болуп къалажагъыгъызны биле, – дей.

⁶Къатынгиши шо терекни емишлери ашама яхшы экенни, гёзге арив гёрюнегенни гёре ва терекни емиши оьзюн гъакъыллы эте деген зат ону айрокъда бек иштагъландыра. О емишни уьзюп алып ашай. Къатынгиши булан ону эри де болгъан. Емишден о эрине де бере, о да ашай. ⁷Оланы гёзлери ачылгъандай болуп къала. Оьзлени ялангъач экенин гёрюп, олар инжир терекни япыракъларындан байламлар этип, беллерине байлай.

⁸Олар ахшам салкъында Раббибиз Аллагъ бавда юрюйгенни эшитип, тереклени артына яшына. ⁹Раббибиз Аллагъ Адамны:

– Сен къайдасан? – деп чакъыра.

¹⁰– Сени бавдан гелегенингни эшитдим. Оьзюм ялангъач экенимден къоркъуп яшындым, – дей о.

¹¹– Ким айтды сагъа сен ялангъач экенингни? Мен сагъа ашама деген терекни емишлерин ашадынгмы? – деп сорай Раббибиз Аллагъ.

¹²– Сен магъа деп берген къатынгиши берди магъа шо емишлени, мен де ашадым, – дей Адам.

¹³– Неге этдинг шону? – деп сорай Раббибиз Аллагъ къатынгишиге.

– Йылан алдатды мени, мен де ашадым, – дей о.

¹⁴ Йылангъа Раббибиз Аллагъ булай дей:

– Налат болсун сагъа да, этген ишинге де. Бары кыыр жанланы ва гъайван-малны арасында, налатланып, кыурсагъынгдан суюкелип юрюп туражакъсан. Сав омырюнг хум ашап туражакъсан. ¹⁵ Сени де, къатынгишини де ва сени наслуларынгни да, къатынгишини наслуларын да бир-биригизге душман этежекмен. Оланы наслулары сени башынгни янчып туражакъ, сен бусанг оланы табанындан тигип туражакъсан.

¹⁶ Къатынгишиге Раббибиз Аллагъ:

– Сени яшгъа токътагъан вакътингдеги азап чегивюнгню артдыражакъман; яшларынгни азап чеге туруп табажакъсан. Эринге гъасирет къалып туражакъсан, о буса сагъа гъакимлик этип туражакъ, – дей.

¹⁷ Адамгъа буса Раббибиз Аллагъ булай дей:

– Къатынгишиге тынглап, Мен сагъа ашама деген емишни ашап токътадынг! Гъали сен саялы топуракъ налатланды. Рызкъы болдурмакъ учун сен сав омырюнг авур загъмат тегюп туражакъсан. ¹⁸ О сагъа тегенеклер, чеп отлар осыдюрежек. Сен авлакъ осыюмлюклени ашап туражакъсан. ¹⁹ Тап сен озыюнден алынган топуракъгъа гирип къалганча, авур загъмат тегюп туражакъсан, рызкъынгни да тер теге туруп табажакъсан. Сен хумсан, къайтып хумгъа айланып да къалажакъсан.

²⁰ Адам къатынына Гъава* деп къоя, неге тыюл о яшайган бары да адамланы баш анасы болуп токътай. ²¹ Сакътияндан опуракъ этип, Раббибиз Аллагъ Адамны ва ону къатынын гийиндире.

²² Раббибиз Аллагъ:

– Гъали яхшыны-яманны билеген болуп, адам Бизин бирибиз йимик болуп къалды. Гъали энни яшав береген терекни емишин де ашап, бир де оылмейген болуп къалмагъай эди! – дей. ²³ Озыю алынган топу-

---

* 3:20 *Гъава* – бу атны ягъуди тилдеги «яшав» деген маънасы болма имканлы.

ракъгъа къуллукъ этсин деп, Раббибиз Аллагъ Адамны Эдемдеги бавдан къувалай. ²⁴ Адамны къувалай, Эдемдеги бавну алдында буса, гюнчыгыш ягында, яшав береген терекге багъып элтеген ёлну сакъламакъ учун, макътавлу малайиклени* ва дёгерек айланып турагъан ялынлы къылычны сала.

Къабил ва Гъабил

4 ¹ Адам къатыны Гъавагъа ювукълукъ эте. О яшгъа авур болуп, Къабил** деген уланын таба.

– Раббимни кёмеги булан мен инсан тапдым! – дей о. ² Сонг о Къабилни иниси Гъабилни таба. Гъабил къойлар сакълай болгъан, Къабил буса топуракъгъа къуллукъ эте болгъан. ³ Раббибизге къурбан этмек учун, бир гюн Къабил топуракъ берген емишлеринден гелтире. ⁴ Гъабил буса сиривюню башлапгъы къозуларыны ичмайын гелтире. Раббибиз Гъабилни савгъатына рази къала, ⁵ Къабилни савгъатына буса рази къалмай. Къабил ачувлана, ону бети бузула. ⁶ Раббибиз Къабилге булай дей:

– Неге ачувландынг? Неге бузулду бетинг? ⁷ Яхшылыкъ эте бусанг, сени къабул этермен, этмей бусанг, эшик алда гюнагъ яшынып тура. О сагъа гъасирет къалып тура, тек сен ону енгме герексен.

⁸ Къабил иниси Гъабилге:

– Авлакъгъа чыгъайыкъ, – дей*** . Олар авлакъгъа чыгъа. Шонда Къабил Гъабилни устюне чабып йиберип, ону олтюре.

⁹ Сонг Раббибиз Къабилге:

– Ининг Гъабил къайда? – деп сорай.

– Билмеймен, иниме къаравулчуманмы мен? – деп жавап бере Къабил.

* 3:24 *Макътавлу малайик* – мунда ягъуди тилдеги «гъерубим» деген сёз къоллангъан.

Шо сёз малайиклени къанатлы гъайванланы келпетиндеги тайпасын англата.

** 4:1 *Къабил* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «алмакъ» яда «етмек» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

*** 4:8 Бир-бир къольязывларда «авлакъгъа чыгъайыкъ» деген сёзлер ёлукъмай.

¹⁰ Раббибиз булай дей:

– Сен не этип кьойдунг? Инингни кьаны Магъа топуракъдан таба ял-бара. ¹¹ Налат болсун сагъа! Инингни кьаны тегюлген топуракъ сени гери уражакъ. ¹² Сен нечакъы кьуллукъ этсенг де, топуракъ сагъа рызкы бер-межек. Энниден сонг сен кьуваланып, ер юзюнде уйсюз-эшиксиз юрюп айлана кьалажакъсан.

¹³ – Бу авур жаза, мен ону гетерип болмажакъман. ¹⁴ Сен мени топура-гъымдан кьувалайсан, мен Сенден яшынарман. Кьувалангъанман, уй-сюз-эшиксизмен, магъа кьаршылашгъан гьар ким мени оьлтюрюп кьоя-жакъ, – дей Къабил.

¹⁵ Тек Раббибиз:

– Къабилни ким оьлтюрсе, шондан етти кьабат артыкъ оьч алына-жакъ, – дей. Кьаршылашгъанлар ону оьлтюрюп кьоймасын деп, Рабби-биз Къабилге бир айры белги сала. ¹⁶ Раббибизни гез алдындан тайып, Къабил Эдемден гюнчыгъышда ерлешген Нод элде ерлеше.

Къабилни наслусу

¹⁷ Къабил кьатынына ювукълукъ эте. О яшгъа авур болуп, Гьаногъ деген улан таба. Къабил шо вакътиде шагъар кьура болгъан, шо ша-гъаргъа Гьаногъ деп уланыны атын кьоя. ¹⁸ Гьаногъгъа Ират деген улан тува, Иратгъа – Мекиел, Мекиелге – Метушел, Метушелге буса Ла-мегъ тува.

¹⁹ Ламегъ эки кьатын ала, бирини аты – Ада, бирисиники – Цилла. ²⁰ Ада Явал деген улан таба. Явалдан чатырларда да яшай туруп тувар сакълайгъан халкъ амалгъа геле. ²¹ Ону иниси Ювалдан кьомуз ва зурнай согъагъанланы барысы да амалгъа геле. ²² Цилладан Тубал-Къабил деген улан тува. О багъыр ва темир токъалайгъан темир уста бола. Тубал-Къа-билни Наама деген кьызардашы бола.

²³ Ламегъ оьзюню кьатынларына булай дей:

– Ада, Цилла, тынглагъыз магъа! Тынглагъыз, кьатынларым, мен айтагъангъа!

Эгер де эргиши мени яраласа, мен де ону оылтюрюп кьояжакъман.
Эгер де уланьяш магъа урса, мен де ону оылтюрюп
кьояжакъман.

²⁴ Эгер де Къабил учун етти керен оьч ала буса, Ламегъ учун
етмиш етти керен алар.

Сет ва Энош

²⁵ Адам къатынына дагъы да ювукълукъ эте, о да улан таба. Яшгъа Сет деп кьоя, неге тюгюл, Гъава оьзю айтагъан кюйде, Къабил оылтюрген Гъабилни орнуна Аллагъ оьзюне башгъа урлукъ салгъан болгъан. ²⁶ Сетни Энош деген уланы болгъан. Шо замандан тутуп инсанлар Раббизни атын тутуп, Огъар сужда этме башлайлар.

Сетни наслусу

5 ¹ Муна Адамны ва ону наслуларыны тайпа-тухуму. Аллагъ инсанны яратгъанда, ону Оьзюне ошатып ярата. ² О эргишини ва къатын-гишини яратып, оланы шабагъатлай. Яратгъанда, олагъа инсан деп ат кьоя.

³ Адамгъа юз отуз йыл болагъанда, ондан ону келпетине, огъар ошай-гъан улан тува. Адам огъар Сет деп кьоя. ⁴ Сет тувгъан сонг, Адам сегиз юз йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва кьызлар тува. ⁵ Адам тогъуз юз отуз йыл яшап гечине.

⁶ Оьзюне юз беш йыл болагъанда, Сетге Энош деген уланы тува. ⁷ Энош тувгъан сонг, Сет сегиз юз етти йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва кьызлар тува. ⁸ Сет тогъуз юз он эки йыл яшап гечине.

⁹ Эношгъа тогъуз юз йыл болагъанда, ондан Кенан деген улан тува. ¹⁰ Кенан тувгъан сонг, Энош сегиз юз он беш йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва кьызлар тува. ¹¹ Энош тогъуз юз беш йыл яшап гечине.

¹² Кенангъа етмиш йыл болагъанда, ондан Магъалал деген улан тува. ¹³ Магъалал тувгъан сонг, Кенан сегиз юз кьыркъ йыл яшай. Ондан да-гъы да уланлар ва кьызлар тува. ¹⁴ Кенан тогъуз юз он йыл яшап гечине.

¹⁵Магьалалгьа алтмыш беш йыл болагьанда, ондан Гьерет деген улан тува. ¹⁶Гьерет тувгьан сонг, Магьалал сегиз юз отуз йыл яшай. Ондан дагьы да уланлар ва кьызлар тува. ¹⁷Магьалал сегиз юз токьсан беш йыл яшап гечине.

¹⁸Гьеретге юз алтмыш эки йыл болагьанда, ондан Гьаногь деген улан тува. ¹⁹Гьаногь тувгьан сонг, Гьерет сегиз юз йыл яшай. Ондан дагьы да уланлар ва кьызлар тува. ²⁰Гьерет тогьуз юз алтмыш эки йыл яшап гечине.

²¹Гьаногьгьа алтмыш беш йыл болагьанда, ондан Матушалагь деген улан тува. ²²Матушалагь тувгьан сонг, Гьаногь уьч юз йыл яшай. Ону яшаву Аллагь булан бола. Ону дагьы да уланлары ва кьызлары бола. ²³Гьаногь уьч юз алтмыш беш йыл яшай. ²⁴Ону яшаву Аллагь булан бола. Гьаногь гечинген сонг, Аллагь ону Оьзюню янына ала.

²⁵Матушалагьгьа юз сексен етти йыл болагьанда, ондан Ламегь деген улан тува. ²⁶Ламегь тувгьан сонг, Матушалагь етти юз сексен эки йыл яшай. Ондан дагьы да уланлар ва кьызлар тува. ²⁷Матушалагь тогьуз юз алтмыш тогьуз йыл яшап гечине.

²⁸Ламегьге юз сексен йыл болагьанда, ондан улан тува. ²⁹Ламегь огьар Нугь* деп кьоюп:

– Раббиз налатлагьан топуракьда о бизге ишибизде, загьматыбызда юрекегье маслагьат болуп туражакь, – дей. ³⁰Нугь тувгьан сонг, Ламегь беш юз токьсан беш йыл яшай. Ондан дагьы да уланлар ва кьызлар тува. ³¹Ламегь етти юз етмиш етти йыл яшап гечине.

³²Нугьгьа беш юз йыл болагьанда, ондан Сим, Гьам ва Яфет деген уланлар тува.

Нугь

6 ¹Дюньяда инсанлар бирден–бир артып тербей, олардан кьызлар тува. ²Шо заман инсанланы кьызларыны аревлюгюн гьорюп, Аллагьны уланлары оьзлер ушатгьанларын кьатын этип алалар. ³Раббиз:

---

* 5:29 *Нугь* – бу атны айтылышы ягьуди тилдеги «гьонгюн алмакь» деген сьзлени айтылышына ошашлы геле.

– Мени тынышым инсанда гьаман болуп турмажакь. О кьаркьарадан кьайры бир зат да тьююл, ону яшавуну мезгили юз йигирма йыл болсун, – дей.

⁴Шо заманларда (шондан сонг да йимик) дюньяда девлер – бырынгьы девюрлерден берли белгили игитлер – яшай болгьан, неге тьююл Аллагьны уланлары инсанланы кьызларына ювукьлукь эте болгьан, олар да яшлар таба болгьан.

⁵Раббибиз дюньяда инсанлардан чьгьагьан яманлыкь кеп экенни гере, неге тьююл оланы бары ойлары яманлыкьгьа бакьгьан болгьан. ⁶О дюньяда инсанны яратгьанына гьекюне, Ону юрегине кьайгьы тьюше ва:

⁷– Мен яратгьан инсанланы барын да ер юзюнден екь этежекмен, олар булан бирче гьайванланы, ерде юрюп айланагьан жанланы ва кьушланы екь этермен, неге тьююл Мен оланы яратгьаныма гьекюнгенмен, – дей. ⁸Амма Раббибиз Нугьгьа рази болгьан.

⁹Муна Нугьну ва ону наслусуну гьакьындагьы хабар. Шо замангьы инсанланы арасындан янгыз Нугь муьмин ва айыпсыз болгьан. о Аллагьны елунда юрюй болгьан. ¹⁰Нугьну Сим, Гьам ва Яфет деген уьч уланы болгьан.

¹¹Дюнья Аллагьны алдында пасат елгьа тьюшме башлай, о яманлыкьлардан тола. ¹²Аллагь дюнья пасат елгьа тьюшме башлагьанны гере, неге тьююл инсанланы барысы да пасатлыкьны елунда юрюй болгьан. ¹³Аллагь Нугьгьа булай дей:

– Дюньяда яшайгьанланы мен екь этежекмен, неге тьююл дюнья оланы яманлыкьларындан толгьан. Мен оланы ва олар булан бирче сав дюньяны екь этежекмен. ¹⁴Тек сен кипарис агьачдан геме этип, ону ичинде белмелер эт, тыш ва ич ягьындан буса сылама сюрт. ¹⁵Ону узуну юз отуз беш, генги йигирма эки, бийиклиги буса он уьч кьари болсун. ¹⁶Гемени уьст янында бир кьари оьлчевдеги терезе, кьабургьасында буса эшик эт. Гемеди биринчи, экинчи, уьчюнчю кьабатлар болсун. ¹⁷Мен дюньяны сувгьа батдырып, ичинде яшавну тынышы бар бары затны екь этежекмен. Дюньяда яшайгьанланы бары да оьлежек. ¹⁸Тек сени булан

Мен разилешив бегетермен. Сен уланларынг, къатынынг ва уланларынгны къатынлары булан гемеге гирерсен. ¹⁹Сени булан бары жанлардан, жут этип, эркегин де, тишисин де аларсан, шолар сени булан сав къалсын. ²⁰Къушланы гьар жынсындан, гьар гьайвандан ва ерде юрюп айланагъан гьар жандан жутларын ал, олар да сав къалсын. ²¹Гьазирлик гьерюп, олагъа да, обзюнге де гьар тюрю азыкдан да ал.

²²Нугь Аллагъ буюргъан затланы барын да кюте.

Сув алыв

7 ¹Раббибиз Нугьгъа булай дей:
– Агълюнню де алып, гемеге гир. Неге тюгюл, гъали яшап турагъанланы арасында Мени алдымда биргине-бир сен муъмин экенингни гьерюп тураман. ²Гьалал этилген бары да жанлардан, еттишер жут этип, эркеклерин ва тишилерин ал, гьарам этилген бары да жанлардан да, экишер жут этип, эркеклерин ва тишилерин, ³кёкдеги къушланы бары да жынсындан да, еттишер жут этип, эркеклерин ва тишилерин обзюнг булан ал. Дюнъяда шоланы журалары да сакълансын. ⁴Етти гюнден сонг Мен дюнъягъа янгур явдуражакъман – о къыркъ гече, къыркъ гюн яважакъ. Мен яратгъан бары затны ер юзюнден ёкъ этежекмен.

⁵Нугь Раббибиз буюргъан затны барын да кюте. ⁶Нугьгъа алты юз йыл болагъанда, дюнъяны сув алма башлай. ⁷Нугь уланлары, къатыны, уланларыны къатынлары булан, сувдан яшынып, гемеде сыйына. ⁸Гьалал ва гьарам этилген гьайванланы жынсларындан, къушлардан ва ерде юрюп айланагъан жанлардан ⁹гемеге ону янына, Аллагъ буюргъан кюйде, эркеги де, тишиси де жут-жут болуп гирелер. ¹⁰Етти гюнден сонг дюнъяны сув алма башлай.

¹¹Нугьну обмюрюню алты юзюнчю йылында, йылыны экинчи айында, айны он еттинчи гюнюнде терен сувланы алды йырыла, кёк тешилгендей, ¹²къыркъ гече, къыркъ гюн дюнъягъа янгур явуп тура. ¹³Шо гюн Нугь уланлары Сим, Гьам, Яфет, къатыны, уланларыны къатынлары булан гемеге мине. ¹⁴Олар булан гьар къыр жанны, гьар гьайван-малны, ерде юрюп айланагъан гьар жанны ва гьар къушну жынслары гирелер. ¹⁵Гемеге

Нугъну янына ичинде жаны бар бары да затдан да экишер жут гирелер. ¹⁶Раббибиз Нугъгъа буюргъан кюйде, гъар жындан эркеги де, тишиси де гирелер. Раббибиз Нугъну арты булан гемени эшигин яба.

¹⁷Сув алыв кыркъ гюн узатылып тура. Сув кѣп болгъан сайын геме гѣтерилип тура ва о юзме башлай. ¹⁸Сув кѣп болуп, дюньяны батдырып тура, геме буса юзюп тура. ¹⁹Сув буса, кѣклени тюрбюндеги инг бийик тавланы башларын япгъанча, бирден-бир гѣтерилип тура. ²⁰Сув тавлардан етти метрге оьрге гѣтериле ва олар сувну тюрбюнде гѣрюнмейген болуп къала. ²¹Шо заман ер юзюнде яшайгъан бары да зат: къушлар, гъайванлар, кыр жанлар, ерде юрюп айланагъан жанлар, бары да инсанлар – кырыла. ²²Къурудагъы тыныш алып яшайгъан бары да зат кырыла. ²³Дюньядагъы бары да зат: инсанлар, гъайванлар, ерде юрюп айланагъан жанлар, кѣздеги къушлар – бары да ер юзюнден ъкъ бола. Биргине-бир Нугъ да, ону булан бирче гемеде болгъанлар да сав къалалар. ²⁴Ер юзюп сув алыв юз элли гюн узатылып тура.

Сув алывну ахыры

8 ¹Аллагъ Нугъну, ону булан бирче гемеде болгъан уй ва кыр жанланы эсге ала. Аллагъ ер юзюнде ел чыгъара ва сувлар аз болма башлай. ²Терен сувланы алды бегиле, кѣк ябыла, янгурну явагъаны токътай. ³Астаракъ ер юзюнден сув тайма башлай. Юз элли бешинчи гюн сув кемиме башлай. ⁴Еттинчи айны он еттинчи гюнюнде геме Арарат тавланы усьтюнде токътай. ⁵Йылы онунчу айы етишгенче, сув астаракъ артгъа тартылып тура. Онунчу айны биринчи гюнюнде тавланы башлары гѣрюне.

⁶Кыркъ гюн оьте. Озью этген терезени ачып, ⁷Нугъ кыргъа къаргъаны учура. Ер юзю къуругъунча, къаргъа бир учуп гетип, бир де къайтып гелип тура. ⁸Арты булан Нугъ сув алыв битгенми экен деп, гѣгюрчюнню йибере. ⁹Тек гѣгюрчюн къонма ер тапмай, къайтып геле, неге тюрюл ер юзю сувну тюрбюнде къалып тура болгъан. Къолун узатып, Нугъ гѣгюрчюнню гемеге ала. ¹⁰Етти гюнден сонг Нугъ гѣгюрчюнню янгыдан учуруп йибере. ¹¹О ахшам авзунда зайтун терекни янгы болгъан япырагъы да булан

къайтып геле. Шо заман Нугъ сув алып токътагъанны англай. ¹² Дагъы да етти гюн токътап, о гёгюрчюнню янгыдан учура, о буса дагъы къайтып гелмей.

¹³ Нугъну объмюрюню алты юз биринчи йылында, биринчи айны биринчи гюнюнде сув кемий. Нугъ гемени ача ва ер юзюнден сув тайгъанны гёре. ¹⁴ Экинчи айны йигирма еттинчи гюнюнде ер юзю къуруй.

¹⁵ Шо заман Аллагъ Нугъгъа булай дей:

¹⁶ – Къатынынгны, уланларынгны ва уланларынгны къатынларын да алып, гемеден чыкъ. ¹⁷ Бары жанланы да: къушланы, гъайванланы, ерде юрюп айланагъан жанланы чыгъар. Олар ер юзюм толтуруп къойсун, олар яйылып артып тербесин.

¹⁸ Нугъ да уланлары, къатыны, уланларыны къатынлары булан гемеден чыгъалар. ¹⁹ Ону арты булан ер юзюнде яшайгъан бары гъайванланы, ерде юрюп айланагъан бары жанланы, бары къушланы гъар жынсы чыгъалар.

*Аллагъны Нугъгъа этген ваъдасы
ва ону булан бегетген разилешивю*

²⁰ Сонг Нугъ Раббизге къурбанлыкъны салагъан ер къура, гъалал этилген жанланы ва къушланы гъар жынсындан яллатып къурбан эте.

²¹ Къурбанлыкълардан гелеген атив ийислени сезе туруп, Раббизгиз Оьз-оьзюне булай дей:

– Энниден сонг инсанлар себеп болуп, Мен топуракъны налатламажакъман. Тап жагъил чагъындан тутуп оланы ойлары яманлыкъгъа бакъгъан буса да, Мен дагъы бары жанлы затны ёкъ этмежекмен. ²² Дюнъя бар чакъы чачыв ва орув, сувукъ ва ялав, яз ва къыш, гюн ва гече болуп туражакъ.

9 ¹ Аллагъ Нугъну ва ону уланларын булай деп шабагъатлай:

– Кёп яшлар тапдырыгъыз, артып йиберилиз, ер юзюм толтуругъыз.

² Ер юзюндеги бары да жанлар, кёкдеги бары да къушлар, ерде юрюп айланагъан бары да жанлар, денгизлердеги бары да балыкълар сизден къоркъсун ва титиресин. Олар сизин къолугъузгъа берилди. ³ Алда яшыл оьсюмлюклени бергеним йимик, Мен сизге ашамакъ учун бары да жанлы

затны бермен. ⁴Тек ичинде кьаны булангъы этни ашамагъыз, неге тюгюл де кьан яшавдур. ⁵Сизин кьаныгъыз, демек кыйыылгъан жаныгъыз учун, Мен кьан тѣкгенни – о жан буса да, ѳзге инсанны жанын кыйыгъан инсан буса да – жавапгъа тартажакъман. ⁶Биревню кьанын тѣкген инсанны башгъасы ону ѳзюню де кьанын тѣксюн, неге тюгюл Аллагъ инсанны ѳзюню келпетине ошатып яратды. ⁷Яшлар тапдырыгъыз ва артып йиберигиз чи, ер юзюн толтуруп, шонда ерлешигиз!

⁸Аллагъ Нугъгъа ва ону уланларына булай дей:

⁹⁻¹⁰ – Мен сизин ва сизин наслуларыгъыз булан ва бары да гемеден чыкыгъан жанлы зат булан: кьушлар, гъайван-мал ва кьыр жанлар булан – ер юзюндеги бары да жанлар булан разилешив бегетемен. ¹¹Мени сизин булангъы разилешивюм будур: энниден сонг сув алып булан бары да жанлы затны кьырмажакъман, дагъы дюньяны сув алып булан дагъытмажакъман.

¹²Аллагъ дагъы да булай дей:

– Муна Мен сизин булан ва бары да жанлы зат булан бегетген даимлик разилешивюмню белгиси: ¹³Мен булутлагъа жаямны, демек энемжаяны илдим. О Мени де, дюньяда яшайгъанланы да арасындагъы даимлик разилешивню белгисидир. ¹⁴Ер юзюню уьстюне Мен булутлар жыйгъанда, булутларда энемжая гѣрюнежек. ¹⁵Шо заман Мен сизин булан ва бютюн жанлы зат булангъы разилешивюмню эсге алажакъман. Дагъы бютюн жанлы затны сув алып булан дагъытмажакъман. ¹⁶Булутларда энемжаяны гѣргенде, Мен дюньяда яшайгъанланы барысы да булан бегетген даимлик разилешивюмню эсге алажакъман.

¹⁷Аллагъ Нугъгъа:

– Шо зат дюньяда яшайгъанланы барысы да булан Мен бегетген разилешивню белгисидир, – дей.

Нугъну уланлары

¹⁸Нугъну гемеден чыкыгъан уланлары булардыр: Сим, Гьам ва Яфет. (Гьам – Гьананны атасы). ¹⁹Олар уьчев болгъан, олардан ер юзюндеги бары да халкълар баш ала.

²⁰ Нугъ топуракъгъа къуллукъ эте болгъан. О биринчилей болуп юзюм орнатгъан инсан. ²¹ Чагъыр ичип эсирип, Нугъ ялангъач кюйде чатырыны ичинде ятгъан болгъан. ²² Гъам (Гъананни атасы) ону ялангъачлыгъын гёрюп, чыгъып агъаларына о гъакъда айта. ²³ Шо заман Сим де, Яфет де инбашларына абаларын да салып, артларын да берип, атасыны чатырына гирелер ва аба булан атасыны ялангъачлыгъын яба. Оьзлер буса башларын бир якъгъа бургъан болгъан, шо саялы да атасыны ялангъачлыгъын гёрмейлер. ²⁴ Айыгъып уянгъан Нугъ гиччи уланы этген затны англап, ²⁵ булай дей:

– Налат болсун Гъанангъа!

О агъаларыны къара къулу болуп къалажакъ!

²⁶ Дагъы да булай дей:

– Симни Аллагъы болгъан Раббизге макътав болсун!

Гъанан буса Симни къулу болуп къалсын.

²⁷ Аллагъ Яфетни* топуракъларын генглеширсин!

Яфетни наслулары Симни наслулары яшайгъан ерге гелип,
олар булан бирче орунлашып къалсын!

Гъанан буса Яфетни къулу болуп къалсын.

²⁸ Нугъ сув алывдан сонг да дагъы да уьч юз элли йыл яшай. ²⁹ О тогъуз юз элли йыл яшап гечине.

Нугъну уланларыны наслулары

10 ¹ Муна Нугъну уланлары Симни, Гъамны ва Яфетни гъакъындагъы ва оланы наслуларыны гъакъындагъы хабар. Сув алывдан сонг Симден, Гъамдан ва Яфетден яшлар тува.

² Яфетни уланлары: Гьомер, Магъогъ, Мадай, Яван, Тубал, Мешегъ ва Тирас. ³ Гьомерни уланлары: Ашкеназ, Рипат ва Тогъарма. ⁴ Яванны улан-

---

* 9:27 *Яфет* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «генглеширмек» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

лары: Элиша, Тариш, Киттим ва Доданим. ⁵Яванны наслулары денгизни боюндагы топуракъларда ерлешелер. Булар къавумларына, тиллерине, топуракъларына, халкъларына гёре Симни наслулары.

⁶Гьамны уланлары: Куш, Мисрайим, Пут ва Гьанан. ⁷Кушну уланлары: Сева, Гьабила, Савта, Рагьама, Савтегьа. Рагьаманы уланлары: Шева ва Дедан. ⁸Кушну Намруд деген уланы болгьан. О ер юзюнде биринчи батыр ⁹ва Раббизни алдындагы гючлю гьавчу болгьан. (Шо саялы «Раббизни алдындагы уллу гьавчу Намруд йимик» деген айтыв да бар). ¹⁰Бир башлап ону пачалыгына Бабил, Эрегь, Аккад ва Гьалне деген шагьарлар гире болгьан. Булар бары да Шинар элиндеги шагьарлар болгьан. ¹¹Шо элден Ассириягьа гетип, о шонда Ниневия, Регьоботир, Калагь ¹²ва шолай да Ниневианы да, аслу шагьар гьисапланагьан Калагьны арасындагы Ресен шагьарланы къура.

¹³Мисрайимден лут, анам, легьав, наптугь ¹⁴патрус, каслугь ва каптор тухумлар амалгьа геле. Капторлардан филистим тухумлар чыгьа.

¹⁵Гьанандан Сайдан (бу ону биринчи уланы), Гьет, ¹⁶ва шолай да гьевус, амор, гиргаш, ¹⁷хив, арк, син, ¹⁸арвад, цемар, гьамат тухумлар амалгьа геле. Гечге таба гьанан къавумлары чачылып ерлешелер. ¹⁹Оланы топуракълары Сайдандан башлап Герар ва Газа шагьарлагьа ерли узатыла, мундан буса Содом, Гьомора, Адым ва Севоим шагьарлагьа багьып Лаша шагьаргьа ерли узатыла. ²⁰Булар къавумларына, тиллерине, топуракъларына, халкъларына гёре Гьамны наслулары.

²¹Симники де яшлары бола. О бары да эвер халкъларыны ата-бабасы, Яфетни агьасы. ²²Симни уланлары: Элам, Ашшур, Арпагьшат, Лут ва Арам. ²³Арамны уланлары: Уц, Гьул, Гетер ва Маш. ²⁴Арпагьшатны Шелагь деген уланы, Шелагьны буса Эвер деген уланы бола. ²⁵Эверден эки улан тува. Оланы бирине Пелегь* деп къоя, неге тюгюл ону заманында дюньяны халкълары гьариси гьар якьгьа чачыла. Экинчиси

---

* 10:25 *Пелегь* – бу атны айтылышы ягьуди тилдеги «айырмакъ», «бёлмек» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

Йокътан бола. ²⁶ Ону Алмадад, Шелеп, Гьацармавет, Ярагъ, ²⁷ Гьада-рам, Узал, Дикла, ²⁸ Авал, Авимаел, Шева, ²⁹ Апир, Гьабила ва Явав деген уланлары бола. Булар бары да Йокътанны уланлары. ³⁰ Олар Мешени ва гюнтувушдагъы тавланы арасындагъы топуракъда яшайлар. Меше буса Сепар уылкеге тийип тура. ³¹ Булар къавумларына, тиллерине, топуракъларына, халкъларына гёре Симни наслулары.

³² Бу Нугъну уланларыны агълюлерини озълени халкъларына гёре тайпа-тухумудур. Дюньядагъы бары да халкълар сув алывдан сонг олардан амалгъа геле.

Бабилдеги бийик бина

11 ¹ Шо заманларда бютюн дюньяда ортакъ бир тил ва бир сёйлев болгъан. ² Инсанлар гюнтувушдан таба гелип, Шинар элдеги бир тюзлюкге етишелер ва шонда ерлешелер. ³ Олар бир-бирине:

– Балчыкъдан керпич гесип, ону отда къыздырып къатдырайыкъ, – дейлер. Шолай олар ташны орнуна керпични, киречни орнуна сылама къоллама башлайлар. ⁴ Инсанлар:

– Бийиклиги кёклеге етердей бинасы булангъы шагъар да къуруп, атыбызны белгили этейик, ёгъесе гъарибиз гъар якъгъа чачылып къалажакъбыз, – дейлер.

⁵ Раббибиз инсанлар къургъан шагъаргъа ва бинагъа къарамакъ учун ерге тюше. ⁶ Раббибиз булай дей:

– Булар бир халкъ, барысыны да тили бир. Бу чу оланы ишлерини янгыз аввалы! Булар чы не затгъа урунса да, артына чыгъып болар! ⁷ Оланы ягъына тюшюп, бир-бирин англап болмасын учун, оланы тилин булгъайыкъ чы!

⁸ Раббибиз оланы гъарисин гъар якъгъа чачып йибере, адамлар да озълени шагъарын къурагъанын токътата. ⁹ (Шо саялы шо шагъаргъа Бабил* деп

---

* 11:9 *Бабил* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «айырмакъ», деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

айтыла, неге туюл Раббиз онда ер юзюнде яшайгъанланы барысыны да тилин булгъай ва гъарисин дюньяны гъар ягъына чачып йибере).

Симни наслулары

¹⁰ Муна Симни ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. Сув алыв би-тип, эки йылдан сонг, Симге юз йыл болагъанда, ондан Арпагъшат деген улан тува. ¹¹ Арпагъшат тувгъан сонг, Сим беш юз йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

¹² Арпагъшатгъа отуз беш йыл болагъанда, ондан Шелагъ деген улан тува. ¹³ Шелагъ тувгъан сонг, Арпагъшат дёрт юз уьч йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

¹⁴ Шелагъгъа отуз йыл болагъанда, ондан Эвер деген улан тува. ¹⁵ Эвер тувгъан сонг, Шелагъ дёрт юз уьч йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

¹⁶ Эверге отуз дёрт йыл болагъанда, ондан Пелегъ деген улан тува. ¹⁷ Пелегъ тувгъан сонг, Эвер дёрт юз отуз йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

¹⁸ Пелегъге отуз йыл болагъанда, ондан Рав деген улан тува. ¹⁹ Рав тувгъан сонг, Пелегъ эки юз тогъуз йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

²⁰ Равгъа отуз эки йыл болагъанда, ондан Серугъ деген улан тува. ²¹ Се-ругъ тувгъан сонг, Рав эки юз етти йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

²² Серугъгъа отуз йыл болагъанда, ондан Нагъор деген улан тува. ²³ На-гъор тувгъан сонг, Серугъ эки юз йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

²⁴ Нагъоргъа йигирма тогъуз йыл болагъанда, ондан Терагъ деген улан тува. ²⁵ Терагъ тувгъан сонг, Нагъор юз он тогъуз йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары бола.

²⁶ Терагъгъа етмиш йыл болагъанда, огъар Ибрайим, Нагъор, Аран деп уланлар тува.

Терагъны наслулары

²⁷ Муна Терагъны ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. Терагъдан Ибрайим, Нагъор ва Аран деген уланлар тува. Аранны Лут деген уланы бола. ²⁸ Аран буса атасы Терагъны савунда, оъз ватанында, Гъалдей элиндеги Ур деген шагъарда гечине. ²⁹ Ибрайим ва Нагъор уйленелер: Ибрайимге къатын болуп Сарай, Нагъоргъа буса Аранны къызы Милка геле. (Аран – Милканы ва Исканы атасы). ³⁰ Сарайдан яш болмай болгъан, шо саялы ону авлетлери болмай.

³¹ Терагъ Гъалдейдеги Ур шагъарындан чыгъып, уланы Ибрайим, уланыны уланы Лут (Аранны уланы) ва гелини Сарай (Ибрайимни къатыны) булан Гъанан топурагъына чыгъып гете. Олар Гъарран деген шагъаргъа етишип, онда ерлешелер. ³² Терагъ шонда эки юз беш йыллыкъ чагъында гечине.

Аллагъ Ибрайимни танглай

12 ¹ Аллагъ Ибрайимге булай дей:

– Оъз уълкенгни, къардашларынгны ва атангдан къалгъан ожакъны къой. Мен сагъа гёрсетген уълкеге багъып бар. ² Мен сенден бир уллу халкъ болдуражакъман ва сени шабагъатлажакъман. Мен сени атынгны белгили этежекмен, сенден таба башгъалар да шабагъатланажакъ! ³ Сени шабагъатлагъанны Мен де шабагъатлажакъман! Сени налатлагъанны Мен де налатлажакъман! Дюньяны бары да халкъларына сенден таба шабагъат болажакъ!

⁴ Раббибиз оъзюне буюргъан кюйде, Ибрайим ёлгъа тюше; Ибрайим булан Лут да бара. Гъаррандан чыкъгъанда, Ибрайимге етмиш беш йыл бола болгъан. ⁵ Оъзю булан о къатыны Сарайны, агъасыны уланы Лутну, бары жыйгъан мал-матагъын ва Гъарранда уюнде болгъанланы барын да алып, олар булан бирче Гъанангъа ёл чыгъа.

Олар Гъанангъа етише. ⁶ Ибрайим Шегъемни ювугъундагъы Море деген уллу эмен терекни ягъына геле. Шо заманларда бу топуракъда гъананлылар яшай болгъан. ⁷ Шо заман Раббибиз Ибрайимге гёрюнюп:

– Мен шу топуракъны сени наслуларынга бережекмен, – дей.

Шонда Ибрайим гёрюнген Раббизге къурбанлыкъны салагъан ер къура. ⁸ Сонг о Бет-Эл деген шагъарны гюнтувуш ягъында ерлешген тавлагъа багъып тербене ва онда оъзюню чатырларын къура. Бет-Эл шо ерни гюнбатыш ягъында, Гай деген шагъар буса гюнтувуш ягъында болгъан. Шонда Ибрайим Раббизге къурбанлыкъны салагъан ер къуруп, Ону атын тутуп сёйлей. ⁹ Сонг о къыбла якъгъа, Негевге багъып бара.

Ибрайим Сарай булан Мисриде

¹⁰ Шо вакъти Гъананда ачлыкъ бола. Ибрайим бир гесекге Мисриге яшама чыгъа, неге тюгюл ачлыкъ шонча да гючлю бола. ¹¹ Мисриге етише туруп, о Сарайгъа булай дей:

– Мен сен нечик арив экенингни билемен. ¹² Мисрилилер сени гёрюп, сен мени къатыным экенни англажакъ. Сени сав къояжакъ, мени буса оьлтюрюп къояжакъ! ¹³ Олагъа сен мени къызардашымсан деп айтып къоярсан. Шолай этсенг, бары зат яхшы болажакъ, мени оьлюмден къутгъаражакъсан.

¹⁴ Ибрайим Мисриге гелгенде, мисрилилер Сарайны аривлюгюн гёрелер. ¹⁵ Вазирлер Сарайгъа къарап, ону аривлюгюн Мисрини пачасына макътамагъа башлайлар. Шону учун Сарайны пачаны къаласына алалар. ¹⁶ Ибрайим Сарайны эркъардашы деп ойлашып, пача огъар рагъмулу бола. Ибрайимге тувар, къойлар, эшеклер, къуллер, къаравашлар ва тюелер бере.

¹⁷ Тек пача оъзюне Ибрайимни къатыны Сарайны алгъаны саялы, Раббиз огъар ва ону къаласындагъылагъа уллу балагълар гелтире. ¹⁸ Ибрайимни чакъырып, пача огъар:

– Сен этип къойгъан недир? О сени къатынынг экенни неге яшыргъан эдинг? ¹⁹ Неге къызардашым деп айтдын? Мен чи шолайдыр деп, ону къатын этип алгъан эдим! Алып къатынынгни да, гет! – дей. ²⁰ О Ибрайимни къатыны да, бары мал-матагъы да булан къувалап йибермеге буйрукъ бере.

Ибраимни Лутдан айрылыу

13 ¹Ибраим къатыны ва бары малы-матагы булан Мисриден кайтып, Негевге гете; ону булан Лут да гете. ²Энни Ибраим гайван-малы, гюмюшю, алтыны булан бек бай бола. ³⁻⁴Ёлун узата туруп, Ибраим Негевден Бет-Элге багып гете. О тап алда озыню чатырларын кьургъан ва кьурбанлыкъны салагъан ерни кьургъан ерге багып бара. Шонда Ибраим Раббизни атын тутуп сёйлей.

⁵Ибраим булан гёчюп юрюйген Лутну да озы гайван-малы ва чатырлары бола. ⁶Экевге топуракъ азлыкъ эте: оланы малы-мюлюкю шонча да кёп бола чы, гьатта олагъа бирче яшама тыгъыслыкъ эте. ⁷Ибраимни ва Лутну кьойчуларыны арасында эришивлюклер башлана. (Шо заманларда бу ерлерде гьананлылар ва перислилер яшай болгъан).

⁸Ибраим Лутгъа булай дей:

– Бизин арабызда – мени кьойчуларымны да, сени кьойчуларынны да арасында – эришивлюк болмайгъан кюйню этейик, биз чи кьардашларыбыз. ⁹Муна алдында топуракъ – гел, биз айрылайыкъ. Сен сол якъгъа багып барсанг, мен онг якъгъа багып барарман. Сен онг якъгъа багып барсанг, мен сол якъгъа багып барарман.

¹⁰Лут кьарап, савлай Ёрдан Кьолу тап Соаргъа ерли, Раббизни бавудай, Мисрини топурагъыдай, сугъарылып турагъанын гёре. (Бу затлар Раббиз Содомну ва Гьомораны дагъытгынча бола). ¹¹Лут Ёрдан Кьолун сайлап, гюнтувушгъа багып тербене. Буланы ёллары шолай айрыла. ¹²Ибраим Гьананда, Лут буса Кьолну шагъарларыны кырыйында ерлеше. О Содомну кырыйында чатырларын да кьуруп яшавлукъ эте. ¹³Содомну халкы яман адамлар болгъан. Олар Раббизге кьаршы кёп гюнагъ ишлер эте болгъанлар.

¹⁴Лут ва Ибраим бир-биринден айрылгъандан сонг, Раббиз Ибраимге булай дей:

– Айлананга кьара! Мундан таба темиркъязыкыгъа ва кыблагъа, гюнтувушгъа ва гюнбатышгъа кьара. ¹⁵Сен гёрюп турагъан бу бары топуракъ-

ны Мен даимликге сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. ¹⁶ Мен сени наслунгнун денгиз ягъадагъы къайыр бюртюклени санавудай кѣп этежекмен. Къайыр бюртюклени санама бажарылмайгъанда йимик, шолай сени наслуларынгни да санама бажарылмажакъ. ¹⁷ Бар чы, топуракъны узунуна да, генгине де юрюп чыкъ, неге тюгюл Мен шону сагъа бережекмен.

¹⁸ Оьзюню чатырларын гѣчюрюп, Ибрайим Гъеврон шагъарда, Мамре деген адамны эменлигини ювугъунда орунлаша. Шонда о Раббизбирге къурбанлыкъны салагъан ер къура.

Ибрайим Лутну къутгъара

14 ¹⁻² Шо вакътилерде Шинарны пачасы Амрапел, Элласарны пачасы Ариогъ, Эламны пачасы Кедарламер ва Гоимни пачасы Тидал бирче жыйылып, Содомну пачасы Беругъа, Гьомораны пачасы Биршугъа, Адманы пачасы Шинавгъа, Севаимни пачасы Шемеверге, Беланы (гъали Соар деп айтылагъан) пачасына къаршы дав этмеге баралар. ³ Артда эсгерилген беш де пача Сиддим къолда, гъалиги Тузлу денгиз бар ерде, бир-бирине къошулалар. ⁴ Олар он эки йылны узагъында Кедарламерни зулмусуну тубюнде туралар, он уьчюнчю йыл буса баш гѣтерелер.

⁵⁻⁶ Он дѣртюнчю йыл буса озлер де булан бирлешип иш гѣреген пачалар да булан Кедарламер геле. Олар Аштерот-Карнаимде рефаимлилерден, Гьамда зузулардан, Шав-Кирьятаймда эмлилерден, дангылны ягъасындагъы Эл-Паранда оз тав эли Сейирде хорлулардан уьст гелелер. ⁷ Шондан олар Эн-Мишпатгъа (гъали Кадеш деп айтылагъан) багъып бурулалар ва Гъасисан Тамар деген ерде яшайгъан амалакетлилерден ва аморлулардан уьст чыгъалар.

⁸⁻⁹ Содомну пачасы, Гьомораны пачасы, Адманы пачасы, Цевоимни пачасы ва Беланы (гъали Соар деп айтылагъан) пачасы Сиддим къолда Эламны пачасы Кедарламерге, Гоимни пачасы Тидалгъа, Шинарны пачасы Амрапелге, Элласарны пачасы Ариогъгъа къаршы чыгъып, олар булан дав юрютелер. Дѣрт пача беш пачагъа къаршы ябушалар. ¹⁰ Сиддим къолда буса сыламадан толгъан кѣп къуюлар болгъан. Содомну да,

Гьомораны да пачаларыны асгерлери, къачма башлап, шо къуюларда батылып къалалар. Къалгъанлары буса тавлагъа къачып гетелер. ¹¹ Уьст болгъанлар Содомну ва Гьомораны бары байлыгъын, оланы бары сурсатын да алып, ёкъ болуп гетелер. ¹² Олар Содомда яшайгъан Ибраимни агъасыны уланы Лутну да алып гетелер. Ону бары малын-мюлкюн де чыгъарып алалар.

¹³ Сав къалгъанланы арасындан бириси, аморлу Мамрени эменлигини къырыйында яшайгъан гелгинчи Ибраимни ягъына гелип, огъар болгъан ишни гъакъында хабарлай. Мамре, Эшкол, Анер деген агъа-инилер Ибраим булан бирлешивде болгъанлар. ¹⁴ Лутну есирликде экенин билгенде, Ибраим тувгъандан берли озюню уьюнде тувгъан, дав юрютюп бажарагъан уьч юз он сегиз адамын да жыйып, оланы артындан тюше. Душманланы о Дан деген шагъаргъа ерли гызарлап юрюй. ¹⁵ Гече душманланы къуршавгъа алып, оланы янча ва тап Шамны темиркъазыкъ ягъында ерлешген Гьовагъа ерли къувалап юрюй. ¹⁶ Душманлардан о бары талагъан затын, Лутну, ону мал-матагъын, къатынгишилени ва есирлени къайтара.

Мелгъиседек Ибраимни шабагъатлай

¹⁷ Кедарламерден ва ону булан бирлешивдегилерден уьст болуп къайтып гелегенде, Шаве деген къолда (гъали Пача къол деп айтылагъан) Ибраимни алдына Содомну пачасы чыгъа. ¹⁸ Аллагъу-Тааланы дин къуллукъчусу ва Салимни пачасы болгъан Мелгъиседек Ибраимге эмек ва чагъыр чыгъара. ¹⁹ Мелгъиседек ону булай деп шабагъатлай:

– Кёкню ва ерни Яратывчусу Аллагъу-Таала Ибраимни шабагъатласын!

²⁰ Душманларынгни сени къолунга берген Аллагъу-Таалагъа макътав болсун!

Ибраим озьюне тюшген затыны ондан бир пайын Мелгъиседекте бере.

²¹ Содомну пачасы Ибраимге:

– Мени адамларымны къайтар, тюшген затынгни буса озьюнге къой, – дей.

²²⁻²³ Амма Ибрайим пачагъа булай дей:

– Раббизни, Аллагъу-Тааланы, кёклени де, ерлени де Яратывчусуну алдында кьолумну гётере туруп, сени бир затынгны да, гьатта чарыкъларынгны бавларын да алмасман деп ант эте тураман мен. Шо заман сен бирдокьда: «Ибрайимни бай этген менмендир», – деп айтып болмассан. ²⁴ Адамларыма ашавлукьгъа гетген затдан кьайры магъа бир зат да тарыкь тююл. Мени булан бирче давгъа гелген Энер, Эшкова Мамре озьлеге тиеген пайларын алсынлар.

*Аллагъны Ибрайим булан
бегетген разилешивю*

15 ¹ Шо агьвалатлардан сонг бираз заман озьтуп, Ибрайимге Раббиз бир гьайран гёрюнюш гёрсете. О Раббизни булай сёзлерин эшите: – Кьоркьма, Ибрайим, Мен сени Кьалкьанынгман. Сагъа уллу савгьат берилежек.

² Ибрайим буса булай дей:

– Есим мени, Раббим. Мен авлетсиз оyleжек бусам, Сени савгьатларынг магъа негердир? Мени варисим – Шам деген шагьарлы Элиезер.

³ Сен магъа авлет бермеген сонг, мени варисим уьюмде тувгъан шо кьул болуп токътажакь.

⁴ Ибрайим Раббизни булай сёзлерин эшите:

– Сенден улан туважакь, о да сени варисинг болуп токътажакь.

⁵ Ибрайимни чатырдан кьыргъа чыгьарып, Раббиз огьар:

– Кёкге кьара, юлдузланы бир санап кьара: шоланы санап боламысан? Сени наслуларынг да шончакьы болажакь! – дей. ⁶ Ибрайим Аллагъгъа иман сала, шо саялы Аллагъ ону кьабул эте.

⁷ Раббиз Ибрайимге:

– Шу топуракьны сагъа есликте бермек учун, Мен сени Гьалдейдеги Ур деген шагьардан гелтирдим, – дей.

⁸ – Есим мени, Раббим! Бу топуракь меники болажакьны белгиси кьайдадыр? – дей Ибрайим.

⁹ – Магъа мунда уч йыллыкъ сыйырны, уч йыллыкъ эчкини, уч йыллыкъ къойну, уй ва къыр гёгюрчюнлерден де бирерни гелтир, – дей Раббиз огъар.

¹⁰ Ибраим жанланы гелтирип, оланы тенг этип, экишер гесекге бёле, чархларын буса бир-бирине къаршы сала. Къушланы буса бёлмей къоя. ¹¹ Къыргыйлар учуп гелип, чархлагъа ябушуп йибере, тек Ибраим оланы къюшлей.

¹² Гюн арта туруп, Ибраимни къатты юху басма башлай, ону къара къоркъунчукъ къуршап ала. ¹³ Раббиз Ибраимге булай дей:

– Билип къой: сени наслуларынг ят элде дёрт юз йылны узагында есирликде ва къурбатлыкъда къалажакъ. ¹⁴ Тек оланы есир этген халкъга Мен дуван этежекмен. Шондан сонг сени наслуларынг шо ерден уллу байлыкъ булан чыгъажакъ. ¹⁵ Сени гъакъынгда айтсакъ, сен аталарынгни янына паракатлыкъда гёчежексен, къабурунга абурлу къарт гысапта ги-режексен. ¹⁶ Мунда сени халкъынг дёрт наслу гетип къайтажакъ, неге тю-гюл аморлуланы гюнагълары гъали де етишип битмеген.

¹⁷ Гюн арта ва бары ерни къарангылыкъ къуршап ала. Бирден бёлюнген гъайванланы арасындан тютейген очакъ ва башы янган таякъ оътюп ге-те. ¹⁸⁻²¹ Шо гюн Раббиз Ибраим булан булай разилешив бегете:

– Сени наслуларынга Мен Мисри озьенден тутуп уллу Фират озьенге ерли кенлилени, кенислилени, кадмонлуланы, хетлилени, перислилени, рефаимлилени, аморлуланы, гъананлыланы, гиргашлыланы ва евуслула-ны бу топуракъларын барын да беремен.

Гъажар ва Исмайы

16 ¹ Ибраимни къатыны Сарайдан яш болмай болган. Ону Гъажар деген мисрили къаравашы болган. ² Сарай Ибраимге:

– Раббим магъа авлет бермей. Мени къаравашыма ювукълукъ эт, бали-ки, о сама да магъа яш табар, – дей.

Ибраим Сарай айтганны эте. ³ Сарай да огъар къатын этип озъюню къаравашы мисрили Гъажарны бере. Шо вакъти Ибраим Гъанан элде ер-

лешгенден берли он йыл бите болгъан. ⁴Ибраим Гъажаргъа ювукълукъ эте. Гъажар айлы болуп, оьзюню еси Сарайгъа оьктем къарама башлай.

⁵Сарай Ибраимге:

– Мени абурсуз болгъанлыгъыма сен жаваплысан. Мен сагъа къатын этип къаравашымны берген эдим, о буса айлы болуп, магъа оьктем къарай. Экевиюбюзге де тюз дуванын Раббиз этсин дагъы, – дей.

⁶– Къаравашынг оьзюнгю ихтиярынгда. Оьзюнг тюз гёреген кюйде эт, – деп жавап бере Ибраим. Сарай Гъажаргъа зулму этме башлай. Гъажар да ондан къачып гете.

⁷Дангылда, Шургъа багъып элтеген ёл уьстдеги булакъны ягъында, ону уьстюне Раббизни малайиги гелип:

⁸– Сарайны къаравашы Гъажар, къайдан гелесен, къайда барсан? – деп сорай.

– Есим Сарайдан къачып бараман, – дей о.

⁹Раббизни малайиги огъар булай дей:

– Есинге къайтып барып, огъар таби болуп къал. ¹⁰Мен сени наслуларынгни санап болмасдай кёп этежекмен. ¹¹Сен айлысан, сени уланынг болажакъ. Огъар Исмайыл* деп къоярсан, неге туююл Раббинг сени агъынгни эшитди. ¹²Уланынг къыр эшекдей болажакъ. О бары халкъгъа къаршы, бары халкъ буса огъар къаршы болажакъ. Къардашлары булан эришивлюкде яшап къалажакъ.

¹³Оьзю булан сёйлеген Раббизге Гъажар: «Сен Эл-Ройсан», – деп ат къоя. Шо: «Мени гёреген Аллагъны оьз гёзюм булан гёрдюм!» – деген затны англата болгъан. ¹⁴Шо саялы да къуюгъа Бегъер-Лагъай-Рой** деп айтыла. Шо Кадешни ва Бередни арасында ерлешген.

¹⁵Гъажар Ибраимге улан таба. Ибраим Гъажардан тувгъан уланына Исмайыл деп къоя. ¹⁶Шо вакътиде Ибраимге сексен алты йыл битген болгъан.

---

* 16:11 *Исмайыл* – бу ат ягъуди тилде «Аллагъ эшите» демекдир.

** 16:14 *Бегъер-Лагъай-Рой* – бу «гъакъ, мени гёреген Аллагъ» демекдир.

*Разилешивню белгиси гысапда
сюннет этдиригиз*

17 ¹Ибрайимге токъсан тогъуз йыл болагъанда, огъар Раббиз гёрюнюп, булай дей:

– Мен бары да затны Еси болгъан Аллагъман. Мени гёз алдымда яшап тур ва муъмин болуп тур. ²Мен сени булан разилешив бегетежекмен, Мен сенден бир уллу халкъ болдуражакъман.

³Ибрайим Ону алдында ерге къапланып ята. Аллагъ булай дей:

⁴– Къара чы! Муна, Мен сени булан бегетеген разилешив: сен кёп халкъланы ата-бабасы болуп токътажакъсан. ⁵Сени атынг да Ибрайим* тююл, Ибрагъим** болажакъ, неге тююл Мен сени кёп халкъланы ата-бабасы этежекмен. ⁶Сени наслуларынгны артдыражакъман: бир хыйлы халкълар сенден таба баш алажакъ, сени наслуларынгдан чыкъгъанлар пачалар болажакълар! ⁷Мени разилешивюм, сени булан ва сени наслуларынг булан даимликге бегетилип, наслудан-наслугъа берилип туражакъ. Мен сени ва сени наслуларынгны Аллагъы болажакъман. ⁸Буссагъат сен заманлыкъгъа орунлашып яшап турагъан топуракъны Мен сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. Бютюн Гъанан топуракъны Мен сени наслуларынга даимликге есликте бережекмен ва оланы Аллагъы болажакъман.

⁹⁻¹⁰ Сонг Аллагъ Ибрагъимге булай дей:

– Тек сен де, сени наслуларынг да Мени булан бегетген разилешивню наслудан-наслугъа кютмеге герексиз. Муна, Мен сизин булан бегетеген разилешив: сизин бары да эргишилеригиз сюннетленме герек. ¹¹Мени булан бегетилген разилешивню белгиси гысапда сюннет этдиригиз. ¹²Сизин янгы тувгъан гъар уланъяшыгъыз сегизинчи пюн сюннет этилме герек. Шолай наслудан-наслугъа юрюлюп турсун. Сени ожагъынгда тув-

* 17:5 *Ибрайим* – бу ат ягъуди тилдеги «гъюрметли ата» демекдир.

** 17:5 *Ибрагъим* – бу ат ягъуди тилдеги «кёплени атасы» демекдир.

гъан гъар улангъаш, сени наслунгдан болмай, ят халкълардан сатылып алынган буса да, сюннет этилме герек. ¹³Сёзсюз осу да, башгъасы да – уйде тувгъаны да, сатып алынганы да – сюннет этилме герек. Шолай къаркъарагъызда Мени булан бегетилген даимлик разилешивню белгиси къалажакъ. ¹⁴Сюннет этилмеген адам буса, Мени булан этилген разилешивню кютмегени саялы, оъз халкъындан айрылажакъ.

¹⁵ – Аллагъ Ибрагъимге дагъы да булай дей:

– Энниден сонг сени къатынынгны аты Сарай тююл, Сара болажакъ.

¹⁶ Мен ону шабагъатлажакъман, сагъа ондан улан тувдуражакъман. Мен Сараны шабагъатлажакъман, ондан таба бир хыйлы халкълар баш алажакълар. Ону наслуларындан чыкъганлар пачалар болажакълар.

¹⁷ Ибрагъим ерге къапланып ята, оъзю буса кюлемсирей туруп:

– Юз йыллыкъ къартдан яшлар тувамы? Токъсан йыл болагъан Сараны яш табагъан заманымы дагъы? – деп ойлаша. ¹⁸ О Аллагъгъа:

– Исмайыл сама мени варисим болсун, – дей.

¹⁹ – Къатынынг Сара улан табажакъ, сен огъар Исгъакъ* деп къояжакъсан. Мен ону ва ону наслулары булан даимлик разилешив бегетежекмен.

²⁰ Сени Исмайыл булан байлавлу тилевюнгну де къабул этдим. Мен ону шабагъатлажакъман, ону наслусун артдыражакъман ва огъар кёп санавда наслулар бережекмен. Исмайылдан он эки бий туважакъ, о уллу халкъны ата-бабасы болажакъ. ²¹ Тек Мени разилешивюм Исгъакъ булан болажакъ. Сара сагъа ону бир йылдан сонг шу вакътилерде табажакъ, – дей Аллагъ огъар. ²² Ибрагъимге шолай да айтып, Аллагъ гете.

²³ Шо гюн Ибрагъим Аллагъ оъзюне буюрган кюйде уланы Исмайылгъа, ожагъындагъы бары да эргишилеге: тувмадан ожагъы булан байлавлу эргишилеге ва бары да сатып алган къуллагъа – сюннет эте. ²⁴ Сюннетленген заманында Ибрагъимге токъсан тогъуз йыл, ²⁵ уланы Исмайылгъа буса он уьч йыл бола болган. ²⁶⁻²⁷ Бир гюнню ичинде Ибрагъим, ону уланы Исмайыл, Ибрагъимни ожагъындагъы бары да эргишилер: тувмадан

---

* 17:19 *Исгъакъ* – бу ат ягъуди тилдеги «ол кюлей» демекдир.

ожагы булан байлавлу эргишилер ва ят халкълардан сатылып алынган кьуллар – сюннет этиле.

*Ибрагымге Сарадан улан тувмакны
гакьындагы ваьда*

18 ¹Тюшню яллавунда Мамре эменликде Ибрагым чатырыны алдында олтуруп турагьанда, огьар Раббибиз гьрюне. ²⁻³Ибрагым гьзлерин гьтерип кьарай – алдында уьч адам эретуруп тура. Чабып олагьа багьып барып, алдында ерге кьапланып ятып, Ибрагым булай дей:

– Бийим, ярай буса, сени кьулунг болган мени ягьымдан оьтюп гетип кьалма хари. ⁴Сизге аякъларыгьызны жувма сув гелтирер, терек тюпде олтуруп ял яларсыз. ⁵Кьулугьуз болган мени ягьымдан оьтюп бара болган сонг, ёлугьузгьа чыкьганча, сизге хапма аш да берермен.

– Яхшы. Шолай эт, – деп жавап бере олар.

⁶Чабып чатыргьа гирип йиберип, Ибрагым Сарагьа:

– Инг яхшысындан тез бир дорба ун ал, хамур басып, экмек бишир, – дей.

⁷Сонг Ибрагым туварына багьып чабып йиберип, яхшы семиз бузавну ала ва тез гьазир этсин деп, кьуллукьчусуна бере. ⁸Ибрагым оьзю кьонакьлагьа кьаймакь, сют, бузав эт бере. Олар ашап турагьан заманны ичинде о оланы кьырыйында, терек тюпде эретуруп тура.

⁹– Кьатынынг Сара кьайда? – деп сорай олар Ибрагымге.

– Шунда, чатырда, – деп жавап бере о.

¹⁰– Мен сени ягьынга тогьуз айдан кьайтып гележекмен. Шо заман Сараны уланы болажакь, – дей олардан бири.

Сара буса чатырны ичинде Ибрагымни артында эретуруп тынглап тура болган. ¹¹Ибрагым ва Сара бек кьарт болган, Сара буса яш табып болагьан чагьындан оьтген болган. ¹²Ичинден кюлемсиреп, Сара булай деп ойлаша:

– Мени девюрюм гетди, есим де кьарт. Яш тапма насиплер де кьайдадыр гьали?

¹³Шо заман Раббибиз Ибрагымге булай дей:

– «Къарт да болуп, мен гертиден де яш табып болурманмы дагъы?» – деп де айтып, неге кюлеп кьойду Сара? ¹⁴Раббигиз этип болмасдай гьеч зат бармы? Мен айтылгъан болжалдан, тогъуз айдан, къайтып гележек-мен, шо заман Сараны уланы болажакъ.

¹⁵Къоркъгъан Сара:

– Мен кюлемедим, – деп ялгъан айтып кьоя.

– Ёкъ, сен кюлей эдинг, – дей Раббигиз огъар.

Ибрагъимни Содом саялы ялбарыу

¹⁶Гетмеге деп онгарыла туруп, эргишилер эретуралар ва Содомгъа багъып къарайлар. Эргишилени узатмакъ учун, Ибрагъим олар булан бара.

¹⁷Раббигиз булай дей:

– Мен Ибрагъимден Оьзюмню хыялларымны яшырмасман. ¹⁸Ибрагъимден таба чы бек уллу ва гючлю халкъ амалгъа гележек. Ондан таба ер юзюндеги бары халкълагъа шабагъат этилежек. ¹⁹Оьзюню авлетлерине ва наслуларына Аллагъны ёлунда, демек адилли ва тюз кюйде юрюмекни буюрсун деп, Мен Ибрагъимни сайладым. Шоллукъда Мен, Рабби, огъар этген ваьдамны кютежекмен.

²⁰Шо заман Раббигиз булай дей:

– Мен Содомгъа ва Гьоморагъа къаршы бакъдырылгъан бек гючлю айыплавланы эшитдим. Оланы гюнагъы оьтесиз уллу. ²¹Мен эшитген айыплавлар гертиден де тюзюмю экен деп билмек учун, тюпге багъып барма тарыкъман.

²²Шондан сонг эки де эргиши гете ва Содомгъа багъып бара, амма Раббигиз Ибрагъим булан бола. ²³Ибрагъим, Огъар ювукъ болуп, булай дей:

– Яманлар булан бирге Сен гъали муьминлени де дагъытажакъмысан? ²⁴Балики, шу шагъарда элли муьмин адам бардыр. Шо элли адамны хатиринден сама, шагъаргъа языкъсынмай, Сен шону дагъытажакъмысан?

²⁵Шо ишни этмессен Сен! Муьминлени яманлар булан бирге кырмассандыр, муьмин де, яман да бир кысмагъа тарымас. Шолай болма ярамас! Бютюн дюньяны Дуванчысы адилсиз дуван этип болармы дагъы?

²⁶ – Мен Содомда элли муьминни тапсам, оланы хатиринден шо шагъаргъа языкъсынажакъман, – деп жавап бере Раббибиз.

²⁷ – Шо заман Ибрагъим булай деп сёзюн узата:

– Мен бир чанг, хум бусам да, амма Есиме айтма болушлукъ этейим:
²⁸ эгер эллиге беш муьмин етишмесе, етишмейген шо бешевню хатиринден Сен бютюн шагъарны дагъытармысан дагъы?

– Ёкъ, эгер де шонда къыркъ беш муьминни тапсам, дагъытмасман, – деп жавап бере Раббибиз.

²⁹ – Эгер онда янгыз къыркъ муьмин табулса? – деп узата Ибрагъим.

– Къыркъ болса да, шону этмесмен, – деп жавап бере Раббибиз.

³⁰ – Айтажакъ сёзлериме мени Есим къзапланмасын. Эгер де онда янгыз отуз муьмин болуп къалса? – дей Ибрагъим.

– Эгер де шонда отуз муьминни тапсам, шагъаргъа языкъсынажакъман, – деп жавап бере Раббибиз.

³¹ – Есиме сорамагъа болушлукъ этейим: шонда олар янгыз йигирма бар буса? – дей Ибрагъим.

– Йигирманы хатиринден языкъсынарман, – деп жавап бере Раббибиз.

³² – Есим къзапланмасын, бу ахырынчы соравум – эгер де онда олар янгыз онав болса? – дей Ибрагъим.

– Онавну хатиринден языкъсынарман, – деп жавап бере Раббибиз.

³³ Шону да айтып, Раббибиз гете, Ибрагъим буса уюне къайта.

Алагъ Содомну ва Гъомораны дагъыта

19 ¹Ахшам болгъанда, Содомгъа эки малайик геле. Лут шагъарны къапурларыны алдында олтуруп тура болгъан. Малайиклени гёрюп, Лут оланы къаршылама чыгъа ва алдында ерге къапланып ята. ²О булай дей:

– Бийлерим, сизин къулугъуз болгъан мени уюме гелигиз. Бизде гече къаларсыз, аякъларыгъызны жуварсыз, эртенинде буса ёлугъузну узатарсыз.

– Ёкъ. Биз гече майданда къалайыкъ, – дей олар.

³Амма Лут олагъа шолай бек тилей чи, олар рази болуп къалалар. Лут оланы уюне гелтире, ахшамгъы ашны гъазирлей, чапелеклер бишире ва

олар ашай. ⁴Олар ятып да битгинче, шагъарда яшайгъанлар – Содомну бары да эргишилери, яшы-уллусу булан – Лутну уюон дёрт де ягъындан аралап алалар. ⁵Олар Лутгъа булай кычыралар:

– Къайда сагъа гече къалма гелгенлер? Чыгъар оланы мунда, биз олагъа ювукълукъ этейик чи!

⁶Лут, посагъагъа чыгъып, арты булан эшикни яба ⁷ва булай дей:

– Къардашлар, тилеймен сизге, яман затны этмегиз! ⁸Мени гъали де санына эргиши тиймеген эки кызым бар. Оланы берейим сизге, не суй-сегиз этигиз олагъа, тек мени ожагъыма гелгенлени къоюгъуз.

⁹– Ёкъ бол гъали шундан! Сен гелгинчисен, сен къалгъанмысан мунда буйрукъ этме? Гъали сагъа ондан да бетерин этербиз! – дейлер огъар. Олар ону устьюне басып гелип, эшикни бузуп ачма айлана. ¹⁰Тек Лутну къонакълары ону тартып, къайтарып уйге гийирип, эшикни де бегителер. ¹¹Эшик алда эретургъанланы барын да буса, уллусу-гиччиси булан, сокъур этип къоялар. Олар нечакъы излеп айланса да, эшикни табып болмайлар.

¹²Къонакълар Лутгъа:

– Бу шагъарда дагъы да киминг бар? Уланларынг, кызларынг, гиевлеринг, дагъы озъге адамларынг бармы? Барын да чыгъар мундан, ¹³неге тююл биз бу шагъарны дагъытажакъбыз! Раббибиз Содомда яшайгъанлагъа къаршы бакъдырылгъан бек гючлю айыплавланы эшитди. О бизин муну дагъытма йиберди! – дейлер.

¹⁴Лут барып кызларыны гелешмишлерине:

– Тез бу шагъардан гетигиз! Раббибиз гъали муну дагъытажакъ, – дей. Олар буса Лут масхара этедир деп къоялар.

¹⁵Танг билинип гелегенде, малайиклер Лутну:

– Тез бол, къатынынгни да, эки де кызынгни да алып гет! Ёгъесе, гюнагълы шагъар булан бирге озъонг де оълежесен! – деп алгъасатма башлайлар.

¹⁶Лут буса аста айлана болгъан. Шо заман малайиклер, Лутну, ону къатыныны ва эки де кызыны къолларындан тутуп, оланы шагъардан чыгъаралар, неге тююл Раббибиз Лутгъа языкъсына. ¹⁷Чыкыгъанда, малайик Лутгъа булай дей:

– Къачып къутул, артынга бурулуп къарама! Къолда да узакъ токътмай, тавлагъа багъып къач, ёгъесе оылежексен!

¹⁸ – Ёкъ, мени Есим! ¹⁹ Сени къулунг болгъан магъа нече де рагъмулусан! Сени магъа бакъгъан якъдагъы рагъмунг зор уллу: сен мени оылюмден къутгъардын! Тек тавлагъа ерли мен чабып етишип болмасман – балагъ артымдан етишер, мен де оылюп къаларман. ²⁰ Къара, бираз ариде бир гиччирек шагъар бар. Шо чу бир гиччирек шагъар, магъа шонда багъып къачма изну бер. Шонда чабып етишип, мен къутгъарылажакъман, – деп жавап бере Лут.

²¹ – Яхшы. Шону да этежекмен сени хатирингден. Сен айтагъан шагъарны мен сакълажакъман. ²² Тек тез чабып йибер шонда. Неге тюгюл, сен шонда етишмей туруп, мен башлап болмайман, – дей малайик. (Шо саялы да шо шагъаргъа Соар деп айтыла.)

²³ Лут Соаргъа гелгенде, гюнеш гётерилме башлай. ²⁴ Содомгъа ва Гьоморагъа Раббиз кёклерден таба яллайгъан кюкюртню явдуруп йибере. ²⁵ Раббиз эки де шагъарны, къолну, онда яшайгъанлары барын да ва топуракъда оысеген бары да затны дагъытып къоя. ²⁶ Амма Лутну къатыны артына бурулуп къарай ва туз багъанагъа айланып къала.

²⁷ Эртен тез Ибрагъим алдындагъы гюн оысю Раббизни алдында токътагъан ерге геле. ²⁸ Содомгъа, Гьоморагъа, къолгъа къараса – топуракъдан отбашдан йимик тютюн гётерилип тура. ²⁹ Къолдагъы шагъарлары дагъыта туруп, Аллагъ Ибрагъимни эсге ала. Лут яшагъан шагъарлары дагъытса да, Аллагъ Лутну оылюмден къутгъара.

Лут ва ону къызлары

³⁰ Эки де къызын да алып, Лут Соардан тавлагъа чыгъып гете, неге тюгюл о Соарда къалмагъа къоркъа. Олар бир анакъда ерлеше. ³¹ Уллу къызы гиччисине булай дей:

– Бизин атабыз къарт. Бу бютюн уълкеде бизден яш болагъан кюйде бизин къатын этип алардай бир эргиши де ёкъ. ³² Атабызгъа чагъыр ичирип, ону булан ятайыкъ. Атабыздан таба тухумубузну, сёнме къоймай, узатайыкъ!

³³ Гече олар атасын чагъыр булан эсиртелер. Уллу кызы атасыны кырыйына гелип, ону булан ята. О буса бир затны да – кызы оъзю булан не ятганны, не гетгенни – билмей къала. ³⁴ Артындагы гюн уллусу гиччиси кызардашына:

– Гетген гече атабыз булан мен ятдым. Бу гече де ону ичирейик, сен гелип, ону булан ятарсан. Атабыздан таба тухумубузну, сёнме кьоймай, узатайыкъ! – дей. ³⁵ Олар гече янгыдан атасын чагъыр берип эсиртелер. Гиччи кызы гелип, атасы булан ята. О буса бир затны да – кызы оъзю булан не ятганны, не гетгенни – билмей къала.

³⁶ Шолай Лутну эки де кызы оъз атасындан айлы болалар. ³⁷ Уллусу улан таба ва огъар Моав* деп кьоя. О гъалиги моавлуланы ата-бабасы. ³⁸ Гиччиси де улан таба ва огъар Бен-Амми** деп кьоя. О гъалиги аммонлуланы ата-бабасы.

Ибрагым ва Авимелегъ

20 ¹ Ибрагым шо ерлерден кыблагда, Негевге багъып гетип, Кадешни ва Шурну ортасында яшама башлай, сонг буса Герар деген шагъарда ерлеше. ² О адамлагда къатыны Сара оъзюню кызардашы деп айтып юрюй. Шо саялы Герарны пачасы Авимелегъ Сараны артындан йиберип, ону оъзюне ала. ³ Тек Авимелегъге гече тюшонде Аллагъ гёрюнюп, булай дей:

– Шо къатынны алгъанынг саялы сен оълежексен. Ону эри бар.

⁴ Авимелегъ буса огъар тийме де тиймеген болгъан.

– Есим! Гертилей де, Сен айыпсыз халкъны оьлтюрежекмисен? – деп ялбара о. ⁵ Шо адам чы огъар кызардашым деп оъзю айтды! Къатын да шолай дей эди! Мени намусум таза, мунда мени гюнагъым ёкъ!

---

* 19:37 *Моав* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «атадан» деген сёзюню айтылышына ошашлы геле.

** 19:38 *Бен-Амми* – бу ат ягъуди тилдеги «мени халкъымны уланы» яда «мени атамны уланы» демекдир.

⁶⁻⁷ – Герти, Мен сени намусунг таза экенни билемен. Шо саялы да Мен сени шо къатынгъа тийме къоймадым, Мени алдымда гюнагъ этмеден сакъладым. Тек гъали энни ону эрине къайтар. О пайхаммар, о сен сав кълсын деп дуа этежек, сен де сав къалажакъсан. Эгер сен ону эрине къайтармасанг, оъюнг ва бары да уъюндегилер де оълежекни билип къой, – деп жавап бере огъар тюшюнде Аллагъ.

⁸ Эртенине Авимелегъ бары да вазирлерин де чакъырып, бу сёзлени олагъа етишдире. Олар бары да бек къоркъалар. ⁹ Авимелегъ Ибрагъимни оъюню ягъына чакъырып, огъар булай деп бетлей:

– Недир сен бизге этегенинг? Мени де, савлай пачалыгъымны да шу гюнагъгъа тарытардай сагъа не ачув этген эдим? Шолай этме ярамас чы!
¹⁰ Не саялы этдинг шо ишни?

¹¹ Ибрагъим булай деп жавап бере:

– Мен бу якъларда Аллагъдан къоркъмайдыр деп ва къатыным саялы мени оьлтюрме болар деп ойлашгъан эдим. ¹² Ондан къайры да, о гертилей де мени къызардашым. О мени атамны башгъа къатынындан болгъан кызы. Мен ону къатын этип алгъан эдим. ¹³ Тек Аллагъ магъа атамдан кългъан уъюнню къоюп сапар чыкмагъа буйрукъ этгенде, мен огъар: «Тилеймен сагъа, магъа шу яхшылыкъны эт: къайда барып кълсакъ да, мен сени эркърдашынг деп айтып тур», – деп айтгъан эдим.

¹⁴ Авимелегъ Ибрагъимге къойлар, сыйырлар, къулар-къаравашлар савгъат эте, огъар Сараны къайтара. ¹⁵ О Ибрагъимге булай дей:

– Мени бары топурагъым сени алдында, не ерде сюе бусанг, шонда яшап тур.

¹⁶ Сарагъа буса булай дей:

– Мен сени эркърдашынга бир минг гюмюш акъча беремен. Шо бары да сени булангъыланы алдында сен айыпсыз экенликни исбатлажакъ.

¹⁷ Ибрагъим Аллагъгъа дуа эте. Аллагъ Авимелегъни, ону къатынын ва къаравашларын сав эте. Къатынгишилер къайтып яшлар табып болагъан болалар. ¹⁸ Ондан алда буса Ибрагъимни къатыны Сара саялы Раббибиз Авимелегъни уюндеги бары да къатынланы яш тапмайгъан этген болгъан.

Исгъакъны тувмакълыгъы

21 ¹Раббибиз буса, Озью ваьда этген кюйде, Сараны эсине ала ва ваь-дасын кюте. ²Сара айлы бола ва Аллагъ токьташдыргъан болжалда къарт болуп турагъан Ибрагъимге улан таба. ³Сарадан янгы тувгъан уланына Ибрагъим Исгъакъ деп къоя. ⁴Сегизинчи гюн, Аллагъ оьзюне буюргъан кюйде, огъар сюннет эте. ⁵Исгъакъ тувгъан заманда Ибрагъимге юз йыл бола болгъан. ⁶Сара булай дей:

– Аллагъ мени къуванчлы гьалгъа салып къойду. Бу затны гъакъында эшитген гъар ким мени булан бирче къуванып туражакъ. ⁷Ибрагъимге Сара кёкюрегинден яш ичирежек деп ким айтар эди? Амма муна къарт чагъында менден огъар улан болду!

Гъажар яшы да булан къувалана

⁸Яш торая. О эмчекден айрылгъан гюн Ибрагъим уллу той эте. ⁹Ибрагъимни мисрили Гъажардан болгъан уланы Исгъакъ булан ойнайгъанны гёрюп, ¹⁰Сара Ибрагъимге:

– Уланы да булан къаравашны къувалап чыгъар! Неге тюгюл де, къаравашны уланы азат къатынны уланы булан бирче бир заманда да варисликге ортакъ чы болуп болмас, – дей.

¹¹Ибрагъимге оьзюню уланыны гъакъында шо сёзлени эшитме авур бола. ¹²Амма Аллагъ огъар булай дей:

– Уланынгни ва къаравашны гъакъында къайгъырма. Сагъа Сара айтагъан кюйде эт, неге тюгюл сени наслунг Исгъакъдан таба узатылажакъ. ¹³Амма къаравашны уланындан да Мен бир халкъны амалгъа гелтирежек-мен. О да сени баланг чы.

¹⁴Эртенине Ибрагъим Гъажаргъа аш ва тулукъ булан сув да берип, шоланы ону инбашына да салып, ону яшы да булан чыгъарып йибере. Гъажар гете ва Бер-Шеба дангылында айлана къала. ¹⁵Тулукъдагъы сув битгенде, Гъажар яшны улкю тюпде къоя. ¹⁶Яшны оьлегенин гёрмес учун, юз абат чакъы ариге де тайып, олтуруп, йылап йибере.

¹⁷Тек Аллагъ яш йылайгъанны эшите ва Аллагъны малайиги кёклерден Гъажаргъа булай дей:

– Не болгъан сагъа, Гъажар? Къоркъма! Сен къойгъан яшынгны йылайгъанын Аллагъ эшитди. ¹⁸Тур, яшны янына бар, къолунга алып, ону рагъатландыр! Мен ондан уллу халкъ болдуражакъман.

¹⁹Аллагъ Гъажарны гёзлерин ача, о да къюу гёре. Ювукъ барып, о тулукъну толтура ва яшгъа ичире. ²⁰⁻²¹Яш торая, Аллагъ да ону булан болуп тура. О Паран дангылында яшай ва яхшы окъчу бола. Анасы огъар Мисриден къатын гелтире.

Ибрагъим Авимелегъ булан разилешив бегете.

²²Шо вакъти Авимелегъ, янында асгербашы Пигъол да булан гелип, Ибрагъимге булай дей:

– Сен не эте бусанг да, сагъа Аллагъ кёмек эте. ²³Магъа, мени яшларыма, яшларымны яшларына хыянатлыкъ этмежекте Аллагъны аты булан ант эт. Мен сени булан нечик рагъмулу болгъан бусам, сен де магъа ва сени сыйындыргъан элге шолай рагъмулу болажакъгъа ант эт!

²⁴Ибрагъим де ант эте. ²⁵Шо заман Ибрагъим Авимелегъни адамлары озъюню къюусун чыгъарып алгъангъа кант эте.

²⁶– Мен шону ким этгенни билмеймен. Сен магъа бир зат да айтмагъан эдинг. Мен шону гъакъында эшитегеним биринчилей, – деп жавап бере Авимелегъ.

²⁷Ибрагъим Авимелегъге къойлар ва сыйырлар берип, ону булан разилешив бегете. ²⁸О башгъаларындан айырып етти къойну сала. ²⁹Авимелегъ огъар:

– Бу етти къойну, буланы неге айырып салгъансан? – деп сорай.

³⁰– Менден бу къойланы къабул эт. Мен бу къюуну къазгъанлыкъгъа шагъатлыкъ болуп токътажакъ шо, – дей Ибрагъим. ³¹Шо ерге Бер-Шеба* деп айтыла, неге тюгюл олар шонда бир-бирине ант этгенлер.

---

* ^{20:31} *Бер-Шеба* – бу ат ягъуди тилдеги «антны къюусу» яда «еттевно къюусу» демекдир.

³² Бер-Шебада Ибрагым булан разилешив бегетип, Авимелегь ва ону асгербашы Пигьол филистим топурагьына кьайталар. ³³ Ибрагым Бер-Шебада тамариск терек орната ва Раббизбизни, гьар даим де Бар болгъан Аллагьны атын тутуп сёйлей. ³⁴ Ондан сонг Ибрагым филистим топурагьында дагьы да узакъ заман яшай.

Ибрагымни сынавгъа тарылыву

22 ¹ Шо агьвалатлардан сонг бираз заман оьгюп, Аллагь Ибрагымни сынавгъа тарыта.

– Ибрагым! – дей Аллагь огьар.

– Вай! – деп жавап бере Ибрагым.

² – Биргине-бир, кёп сюеген уланынг Исгьакьны да алып, ону да булан Мориа деген вилайтгъа бар. Онда, Мен сагъа гёрсетген тавда, уланынгны яллатып кьурбан этерсен, – дей Аллагь.

³ Эртенине Ибрагым эшегин де ерлеп, оьзю булан эки кьуллукьчусун ва Исгьакьны да ала. О яллатып кьурбан этмек учун агьач да гесип, Аллагь айтгъан ерге багьып ёл чыгъа. ⁴ Юрюй туруп, уьчюнчю гюн о арекден шо ерни гёре. ⁵ Кьуллукьчуларына о булай дей:

– Сиз эшек булан шу ерде токьтап туругьуз, биз буса, яш да булан барып, Аллагьгъа сужда этип, сизин яныгьызгъа кьайтып гелербиз.

⁶ Яллатып кьурбан этмек учун онгарылгъан агьачланы алып, о Исгьакьны инбашларына сала. Сонг отну ва бичакьны алып, Исгьакь да булан бирче дагьы да ариге юрюй. ⁷ Исгьакь атасына:

– Атам! – дей.

– Вай, уланым? – деп жавап бере Ибрагым.

– Бизин отубуз да, агьачларыбыз да бар, яллатып кьурбан этмек учун кьозубуз кьайда дагьы? – деп сорай Исгьакь.

⁸ – Уланым, яллатып кьурбан этмек учунгьу кьозуну Аллагь Оьзю бережек! – дей огьар Ибрагым. Олар экевю де ёлун узата.

⁹ Оьзюне Аллагь айтгъан ерге етгенде, Ибрагым кьурбанлыкьны салагъан ер кьуруп, шонда агьачланы сала. О Исгьакьны байлап йиберип, ону

кьурбанлыкъны салагъан ердеги агъачланы устьюне сала. ¹⁰ Шо заман о уланын соймакъ учун бичагъын чыгъара. ¹¹ Амма огъар кёкден Аллагъны малайиги:

– Ибрагъим, Ибрагъим! – деп чакъырыв эте.

– Вай! – деп жавап бере о.

¹² – Огъар кьолунгну гётерме. Огъар бир зат да этме. Гъали сен Аллагъдан кьоркъагъанынгни билдим, неге тьогюл оьзюнгну биргине-бир уланынгни Огъар берме кьызгъанмадынг! – дей малайик.

¹³ Шонда Ибрагъим мююзлери чырхылыкъгъа чырмалып турагъан иркни гёре. Ювукъ барып, о иркни ала ва уланыны орнуна ону яллатьып кьурбан эте. ¹⁴ Бары да шу затлар болгъан ерге Ибрагъим Ягъве-Ире деп ат тагъа. («Раббибиз Оьзюню тавунда бережек» деген айтыв да мундан чыкъган).

¹⁵ Раббибизни малайиги кёкден янгыдан Ибрагъимге шулай чакъырыв эте:

¹⁶ – Оьзюм булан ант этемен, – дей Рабби Аллагъ: сен шу затны этгенинг, демек биргине-бир уланынгни бермеге кьызгъанмагъанынг саялы, ¹⁷ Мен сени шабагъатлама да бир шабагъатлажакъман дагъы! Мен сагъа кёкдеги юлдузланы санаву чакъы, денгиз ягъадагъы къайыр бюртюклер чакъы кёп наслулар бережекмен. Сени наслуларынгны алдында душманларынгны къапулары дагъылып къалажакъ! ¹⁸ Мени буйругъумну кютгенинг саялы, сени наслуларынгдан таба дюньяны бары да халкыларына шабагъат этилежек.

¹⁹ Ибрагъим кьуллукъчуларын кьоюп гетген ерге къайтып геле. Олар булан бирче Бер-Шебагъа къайтып, онда яшап тура.

Нагъорну наслулары

²⁰ Шо агъвалатлардан сонг бираз заман оьтюп, Ибрагъимге иниси Нагъорну къатыны Милка уланлар тапгъан деген хабар етише: ²¹ Уц (биринчи авлети), Буз, Кемуел (бу Арамны атасы), ²² Кесед, Гъасо, Пилдаш, Идлап ва Бетуел. ²³ Бетуелден Ребека деген кьыз тува. Ибрагъимни иниси

Нагьоргъа къатыны Милка тапгъан сегиз де улан шулардыр. ²⁴ Ондан къайры да, Нагьорну Реума деген экинчи къатыны огъар Тевагъ, Гагъам, Тагъаш, Маагъ деген уланлар таба.

Сараны оълюню

23 ¹ Сара юз йигирма етти йыл яшай. ² О Гъанан топурагъында ерлешген Кирият-Арба деген шагъарда (гъали огъар Гъеврон деп айтыла) гечине. Ибрагъим гелип, Сарагъа йылап яс эте. ³ Сонг буса оълюню ягъындан тайып, хет халкъына булай дей:

⁴ – Мен бу якълардан тюгюлмен, мен гелгинчимен. Магъа гечинген къатынымны гёммек учун къабургъа ер беригиз.

⁵ Хетлилер булай жавап бере:

⁶ – Тынгла бизге, бийибиз. Бизин арабызда сен Аллагъны бийисен. Къатынынгни къабурларыбызны инг яхшысында гём. Бизин къайсыбыз да сагъа оз тухумубузну къабурундан ер бережекбиз.

⁷ Ибрагъим туруп йиберип, бу ерни халкъы болгъан хетлилени алдында ерге къапланып ятып, ⁸ булай дей:

– Эгер сиз магъа оълюню гёмме ихтияр бере бусагъыз, ярай буса, Согъарны уланы Эпронгъа тилегиз, ⁹ о магъа озюнню авлагъыны ягъасында ерлешген Магъпелни анагъын сатсын. Гёмеген ер болсун учун, шо авлакъны мен сизин алдыгъызда гюмюш берип толу багъасына сатып алажакъман.

¹⁰ Хетлилени арасында олтургъан Эпрон шагъар къапуларыны алдында олтургъан бары да хетлилер де эшитеген кюйде Ибрагъимге булай дей:

¹¹ – Ёкъ, бийим! Тынгла магъа, шу авлакъны анакъ да булан бирче мен сагъа бермен. Мени халкъым шагъатдыр: мен шу авлакъны сагъа оълюнгни гёммек учун бермен! – дей.

¹² Шо вилайтны халкъыны алдында ерге къапланып ятып, ¹³ Ибрагъим Эпронгъа булай дей:

Тынгла магъа, оълюню гёмежек авлакъ саялы менден гюмюш ал!

¹⁴Эпрон булай жавап бере:

¹⁵— Яхшы, бийим! Тынгла магъа! Шу авлакъны багъасы дёрт юз гюмюш акъча болуп токътай — оьлюнгню гёммек учун шо магъа да, сагъа да кёпмю дагъы?

¹⁶Ибрагъим Эпрон айтгъан багъагъа рази бола. Ибрагъим Эпронгъа шагъат болгъан хетлилени алдында оьзю токъташдыргъан чакъы гюмюшню оьлчеп бере: савдюгерчилени арасында юрюлеген оьлчев булан дёрт юз гюмюш акъча.

¹⁷⁻¹⁸Шолай Магъпелдеги, Мамрени ювугъундагъы Эпронну авлагъы, ондагъы анакъ ва бары да тереклер де булан бирче Ибрагъимни мюлкюне гире. Шагъар къапуланы алдында жыйылгъан бары да хетлилер шогъар шагъатлар болуп токътай. ¹⁹Шондан сонг Ибрагъим къатыны Сараны гъанан топурагъында Мамрени (гъали огъар Гъеврон деп айтыла) къырыйындагъы Магъпелни авлагъындагъы анакъда гёме. ²⁰Авлакъ да, анакъ да, хетлилерден Ибрагъимге къалып, гёмеген ер болуп токътай.

Исгъакъ ва Ребека

24 ¹Ибрагъим шайлы къарт болуп бите, Раббибизни шабагъаты бары да зат да ону булан болуп тура. ²⁻³Оьзюню ожагъын ва уьй ишлерин юрютюп турагъан баш къулун чакъырып, Ибрагъим огъар булай дей:

— Бутума да тийип, кёклени де, ерни де Аллагъы болгъан Раббибизни аты булан уланыма къатын этип ерли гъананлы къызны алмажакъгъа, ⁴мени ватаныма, къардашларымны ягъына барып, Исгъакъгъа къатын шондан гелтирежекге ант эт.

⁵— Эгер къыз мени булан мунда, бу топуракъгъа гелме суймесе, сен чыкъгъан топуракъгъа уланынгны къайтарма герек болажакъманмы? — деп сорай къулу.

⁶— Бирдокъда! Уланымны онда къайтарма! ⁷Кёклени Аллагъы болгъан Раббибиз мени атамны ожагъындан, ватанымдан чыгъарып алды, бу топуракъны мени наслуларыма бережекмен деп магъа ант этди. Сен уланыма къатын гелтирсин деп, О сени алдынг булан Оьзюню малайигин

йибережек. ⁸Эгер кызы сени булан гелмеге суймесе, сен антдан азат этилежексен. Тек мени уланымы онда кыйтарма! – деп жавап бере Ибрагим.

⁹Кызу есини бутуна да тийип, ант эте. ¹⁰О есини он туюсин ва кеп тюрлю багылы савгатларын алып, Месопотамияда Нагор яшайган шагьарга ёлга туюше. ¹¹О шагьарга гелип, ону алдындагы куюну ягында туюлерин токтатганда, ахшам, шагьардагы кызылар сув алма чыгаган вакъти болган.

¹²Ибрагимни кылу булай дуа эте:

– Раббим, бийим Ибрагимни Аллагы! Бугюн ишлерим туюзелсин дагы, есим Ибрагимге рагыму эт дагы! ¹³Муна, мен гали шагьардагы кызылар сув алма гелеген куюну кырында токтаганман. ¹⁴Кызыланы бирине: «Кажинингден сув ичме кый» – деп айтарман. Эгер де шо кызы: «Ич, мен туюлеринге де гелтирермен сув», – деп айтса, шо кызыны куюлукчунг Исгакгы танглаганынг ачык болажак. Сен есима рагыму этгенни белгиси шо болсун!

¹⁵О шо дуасын этип де битгинче, инбашында кажини де булан Ибрагимни иниси Нагорну ва катыны Милканы уланы Бетуелни кызы Ребека геле. ¹⁶О бек арип ва санына эргиши тийип де битмеген кызы болган. О куюга багып туююп йиберип, кажинин толтура. Кыйтып гетип бара тураганда, ¹⁷Ибрагимни кылу чабып ону ягына барып:

– Кажинингден ичме магы сув бер! – деп тилей.

¹⁸– Ич, бийим, – деп, кызы шосагыт инбашындагы кажинин туююруп, Ибрагимни кылуна бере.

¹⁹О ичген сонг, кызы:

Бусагыт мен сени туюлеринге де сув гелтирермен, олар да тойгунча ичсин, – дей.

²⁰Чалт сувну гайванлар ичеген ерге де туююп, кыйтып куюга багып чабып гете. Шолай бары да туюлер тойгунча сув ташып тура. ²¹Раббиз оуюну ишлерин туюзелтгенине мекенли инанмак учун, кылу сыйлемей кырап тура.

²² Тюелер сувдан тойгъан сонг, о кызгъа бурнуна тагъагъан багъалы сыргъа ва авур тартагъан эки алтын билезик де бере. ²³ Сонг о:

– Кимни кызысан? Атангны уюнде гече къалмагъа ер табулармы? – деп сорай.

²⁴ – Мен Милканы да, Нагъорну уланы Бетуелни де кызыман. ²⁵ Гъайванлар учун бизин кѐп саламыбыз да, тирлигибиз де бар. Гече ятма ер де табулар, – деп жавап бере кыыз.

²⁶ Шо заман Ибрагъимни къулу Раббибизни алдында ерге къапланып ятып сужда эте ²⁷ ва булай дей:

– Бийим Ибрагъимни Аллагъы Раббибизге макътав болсун! О бийиме гъакъ герти кюйде рагъмусун гѐрсетди. Раббим мени тувра бийимни къардашларыны уюне гелтирип къойду!

²⁸ Ребека чабып уюне, анасыны ягъына гелип, гелген къонакъны гъакъында айта. ²⁹⁻³⁰ Ребеканы эркъардашы Лабан кызардашында сырганы ва билезиклени гѐргенде ва гелген адам ону булан нени гъакъында сѐйлегенни билгенде, къуюгъа багъып алгъасай, Ибрагъимни къулуну ягъына багъып бара. О буса тюелери де булан къуюну кырыыйында токътап тура болгъан. Лабан огъар:

³¹ – Хошгелдинг, Раббибизни шабагъаты болгъан адам! Не этесен мунда эретуруп? Мен чи сагъа уый гъазирлегенмен, тюелеринге де ер онгаргъанман, – дей.

³² Ибрагъимни къулу уыйге гире. Тюелени ерлерин чечип, олагъа салам да, тирлик де салалар, къонакъгъа ва ону ълдашларына буса аякъларын жувма деп сув бере. ³³ Ону алдына аш салына. Ибрагъимни къулу буса булай дей:

– Мени шунда неге йибергенни айтмай туруп, мен ашамажакъман.

– Айт, – деп жавап бере огъар.

³⁴ О да хабарлама башлай:

– Мен Ибрагъимни къулуман. ³⁵ Раббибиз бийиме аявсуздан шабагъатын гѐрсетип къойду, ону кѐп бай этди: огъар къойлар, сыйырлар, гююш, алтын, къуллер, къаравашлар, тюелер, эшеклер берди. ³⁶ Бийимни

къатыны Сара къарт болуп турагъанда, огъар улан тапды. О бары да мюлкюн уланына берди. ³⁷⁻³⁸ Бийим уланына ерли, гъананлы къызны алмажакъгъа, оъзюню ватанына, къардашларыны янына барып, уланына къатын шондан гелтирежекге мени ант этдирди. ³⁹ Мен бийиме: «Эгер къыз мени булан гелмесе?» – деп сорадым. ⁴⁰ О магъа: «Алдында бары яшавум оьтген Раббибиз Оъзюню малайигин йиберип, уланыма мени халкъымдан, мени къардашларымдан къатын гелтирсин деп, сени ишлерингни тюзлежек», – деп айтды. ⁴¹ Дагъы да о: «Тек сен къардашларымны къырыйына барып, олар да сагъа къыз бермесе, сен антдан азат этилежексен», – деди.

⁴²⁻⁴³ Шолай бугюн къуюну ягъына геле туруп, мен булай дедим: «Раббим, бийим Ибрагъимни Аллагъы, эгер Сен ишлерим тюзелгенни суюе бусанг, муна мен гъали къуюну ягъында токътап тураман. Шунда сув алма деп къыз гелгенде, мен огъар: „Кажинингден сув ичме къой“, – деп айтажакъман. ⁴⁴ Эгер о: „Ич, мен тюелеринге де гелтирермен сув“, – деп айтса, Раббибиз шо къызны бийимни уланына къатын этип танглагъаны ачыкъ болажакъ».

⁴⁵ Шону гъакъында дуа этип де битмеген эдим, къарайман, инбашында кажини де булан, къуюгъа багъып тюшюп йиберип, Ребека сув ала. Мен ондан сув тиледим. ⁴⁶ О шоссагъат магъа кажинин берип: «Ич, мен тюелеринге де гелтирермен сув», – деди. Мен ичдим, сонг о тюелеге де сув гелтирди. ⁴⁷ Мен огъар: «Кимни къызысан?» – деп сорадым. О: «Милканы да, Нагъорну уланы Бетуелни де къызыман», – деп жавап берди. Шо заман мен огъар бурнуна тагъагъан сыргъа да, билезиклер де бердим.

⁴⁸ Мен де Раббибизни алдында ерге къапланып ятып сужда этдим. Бийимни уланына ону къардаш тайпасындан къыз алмакъ учун мени тувра шунда гелтиргени саялы, бийим Ибрагъимни Аллагъы болгъан Раббибизге алгъыш этдим. ⁴⁹ Гъали сёз энни сизде: бийиме гъакъ герти кюйде рагъмугъузну гёрсетме хыялыгъыз бармы? Магъа жавап беригиз, не этме герегимни билейим.

⁵⁰ Лабан ва Бетуел булай жавап берелер:

– Бу иш Раббизден экенни гөрүп турабыз, огъар къаршы не айтып болабыз дагъы биз? ⁵¹ Муна Ребека – ону оъзюнг булан алып гет. Раббиз сюеген кюйде, о сени бийингни уланыны къатыны болсун, – дей.

⁵² Шону эшитип, Ибрагъимни къулу янгъдан Раббизни алдында ерге къапланып ята. ⁵³ Сонг о Ребекагъа гийимлер, гюмюш ва алтын тагъым-чакълар, ону эркъардашына ва анасына багъалы савгъатлар чыгъарып бере. ⁵⁴ Шондан сонг о ва ону ёлдашлары ашап, юхлама яталар. Эртенинде буса Ибрагъимни къулу:

– Изну берсегиз, мен бийимни янына къайтар эдим, – дей.

⁵⁵ Ребеканы эркъардашы ва анасы:

– Бир он гюн сама турсун о бизин булан, сонг гетерсиз, – дей.

⁵⁶ Ибрагъимни къулу:

– Токъатмагъыз мени. Мени ишлеримни Раббиз тюзлеген сонг, магъа бийимни янына къайтма изну беригиз! – дей.

⁵⁷ – Къызны чакъырайыкъ, оъзю не дейгенине тынглап къарайыкъ, – дей олар.

⁵⁸ Ребеканы чакъырып, огъар:

– Бу адам булан барамысан? – деп сорай.

– Бараман, – дей о.

⁵⁹ Шо заман олар, Ребека, ону эмчек анасы, Ибрагъимни къулу ва ону ёлдашлары булан савболлаша туруп, ⁶⁰ Ребеканы булай деп шабагъатлайлар:

– Къызардашым, сени наслуларынг мингден де, он мингден де артыкъ болсун!

Сени авлетлерингни алдында душманланы къапулары дагъылып къалсын!

⁶¹ Ребека ва ону къаравашлары тюелеге де минип, Ибрагъимни къулуну артына тюшелер. Олар Ребеканы да алып гетелер.

⁶² Исгъакъ буса Бегъер-Лагъай-Ройдан янгы къайтып, Негевде яшай болгъан. ⁶³ Ахшам о бир затланы гъакъында ойлашма деп авлакъгъа

чыкыгъанда, ювукълашып гелеген тюелени кериванын гёре. ⁶⁴ Ребека Исгъакъны гёргенде, тюеден атылып тюшюп, ⁶⁵ Ибрагъимни кьулуна:

– Бизге багъып гелеген адам кимдир? – деп сорай.

– О мени бийим, – деп жавап бере кьул. Шонда Ребека шаршавну алып йиберип, огъар чырмала.

⁶⁶ Шо заман кьулу Исгъакъгъа сапарыны гъакъында хабарлай. ⁶⁷ Исгъакъ Ребеканы анасы Сарадан кьалгъан чатыргъа гийире ва Ребека ону къатыны болуп къала. Исгъакъ Ребеканы сююп къала, сонг ону гечинген анасы булан байлавлу къайгъысы кемип тура.

Ибрагъимни башгъа наслулары

25 ¹ Ибрагъим янгъдан къатын ала. Кетура деген янгы къатыны ² огъар Зимран, Йокъшан, Медан, Мадан, Ишбакъ ва Шуагъ деген уланланы таба. ³ Йокъшандан Шева ва Дедан тува. Деданны наслулары – ашшурлар, летушлар ва леумлар. ⁴ Маданнаны уланлары: Эпа, Эпер, Гъаногъ, Абида ва Элдагъа. Булар бары да Кетураны наслусу.

⁵ Озьюню бары да мюлкюн Ибрагъим Исгъакъгъа бере. ⁶ Бириси къатынларындан болгъан уланларын буса Ибрагъим озьюню савунда, явсуздан савгъатлар да берип, гюнтувуш топуракълагъа багъып, Исгъакъдан ариге чыгъарып йибере.

Ибрагъимни оьлюмю

⁷ Ибрагъим юз етмиш беш йыл яшай. ⁸ О яшавдан тазза тоюп, шайлы къарт чагъында гечине ва ата-бабаларыны ягъына гёче. ⁹ Уланлары Исгъакъ ва Исмайыл ону Согъарны уланы хетли Эпронну Мамрени ювугъунда ерлешген авлагъындагъы Магъпел анагъында гёме. ¹⁰ Ибрагъим шо авлакъны хетлилерден сатып алгъан болгъан. Ибрагъим ва Сара шонда гёмюлгенлер. ¹¹ Ибрагъим оьлген сонг, Раббиз ону уланы Исгъакъны шабагъатлай. Исгъакъ Бегьер-Лагъай-Ройну ювугъунда яшай болгъан.

Исмайылны наслулары

¹² Муна Ибрагымни Сараны къаравашы мисрили Гъажардан тувгъан уланы Исмайылны ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. ¹³ Исмайылны уланларыны атлары, уллусундан башлап: Невайот (Исмайылны биринчи уланы), Кедар, Адбеел, Мивсам, ¹⁴ Мишма, Дума, Масса, ¹⁵ Гъадад, Тема, Этур, Напиш ва Кедма. ¹⁶ Булар он эки къавумну он эки бийи болгъан Исмайылны уланлары. Оланы атлары юртлагъа ва къонушлагъа къоюлгъан. ¹⁷ Исмайыл юз отуз етти йыл яшай. О гечине ва ата-бабаларыны ягъына гёче. ¹⁸ Ону наслулары Гъабиладан башлап Ашшургъа барагъан ёлдагъы Мисрини дазусундагъы Шургъа етгинче ерлешген. Олар агъа-инилери булан татывсуз яшай болгъанлар.

Исавну ва Якъубну тувмакълыгъы

¹⁹ Муна Ибрагымни уланы Исгъакъны ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. Ибрагымден Исгъакъ деген улан тува. ²⁰ Оъюне кыркъ йыл болагъанда Исгъакъ Месопотамиядан арамейли Бетуелни кызы ва арамейли Лабанны кызардашы Ребеканы къатын этип ала. ²¹ Исгъакъ къатыны Ребека учун Раббибизге дуа эте, неге тюгюл ондан яш болмай болгъан. Раббибиз де ону дуасын къабул эте ва Ребека айлы бола. ²² Тек ону кърнындагъы уланлар бири-бири булан ябушма башлай. Дуа да этип, Ребека Раббибизге:

– Неге бола экен бу зат магъа? – деп сорай.

²³ Раббибиз огъар булай дей:

– Сени кърсагъында эки къавум бар,
кърнынгдан эки башгъа халкъ чыгъажакъ.

Оланы бириси бирисинден гючлю болуп чыгъажакъ,
уллусу гиччисине къуллукъ этежек.

²⁴ Чагъы етишип, эки эгиз тува. ²⁵ Биринчисини устю кызылсув тюсю ва гъайванны гёнюдей тюкге батгъан болгъан. Огъар Исав* деп къоялар. ²⁶ Ону

---

* 25:25 *Исав* – бу ат ягъуди тилдеги «тюклю» демекдир.

арты булан, Исавну табанын да тутуп, бириси де чыгъа. Огъар Якъуб* деп къоялар. Олар тувгъанда, Исгъакъгъа алтмыш йыл бола болгъан.

***Исав баш авлет болмагъын
сатып къоя***

²⁷ Уланъяшлар обселер. Исав гъюнерли гъавчу, авлакъланы адамы, Якъуб буса юваш хасиятлы, уый бавурлу бола. ²⁸ Буланы атасы Исгъакъ къыр эчкини этин сую болгъан, шо саялы да Исавну артыкъ гёре болгъан. Анасы Ребека буса Якъубгъа яхшы гёзден къарай болгъан.

²⁹ Бир керен Якъуб шорпа этип турагъанда, Исав гъавдан талып къайтып геле.

³⁰ – Магъа шу къызыл затдан ашама бер. Мен талгъанман! – дей о Якъубгъа. (Шо саялы да огъар Эдом** деп ат такъгъанлар).

³¹ – Сен магъа баш авлет болма ихтиярны бер, – дей Якъуб.

³² – Баш авлет болмагъым магъа башгъа не бере? Оyle тураман чы, – дей Исав.

³³ – Биринчилей ант эт! – дей Якъуб.

Исав баш авлет болма ихтиярны Якъубгъа беремен деп ант эте. ³⁴ Шо заман Якъуб Исавгъа экмек де, бурчакъ шорпа да бере. О ашап, ичип, туруп гете. Баш авлет болма ихтиярны гъакъында буса ону бир гъайы да болмай.

Исгъакъ ва Авимелегъ

26 ¹ Уылкеде алда, Ибрагъимни заманларында йимик, ачлыкъ бола. Исгъакъ Авимелегъ деген филистим пачаны ягъына Герар шагъаргъа багъып гете. ² Раббибиз Исгъакъгъа гёрюнюп, булай дей:

– Мисриге барма, Мен сагъа гёрсетежек уылкеде яшап тур. ³ Шо уылке сени сыйындыражакъ, Мен буса сени булан болуп туражакъман ва сени

---

* 25:26 *Якъуб* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «табан» деген сёзю айтылышына ошашлы геле.

** 25:30 *Эдом* – бу ат ягъуди тилдеги «къызыл» демекдир.

шабагъатлажакъман. Сени атанг Ибрагъимге берген антымны кютежекмен: Мен шо бары да топуракъланы сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. ⁴ Мен сагъа кѣкдеги юлдузланы санаву чакъы кѣп наслулар бережекмен. Олагъа бары да шу топуракъланы бережекмен. Сени наслуларынгдан таба дюньяны бары да халкъларына шабагъат этилежек. ⁵ Ибрагъим Магъа таби болгъаны, бары да буйрукъларымны, уйретивлеримни кютгени саялы, Мен олагъа шабагъат этежекмен.

⁶ Шо саялы Исгъакъ Герарда ерлеше. ⁷ Мунда яшайгъанлар огъар Ребеканы гъакъында сорагъанда, о: «Бу мени къызардашым», – деп жавап берип къоя. Исгъакъ: «О мени къатыным», – деп айтма къоркъа, неге тююл де ондагъы эргишилер бек арев Ребеканы алмакъ учун, озюн оыльтюрер деп ойлаша. ⁸ Заман гетип тура. Бир керен филистим пачасы Авимелегъ тереzedен таба Исгъакъ Ребеканы къучакълап айланагъанын гѣрюп къоя. ⁹ Исгъакъны озюню ягъына чакъырып:

– О чу сени къатынынг экен?! Къызардашым деп неге айтдын? – деп сорай.

– О саялы мени оыльтюрюп къояр деп къоркъа эдим, – деп жавап бере Исгъакъ.

¹⁰ – Недир сен бизге этегенинг? Арабыздан ким буса да бирев сени къатынынга ювукълукъ этип къойгъан буса, устьюбюзге чи бек уллу гюнагъ тюшер эди! – дей Авимелегъ.

¹¹ Авимелегъ бары да халкъына:

– Ким бу адамгъа яда муну къатынына тийсе, о оылюмге тарылажакъ, – деп билдире.

¹² Шо улкеде де ерлешип, Исгъакъ ашлыкъ чачма башлай. Ону гелими юз керен артыкъ бола, неге тююл Раббибиз ону шабагъатлай болгъан. ¹³ Ону байлыгъы артып тербей ва о бек бай адам болуп токътай. ¹⁴ Ону къой сиривлери, сыйыр туварлары ва кѣп къуллукъчулары бола. Филистимлилер огъар гюнчюлюк этме башлай. ¹⁵ Олар Ибрагъимни заманында Ибрагъимни къуллары къызгъан къююларын топуракъ тѣгюп толтуралар.

¹⁶ Авимелегъ де Исгъакъгъа:

– Бизин къырыйыбыздан тайып, ари гет, неге тыюл де сен бизден эсе хыйлы гючлю болуп токътадың, – дей.

¹⁷ Исгъакъ да шо ерден тайып, ари гете. О Герар къолда чатыр къуруп орунлаша ва шонда ерлеше. ¹⁸ Онда о Ибрагъимни заманында къазылып, о гечинген сонг буса филистимлилер топуракъ булан басдырып къойгъан къююланы янгъдан къазып ачма башлай. Шо къююлагъа о Ибрагъим бир вакътилерде берген атларын къайтара.

¹⁹ Бир керен къолда Исгъакъны къуллары къазып булакъ чыгъара.

²⁰ Тек герарлы къойчулар Исгъакъны къойчулары булан: «Шо сув бизинки!», – деп эришме башлайлар. Шо саялы Исгъакъ бу къююгъа Эсек* деп ат тагъа, неге тыюл де олар ону булан эрише болгъанлар. ²¹ Башгъа къюю къазалар, тек шону устынден де эришивлюк бола. Шо саялы огъар Ситна** деп ат тагъалар. ²² Шо заман Исгъакъ, дагъы да арекге гетип, бирдагъы къюю къаза. Шону устынден буса эришивлюк болмай. Шо къююгъа Исгъакъ Регъобот*** деп ат тагъа. Шо «Биз шу топуракъда артсын деп, Раббиз ахырда да бизге эркин топуракъ берди» деген затны англата болгъан.

²³ Сонг Исгъакъ Бер-Шебагъа къайта. ²⁴ Онда тап биринчи гечесинде огъар Раббиз гёрюне.

– Мен сени атанг Ибрагъимни Аллагъыман. Къоркъма, Мен сени буланман. Мен сени шабагъатлажакъман, сени наслунгну артдыражакъман. Мен шону къулум Ибрагъим саялы этежекмен, – дей О. ²⁵ Исгъакъ шо ерде къурбанлыкъны салагъан ер къуруп ва Аллагъны атын тутуп сёйлей. Шонда чатырларын къура ва къуллары къюю къазма башлайлар.

²⁶ Шо заман Герардан Авимелегъ вазири Агъузат ва асгербашы Пигъол булан Исгъакъны ягъына геле.

* 26:20 Эсек – бу ат ягъуди тилдеги «обчешив» яда «эришивлюк» демекдир.

** 26:21 Ситна – бу ат ягъуди тилдеги «душманлыкъ» демекдир.

*** 26:22 Регъобот – бу ат ягъуди тилдеги «душманлыкъ» демекдир.

27 – Неге гелдигиз мени ягъыма? Сиз чи мени сюймейген болуп, къува-
лап йиберген эдигиз! – деп сорай Исгъакъ.

28 – Раббибиз сени булан экенни биз гёрюп турабыз, шо саялы да би-
зин ант байлагъанын сюебиз. Разилешив бегетейик! 29 Сен бизге яман-
лыкъ этмежекмен деп ант эт: биз де сагъа яманлыкъ этмедик чи, яхшы-
лыкъ этдик, сени парахат гетме къойдукъ. Гъали Аллагъ сени шабагъатла-
гъаны англашылды, – дей олар.

30 Исгъакъ олар учун уллу къонакълыкъ эте. Олар ашайлар, ичелер.
31 Эртенине олар бир-бирине ант этелер. Исгъакъ оланы йибере, олар да
ону ягъындан парахатлыкъ булан гете.

32 Исгъакъны янына гелип, огъар сув тапгъанын билдирелер. 33 Ис-
гъакъ шо къуюгъа Шеба* деп ат тагъа. (Шагъарны аты бугюнлеге ерли
де Бер-Шеба.)

34 Оьзюне къыркъ йыл болагъанда, Исав хетли Беерни къызы Егъудити-
ни ва хетли Элонну къызы Басематны къатынлар этип ала. 35 Исгъакъгъа
ва Ребекагъа оланы экевю де булан яшама къыйын бола.

Исгъакъ Якъубну шабагъатлай

27 1 Бир керен къарт болгъан, гёзлери гёрмейген Исгъакъ ягъына уллу
уланын чакъыра.

– Уланым! – дей о Исавгъа.

– Вай, атам! – деп жавап бере о.

2 – Мен гъали къарт болгъанман, магъа яшама нечакъы къалгъанны да
билмеймен, – дей Исгъакъ.

3 Жаянгны да, окъларынгны да алып, авлакъгъа къыр эчкиге гъавгъа
барып гел. 4 Гелтиргенде, мен сюеген кюйде татывлу этип аш биширер-
сен. Мен де ашاپ, оьлюмюмден алда сени шабагъатлажакъман.

5 Ребека буса оланы лакъырына тынглап тура болгъан. Исав къыр эчки-
ге деп гетгенде, 6 о Якъубгъа булай дей:

---

* 26:33 *Шеба* – бу ат ягъуди тилдеги «антлар» яда «етти» демекдир.

– Мен сени атанг Исавгъа къыр эчки гелтирип, ⁷ ондан татывлу аш этмеге буюргъанны эшитдим. Атанг ашажакъ, сонг буса олюмюнден алда Раббизни алдында Исавну шабагъатлажакъ. ⁸ Гъали тынгла чы, уланым, мен айтагъанны эт. ⁹ Сирирге барып, эки улакъ айырып гел. Мен оланы атанг сюеген кюйде татывлу этип биширермен, ¹⁰ сен буса огъар алып барарсан. О ашاپ, олюмюнден алда сени шабагъатлажакъ.

¹¹ – Агъам Исавну къаркъарасы тюкге батгъан, мени буса гёнюм таза. ¹² Атам магъа тийип йиберсе? Эгер де о мен озюн алдатагъанны англаса, мени шабагъат туююл, налат къаравуллай, – дей Якъуб.

¹³ – Шо налат магъа болуп къалсын, уланым. Сен мен айтагъанны эт. Бар, алып гел, дей анасы.

¹⁴ Якъуб улакъланы гелтире. Ребека оланы Исгъакъ сюеген кюйде татывлу этип биширип онгара. ¹⁵ Сонг о уллу уланы Исавну уйде бар инг яхшы опуракъларын алып, оланы гиччиси уланы Якъубгъа гийдире. ¹⁶ Якъубну кюлларына ва тюксюз бойнуна о улакъланы терилерин байлай. ¹⁷ Сонг огъар этни ва экмекни бере.

¹⁸ Якъуб атасыны ягъына гирип:

– Атам! – дей.

– Вай, уланым! Сен къайсысан? – деп жавап бере Исгъакъ.

¹⁹ – Мен биринчи уланынг Исавман. Мен бары да затны сен айтагъан кюйде этдим. Бираз гётерилип олтур, къыр эчкиден аша, сонг магъа шабагъатынгны бер, – деп жавап бере Якъуб.

²⁰ – Уланым, къыр эчкини булай нечик тез тутуп болдунг? – деп сорай Исгъакъ.

– Раббиз, Сени Аллагъынг, мени ишимни тюзелтди, – деп жавап бере Якъуб.

²¹ – Ювукъ гел, уланым. Гел, мен сагъа тийип къарайым чы, гертилей де, Исавму экенсен? – дей Исгъакъ.

²² Якъуб атасыны ягъына геле, атасы огъар тийип къарап:

– Тавушу Якъубнуки, кюллар буса Исавнуки, – дей.

²³ Якъубну къоллары да Исавну къоллары йимик тюкге батгъан саялы, Исгъакъ ону танымай ва ону шабагъатлай.

²⁴ – Сен мени уланым Исавсан дагъы? – деп сорай о Якъубгъа.

– Дюрмен, атам, – деп гертилей о.

²⁵ Шо заман Исгъакъ:

– Бер, къыр эчкини этинден ашайым, уланым, сени шабагъатларман, – дей.

Якъуб атасына аш да, чагъыр да узата. Ашап-ичип битгенде, ²⁶ Исгъакъ:

– Ювукъ гел, уланым, оьп мени, – дей.

²⁷ Якъуб, ювукъ гелип, атасын оьбе. Ону опуракъларыны ийисин сезип, Исгъакъ Якъубну шулай сёзлер айтып шабагъатлай:

– Мени уланымны ийиси Раббим шабагъатлагъан авлакъланы ийисидир.

²⁸ Аллагъ сагъа кёкдеги янгурдан,
ерни берекетинден таба тюшюмню,
ашлыкъны, чагъырны ниъматын берсин.

²⁹ Халкълар сагъа къуллукъ этсин,
къавумлар алдынгда баш ийсин.

Агъа-инилерингни арасында оланы бийи болажакъсан,
анангны уланлары сени алдынгда баш иежеклер.

Сени налатлайгъангъа оьзюне налат болсун,
сени шабагъатлайгъангъа оьзюне шабагъат болсун!

³⁰ – Исгъакъ Якъубну шабагъатлап, уланы атасыны ягъындан чыкъгъандокъ, гъавдан къайтып Исав геле. ³¹ О да татывлу этип аш биширип, атасына гелтирип:

– Атам! Бираз гётерил, мен гелтирген къыр эчкини этинден аша, мени шабагъатла! – дей.

³² – Сен кимсен? – деп сорай Исгъакъ.

– Мен сени уланынгман, биринчи уланынгман, Исавман, – дей о.

³³ Исгъакъ бек гъалек болуп:

– Сен гелгинче, къыр эчкини этин де табып, мени ашатгъан ким эди дагъы? Мен чи ону шабагъатладым, гъали энни шабагъат огъар болажакъ чы! – дей.

³⁴ Шо сёзлени эшитип, Исав гючлю аччы тавуш этип кычырып йибере. Сонг атасына:

– Мени де шабагъатла, атам! – деп тилей.

³⁵ – Ининг мени ягъыма гелип, сагъа берилме герекли шабагъатны гылла булан алып токътады, – дей Исгъакъ.

³⁶ – Негъакъ тююл огъар Якъуб деп къойгъаны, о менден алдынлыкъ этегени бу экинчи керен! Башлап о мени биринчи болма ихтиярымны алды, гъали буса мени шабагъатымны да алды! Магъа гъеч бир шабагъат да къалмагъанмы экен дагъы? – дей Исав.

³⁷ – Мен ону сени бийинг этдим, бары да агъа-инилерин огъар къуллар этдим, огъар ашлыкъны да, чагъырны да бердим. Сени учун не этип боламан дагъы, уланым? – дей Исгъакъ.

³⁸ – Атам, сени биргине-бир шабагъатынг тююл ёкъму эди дагъы? Мени де шабагъатла, атам! – деп, Исав йылап йибере.

³⁹ Исгъакъ буса огъар булай дей:

– Сени яшавунг ерни берекетинден, кёкдеги янгурдан йыракъда болажакъ. ⁴⁰ Сен кылычынг булан яшап туражакъсан, ининге къуллукъ этежесен. Тек шолай бир заман гележек – сен къаршылыкъ билдирип, бойнундагъы боюнсангны алып атажакъсан.

Якъуб Лабанны ягъына багъып къача

⁴¹ Атасыны шабагъатын алгъаны саялы, Исав Якъубгъа оьчлю бола.

– Узакъ къалмай мени атам гечинежек, биз де ону артындан къайгыра туруп къалажакъбыз. Сонг буса мен иним Якъубну оьлтюрежекмен, – деп ойлаша Исав.

⁴² Амма Ребекагъа уллу уланыны хыяллары гъакъында етишдирелер. О гиччиси уланы Якъубну ягъына чакъырып, огъар:

– Агъанг Исав сени оьлтюрме айлана. ⁴³ Уланым, мени сёзлериме тынгла: эркъардашым Лабанны ягъына, Гъаррангъа багъып къач. ⁴⁴⁻⁴⁵ Инингни къзапланыву басылгъынча, сагъа бакъгъан якъдагъы ачуву тайгъынча, о сен оьзюне этген затны унутгъунча, онда яшап турарсан.

Сонг буса мен, артынгдан йиберип, сени гелтирермен. Ёгъесе, мен бирче экевню тас этежек гюн гелип къалажакъ! – дей

⁴⁶ Ребека Исгъакъгъа:

– Шу хетли тиштайпалар саялы яшавдан гѣнгюм чыгъып тура. Эгер Якъуб да шулар йимик, ерли, хетли къызны къатын этип алса, магъа шолай яшав негердир? – дей.

28 ¹ Исгъакъ Якъубну чакъыра, ону шабагъатлап, булай буйрукъ эте: – Гъананлы къызланы къатын этип алма. ² Месопотамиягъа, анангны атасы Бетуелни ягъына бар. Овзюнге къатын этип анангны эркъардашы Лабанны къызларындан бирин ал. ³ Аллагъ сени наслунгну артдырсын ва сагъа кѣп санавда наслулар берсин дагъы! Бир хыйлы халкълар сенден таба болсун дагъы! ⁴ Ибрагъимге берген шабагъатын О сагъа да, сени наслуларынга да берсин дагъы. Сен де Аллагъ Ибрагъимге берген, сен гелгинчи болуп яшап турагъан топуракъгъа ес болуп токътажакъсан!

⁵ Исгъакъ уланын йибере, о да Месопотамиягъа, арамейли Бетуелни уланы Лабанны ягъына гете. Лабан Якъубну ва Исавну анасы Ребеканы эркъардашы болгъан. ⁶ Исав Исгъакъ Якъубну шабагъатлагъанны, ону къатын алмакъ учун Месопотамиягъа йибергенни, атасы огъар шабагъаты булан бирче гъананлы къызланы алма деп буваргъанны, ⁷ о да, ата-анасыны айтгъанын этип, Месопотамиягъа гетгенни биле. ⁸ Шо заман Исав атасы гъананлы къызланы къабул этмейгенни англай. ⁹ О Исмайылны ягъына барып, овзюне бирдагъы бир къатын этип Ибрагъимни уланы Исмайылны къызы, Невайотну къызардашы Магъалат деген къызны ала.

Якъуб Бет-Элде тюш гѣре

¹⁰ Шо вакътиде буса Бер-Шебадан чыгъып, Якъуб Гъаррангъа багъып ёл чыгъа. ¹¹ О бир ерге етише туруп, гече бола. Шонда токътап, башыны тюбюне таш да салып, юхлама ята. ¹² Тюшюнде о ерни де, кѣкню де

кьошагъан батгъычны гёре. Шо батгъычдан Аллагъны малайиклери минип-тюшюп тура болгъанлар. ¹³Раббибиз Якъубну кырыыйнда токътап, огъар булай дей:

– Мен Раббимен, атанг Ибрагъимни, Исгъакъны Аллагъыман. Шу сен ятып турагъан топуракъны Мен сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. ¹⁴Сени наслуларынг къайыр бюртюклер чакъы кёп болажакъ. Олар гюнбатышгъа ва гюнтувушгъа, темиркъазыкыгъа ва кыблагъа багъып яйылажакълар. Сенден ва сени наслуларынгдан таба дюньяны бары да халкъларына шабагъат этилежек. ¹⁵Мен даим сени булан болуп туражакъман. Сен къайда барсанг да, Мен сени къоруп сакълап туражакъман. Сени бу улкеге къайтарып гелтирежекмен. Мен сени кьоюп къоймажакъман, ваьда этген бары да затымны яшавгъа чыгъаражакъман.

¹⁶Якъуб уянып йиберип:

– Гертиден де, шу ерде Раббибиз бар экен! Мен буса шону билмей тургъанман, – дей.

¹⁷О къоркъуп, булай дей:

– Не къоркъунчлу ер экен бу ер! Бу чу Аллагъны уюу, кёклени къапурлары!

¹⁸Эртенине Якъуб оьзю башлыкъ этип ятгъан ташны ала, ону сыйлы таш йимик эретургъузуп салып, уьстюне зайтун май тёге. ¹⁹Шо ерге о Бет-Эл* деп ат тагъа. Шондан алда буса бу шагъарны аты Луз болгъан.

²⁰Якъуб булай ант эте:

– Эгер де Аллагъ мени якълай туруп, магъа аш да, опуракъ да берип, мени булан ёлда болуп турса, ²¹мен де парахат кюйде атамны уюне къайтсам, Рабби мени Аллагъым болажакъ. ²²Мен салгъан сыйлы таш Аллагъгъа сужда этеген ер болуп токътажакъ, Сен берген бары да затдан он пайдан бир пайын Сагъа берип туражакъман.

---

* 28:19 *Бет-Эл* – бу ат ягъуди тилдеги «Аллагъны уюу» демекдир.

Якѹб Месопотамиягѡа етише

29 ¹Якѹб ёлун узата ва гюнтувуш халкъланы топурагъына етише. ²О авлакѡда кѹюу ва ону ягъында уѡч кѹой сирив гёре. Шо кѹюудан сиривлени ичире болгъанлар, амма кѹюуну устю уллу таш салынып ябылгъан болгъан. ³Бары да сиривлер жыйылгъанда, кѹойчулар шо ташны йылышдырып, кѹойлагѡа сув ичирип, сонг кѡайтарып кѹюуну башын яба болгъанлар.

⁴ – Сиз кѡайдансыз, кѡардашлар? – деп сорай Якѹб кѹойчулагѡа.

– Гѡарранданбыз, – деп жавап бере олар.

⁵ – Нагъорну уланыны уланы Лабанны таныймысыз? – деп сорай Якѹб.

– Таныйбыз, – деп жавап бере олар.

⁶ – Нечикдир ону кюйлери? – деп сорай Якѹб.

– Яман тююл, яхшы. Гёна, ону кызы Рагъил де сиривлери де булан геле тура, – деп жавап бере олар.

⁷ – Гюн артгъынча гъали де узакъ заман бар, сиривлени жыйма заман болмагъан. Сиривлени де ичирип, оланы отлавлукъгѡа гъайдагъыз, – дей Якѹб кѹойчулагѡа.

⁸ – Бары да сиривлер жыйылмай туруп болмайбыз. Шо заман кѹюудан ташны йылышдыражакъ, биз де кѹойланы ичирежекбиз, – деп жавап бере олар.

⁹ Булар сёйлеп турагъанда, Рагъил атасыны сиривлерине ювукълаша. О кѹойчу кызы болгъан. ¹⁰ Сиривлери де булан ону гелегенин гёрюп, Якѹб кѹюугѡа барып йиберип, ташны йылышдыра ва сиривлени ичире. ¹¹ Сонг о Рагъилни де объюп, кычырып йылап йибере. ¹² Кызыгѡа озюу ону атасыны кызардашы Ребеканы уланы экенни айтып бере. Чабып барып, Рагъил бу хабарны атасына айта.

¹³ Оьзлеге кызардашыны уланы Якѹб гелегени эшитип, Лабан кѡонакъланы алдына чабып чыгѡа, ону кѹчакълап, объюп, уюне элте. Якѹб огъар озююю гъакъында хабарлай. ¹⁴ Лабан буса:

– Гертилей де, сен мени кѡардашымсан, къланым-жанымсан! – дей. Якѹб Лабанны уюнде яшайгъанлы бир ай оьте.

Якѹб Лияны ва Рагѹилни кѹатынлар этип ала

¹⁵ Сонг Лабан огъар:

– Мени кѹардашым болгъан сонг, магъа гъавайын ишлеп турармысан дагъы? Нечик гъакъ тѣлегенимни сюегенингни айт? – дей.

¹⁶ Лабанны эки кѹызы болгъан, уллусуну аты Лия, гиччисиники Рагѹил болгъан. ¹⁷ Лияны кѹуймур* гѣзлери болгъан, Рагѹилни буса бети де, бою-сою да исбайы болгъан. ¹⁸ Якѹб Рагѹилни сююп кѹала ва Лабангъа:

– Сен магъа гиччи кѹызынг Рагѹилни кѹатын этип бережекге мен сагъа етти йыл ишлежекмен, – дей.

¹⁹ – Яхшы. Ят адамгъа эрге баргъынча, сагъа барсын. Яша бизде, – дей Лабан. ²⁰ Рагѹил саялы Якѹб огъар етти йыл ишлей, тек шо етти йыл огъар бир нече гюн йимик гѣрӹне – шонча да бек сюе болгъан ону.

²¹ Артда да о Лабангъа:

– Магъа Рагѹилни кѹатын этип бер. Болжал етишди, гъали энни огъар меники болма заман болду, – дей.

²² Шо заман бары да хоншуларын да чакъырып, Лабан той эте. ²³ Къаш-къаралгъанда, о Якѹбну кѹырыйына Рагѹилни орнуна Лияны гелтирип кѹоя. Якѹб да ону булан ювукълукъ эте. ²⁴ (Лабан Лиягъа кѹуллукъчу этип озюню кѹаравашы Зилпаны бере.) ²⁵ Эрген болгъанда, Якѹб кѹарай – алдында Лия!

– Недир сен магъа этгенинг? Рагѹил саялы тѹгюлмю эди мен сагъа ишлегеним? Сен мени неге алдатдынг? – дей Якѹб Лабангъа.

²⁶ – Бизин якъларда уллу кѹызын кѹюп, гиччисин береген адат ѣкъ.

²⁷ Муна шу тойну жумасы битсин, биз сагъа гиччисин де бережекбиз. Тек шо саялы сен магъа дагъы да етти йыл ишлежексен, – деп жавап бере Лабан.

²⁸ Якѹб рази болуп кѹала. Той жумасы битген сонг, Лабан огъар гиччи кѹызы Рагѹилни бере. ²⁹ (Лабан Рагѹилге кѹуллукъчу этип озюню

---

* 29:17 «Кѹуймур» деп таржума этилген сѣзню маънасын ягъуди тилде мекенли токъташдырма кѹыйын

къаравашы Валланы бере.)³⁰ Якъуб Рагыл булан ювукълукъ эте. Ону Лиядан кѣп сюе. Рагыл саялы о Лабангъа дагъы да етти йыл ишлей.

*Якъубну
авлетлери*

³¹ Якъуб Лияны суймейгенни гѣрюп, Раббиз ону яш табып болагъан эте. Рагыл буса яш табып болмай. ³² Айлы болуп, Лия яш таба ва огъар Рубим* деп къоя.

– Раббим мени къайгъымны гѣрдю. Гъали энни чи эрим мени сюе-жек, – дей Лия.

³³ Сонг къайтып айлы болуп, бирдагъы улан таба.

– Эрим мени суймейгенни Раббим эшитди, магъа бирдагъы улан берди! – дей о. Уланына о Симон** деп къоя.

³⁴ Сонг къайтып айлы болуп, дагъы да улан таба.

– Гъали энни чи эрим магъа исинежек. Мен огъар уьч улан тапдым чы! – дей о. Уланына о Левий*** деп къоя.

³⁵ Бирдагъы керен айлы бола ва къайтып улан таба.

– Гъали Раббиме макътавлар этейим! – дей о ва уланына Ягъуда**** деп къоя. Шондан сонг о бир гесекге яш тапмайгъан болуп къала.

30 ¹ Рагыл буса Якъубгъа яш табып болмайгъанын гѣрюп, къызардашын гюллеп тура.

– Магъа яш бер, ёгъесе мен оyleжекмен! – дей о Якъубгъа.

* 29:32 *Рубим* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «ол мени къайгъымны гѣрдю» деген сѣзлени айтылышына ошашлы геле.

** 29:33 *Симон* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «эшитди» деген сѣзню айтылышына ошашлы геле.

*** 29:34 *Левий* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «къошулгъан» деген сѣзню айтылышына ошашлы геле.

**** 29:35 *Ягъуда* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «макътамакъ» деген сѣзню айтылышына ошашлы геле.

²Якъуб буса ачувланып, огъар:

– Не эте, мен сагъа авлет бермейген Аллагъ болуп къалгъанманмы? – деп жавап бере.

³– Муна мени къаравашым Валла. Шону булан яшап тур, о магъа къучагъыма тутуп болардай яш тапсын. Шолайлыкъда мени оъзюмню яшларым болар! – дей Рагъил.

⁴Рагъил эрине къатын этип къаравашы Валланы бере. Якъуб ону булан ювукълукъ эте. ⁵О да айлы болуп, огъар улан таба.

⁶– Аллагъ магъа рагъму этди. О мени тилевюмню къабул этип, магъа улан берди – дей Рагъил. Улангъа о Дан* деп къоя.

⁷Валла къайтып айлы бола ва Якъубгъа бирдагъы улан таба.

⁸– Мен къызардашым булан къаныгъып ябушдум, амма мен оър чыкъдым, – дей Рагъил. Улангъа о Непталим** деп къоя.

⁹Шо заман Лия оъзюнден дагъы яш болмас деп ойлашып, Якъубгъа къатын этип къаравашы Зилпаны бере. ¹⁰Зилпа Якъубгъа улан таба.

¹¹– Ишим тюзелди! – дей Лия. Улангъа Гат*** деп къоя.

¹²Зилпа Якъубгъа экинчи уланын таба.

¹³– Не насиплимен дагъы мен! Гъали энни къатынлар магъа насипли деп туражакълар, – дей Лия. Улангъа Ашир деп къоя.

¹⁴Бир керен, оракъны заманында, Рубим авлакъда адамот таба ва анасы Лиягъа гелтире. Рагъил Лиягъа:

– Уланынг тапгъан адамотну магъа бер, – дей.

¹⁵– Эримни чыгъарып алгъанынг азмы? Гъали уланым табып гелген адамотну да алма сюемисен? – дей Лия.

---

* 30:6 *Дан* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «ол дуван этди» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

** 30:8 *Непталим* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «мени ябушувум» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

*** 30:11 *Гат* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «уъстюнлюк» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

– Шо адамотну орнуна бу гече Якъуб сени булан ятсын, – дей Рагъил.

¹⁶ Шолай, ахшам Якъуб уйге къайтгъанда, Лия ону алдына чыгъып, огъар:

– Мени яныма гел. Мен сени къызардашымдан уланым тапгъан адамотну орнуна алдым, – дей. Шо гече Якъуб Лия булан ята.

¹⁷ Раббиз де Лияны тилевюн къабул эте: о къайтып айлы бола ва Якъубгъа бешинчи уланын таба.

¹⁸ – Муну Аллагъ магъа эриме къаравашымны берген саялы савгъат этип берди, – дей Лия. Уланына о Иссагъар* деп къоя.

¹⁹ Лия къайтып айлы бола ва Якъубгъа алтынчы уланын таба.

²⁰ – Аллагъ магъа тизив савгъат берди! Гъали энни чи абурлажакъ эрим мени, мен огъар алты улан тапдым чы дагъы! – дей о. Уланына о Завулун** деп къоя. ²¹ Сонг Лия къыз таба ва огъар Дина деп къоя.

²² Аллагъ Рагъилни де унутмай, тилевюн къабул этип, ону яш табып болагъан эте. ²³ Рагъил айлы болуп, улан таба.

– Аллагъ мени авлетсиз къоймай, биябурлукъдан къутгъарды, – дей о.

²⁴ Уланына Юсуп*** деп къоя ва:

– Раббим магъа бирдагъы бир улан берсин дагъы! – деп тилей.

Якъубну Лабан булангъы разилешю

²⁵ Юсуп тувгъан сонг, Якъуб Лабангъа булай дей:

– Магъа уюме, ватаныма, къайтма изну бер. ²⁶ Обзлер учун мен сагъа къуллукъ этген яшларымны да, къатынларымны да бер магъа. Мен сагъа яхшы къуллукъ этгенимни билесен!

---

* 30:18 *Иссагъар* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «савгъатлав» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

** 30:20 *Завулун* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «макътав» яда «гъюрмет» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

*** 30:24 *Юсуп* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «къошсун» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

²⁷ – Тынгла магъа, ярай буса! Сени яхшылыгыңдан Раббибиз мени шабагъатлады деген пал тюз чыкыгъанын билдим. ²⁸ Айт чы, сен нечик гъакъ телегенимни сюесен? – дей огъар Лабан.

²⁹ – Мен сагъа нечик яхшы къуллукъ этгенни, мени яхшылыгыңдан сиривлеринг нечакъы артып гетгенни озюнг билесен. ³⁰ Мен гелгенде, гъайван-малыңг кеп туюл эди, гъали, гёресен, нечакъы бар! Мен гелгенде, Раббибиз сени шолай шабагъатлады! Тек озюмню ожагыма къачан ишлеме башлайым мен? – деп жавап бере Якъуб.

³¹ – Айт чы, нечик гъакъ бергенимни сюесен сен? – деп сорай Лабан.

– Сенден магъа бир зат да тарыкъ туюл. Эгер де магъа мен айтагъаны этсенг, сиривлерингни дагы да отлатып, сакълап туражакъман. ³² Гел, буюн сиривлерингни айланып чыгъайыкъ. Мен сиривлерингден бары да увакъ, уллу дамгъалы, къара къойланы да, шолай да увакъ, уллу дамгъалы эчкилени де айырайым. Энниден сонг шолай къойлар, эчкилер сени магъа береген гъагыңг болуп токътар. ³³ Мени гъалалыгыңны тергеме сагъа тынч болажакъ: энниден сонг, эгер де сен гъакъ гысапда мен не алгъан деп къарама гелип, менде увакъ, уллу дамгъасы ёкъ эчкини яда къара туюл къойну тапсанг, шоланы мен урлагъангъа гысап этип къоярсан, – деп жавап бере Якъуб.

³⁴ – Яхшы, сёйлешдик. Сен айтагъан кюйде болсун, – дей Лабан.

³⁵ Амма шо гюнденокъ Лабан бары да ала-къула, дамгъалы эркечлени де, увакъ, уллу дамгъалы (акъ къашгъалары булангъы) эчкилени де, бары да къара къойланы да айырып, оланы уланларына бере. ³⁶ Олар да Якъубдан юрюп уч гюнден етеген ерге гетелер. Якъуб Лабанны къалгъан сиривлерин багъып тура.

³⁷ О тал, бадам, урге тереклени яш бутакъларын алып, оланы къабугъун гыыз-гыыз этип ёна. ³⁸ Сув ичме гелгенде, эчкилер, къойлар ёнулгъан бутакълагъа къарасын деп, шоланы олар сув ичеген ерге сала. Олар буса сув ичеген вакътисинде атылта болгъанлар. ³⁹ Атылтагъан вакътисинде эчкилер гыыз-гыыз этилип ёнулгъан бутакълагъа къарайгъан саялы, оланы улакълары, къозулары ала-къула, увакъ ва уллу дамгъалы болуп тувалар.

⁴⁰ Къойланы буса Якъуб айры сакълай, оланы Лабанны сиривлериндеги ала-къула ва къара къойларына къарап турардай буруп сала. Энни Якъубну оъзюню сиривлери бола, оланы о Лабанны сиривлеринден айры сакълай. ⁴¹ Къойланы инг тизивлери атылтагъан вакътисинде Якъуб сув ичеген ерге, къойлар шо чубукъланы ягъында атылтсын деп, бутакъланы оланы гёз алдына сала. ⁴² Къойланы осал тайпасы атылтагъанда буса, о бутакъланы салмай. Шолайлыкъда, осал къойлар Лабангъа тюше, тизив къойлар буса Якъубгъа тюше. ⁴³ Якъуб мекенли бай болуп токътай. Ону къой ва эчки сиривлери, къуллары ва къаравашлары, тюелери ва эшеклери бола.

Якъуб Лабандан къача

31 ¹ Якъубгъа Лабанны уланлары оъзюню гъакъында булай сёйлейгени белгили бола: «Якъуб атабызны бары байлыгъын чыгъарып алып токътады! Оъзюню бары да байлыгъын о бизин атабыз себепли болуп жыйды!» ² Лабан оъзюне алда йимик янашмайгъанны Якъуб оъзю де эслей. ³ Шо заман Раббиз де Якъубгъа:

– Ватанынга, къардашларынгны ягъына къайт. Мен сени булан болуп туражакъман, – дей.

⁴ Рагил де, Лия да оъзюню сиривлерин отлатагъан авлакъгъа чыкъсын деп айтып, Якъуб оланы артындан йибере. ⁵ Якъуб олагъа булай дей:

– Мен къарайман, сизин атагъыз магъа алда йимик янашмай. Амма атамны Аллагъы даим мени булан болуп тура. ⁶ Мен сизин атагъызгъа арымай-талмай ишлегенимни оъзюгюз билесиз. ⁷ Атагъыз буса мени алдата эди, сёйлешинген гъакъны оьлчевюн гъар заман алышдырып тура эди. Янгыз Аллагъ ону магъа зарал гелтирме къоймады. ⁸ Эгер атагъыз магъа: «Бары увакъ дамгъалы гъайванлар сеники болажакъ», – десе – бары да гъайванлар увакъ дамгъалы болуп тува эди. «Сени гъагъын ала-къула гъайванлар болажакъ», – десе – бары да тувагъан гъайванлар ала-къула бола эди. ⁹ Шолай Аллагъ магъа сизин атагъызны сиривлерин берди.

¹⁰ Якъуб олагъа булай деп узата:

– Бир керен гъайванлар атылтагъан заманда мен тюш гёрдюм. Тюшюмде эчкилеге атылагъан бары эркечлер неде ала-къула, неде увакъ дамгъалы, неде ёлакъ экенни гёрдюм. ¹¹ Аллагъны малайиги магъа тюшюмде: «Якъуб!» – деди. «Вай!» – деп жавап бердим. ¹² О магъа булай деди: «Къара чы, бары да эчкилеге атылагъан эркечлер неде ала-къула, неде увакъ дамгъалы, неде ёлакъ. Сагъа Лабан этеген затланы Мен барын да гёрюп тураман. ¹³ Мен чи, Озьюм салгъан сыйлы ташны устье зайтун май да тегюп, сен Магъа ант этген Бет-Элни Аллагъыман. Туруп, шу элден гет, ватанынга къайт».

¹⁴ Рагъил ва Лия Якъубгъа булай деп жавап берелер:

– Атабызны мал-мюлкюнден яда варислигинден бизге тиеген гъеч зат бармы? ¹⁵ Атабыз бизин ят гёре. О бизин сатып, биз саялы алгъан бары да акъчаны харжлап токътады. ¹⁶ Шолай болгъан сонг, Аллагъ атабыздан алгъан бары да байлыкъ бизинки, бизин уланларыбызныки болуп токътай. Шо саялы да сагъа Аллагъ айтагъан кюйде эт.

¹⁷ Якъуб яшларын да, къатынларын да тюелеге миндирип, ¹⁸ бары да байлыгъын да жыйып, Месопотамияда озью ес болгъан бары да гъайванын да алып, Гъанангъа, атасы Исгъакъны ягъына багъып ёл чыгъа.

¹⁹ Лабан шо заман кьой кьыркъма гете. Рагъил буса озью булан атасыны сужда къылагъан уй аллагъларын да ала. ²⁰ Якъуб да арамы Лабанны шолай алдата: огъар озью гетегенин айтмай кьоя.

*Лабан Якъубну
артындан тербене*

²¹ О бары малын-мюлкюн де алып, Фират оззенден чыгъып, Гилат тавлагъа багъып бара. ²² Учьюнчю гюн Лабангъа Якъуб гетгенни етишдирелер. ²³ Къардашларын да алып, Лабан Якъубну артындан тербене. Етти гюнден сонг Лабан Гилат тавларда ону артындан етише. ²⁴ Шо гече арамы Лабангъа тюшюнде Аллагъ гёрюнюп:

– Вёре, бирдокъда Якъубгъа кьоркъув берип кьойма! – дей.

²⁵ Якъуб Гилат тавларда чатырларын да къуруп токътагъан болгъан. Лабан етишгенде, о къардашлары да булан Якъуб токътагъан ерни ювугъунда орунлаша. ²⁶ Лабан Якъубгъа булай дей:

– Сен не этесен? Сен чи мени алдатып токътадың! Къызларымны давда къолгъа тышген есирлер йимик алып къачып токътагъансан! ²⁷ Неге менден яшыртгъын, мени алдатып, магъа бир зат да айтмай гетдинг? Мен чи сени шат йырлар булан, тепни, къомузну тавушлары булан ёлгъа салар эдим. ²⁸ Сен буса къызларымны да, оланы яшларын да объюп савболлашма сама къоймадың. Сен авлиялыкъ этдинг. ²⁹ Гъакимлигимден пайдаланып, шо затлар саялы мен сизге зарал этип болар эдим. Тек бу гече тышюмде атангны Аллагъы гёрюнюп, магъа: «Вёре, бирдокъда Якъубгъа къоркъув берип къойма!» – деди. ³⁰ Мен сен гетгенингни билемен, неге тыюл де атангны ожагъына къайтма суйгенсендир. Амма мени уый аллагъларымны урлап не эте эдинг?

³¹ – Мени къоркъувум бар эди. Сен къызларынгни къайтарып алып къояр деп ойлаша эдим. ³² Тек сени уый аллагъларынг кимде буса да биревде табулуп къалса, шо адам сав къалмажакъ! Къардашларыбыз шагъатлар болсун: мени бары затыма къарап чыкъ, сеники болгъан бары затны ал! – деп жавап бере Якъуб Лабангъа. Якъуб буса уый аллагъланы Рагъил урлагъанны билмей болгъан.

³³ Лабан Якъубну, Лияны, эки де къаравашны чатырларын тынтюп чыгъа, тек бир зат да тапмай. Сонг о Рагъилни чатырына гире. ³⁴ Шо заман Рагъил уый аллагъланы алып, тыюни ерини ичине салып, объю буса уьстюнде олтуруп къала. Атасы ону чатырын да тынтюп чыгъа, тек бир зат да тапмай.

³⁵ Рагъил буса атасына:

– Объюню алдында эретуруп болмайгъаным саялы, къазапланмасын мени бийим: къатынгишилеге хас болгъан кепсизлигим бар, – дей. Лабан бары да затны хотгъап чыгъа, тек уый аллагъланы тапмай.

³⁶ Шо заман Якъуб къазапланып йиберип, Лабанны булай айыплама башлай:

– Сен мени артымдан тербенерадей не айыбым бар, не жинаятчы иш этгенмен мен? ³⁷ Бары затымны хотгъап чыкъдың – объюнню не затынгни

тапдынг дагы? Мунда мени де, сени де кърдашларыбызны алдында гёрсет. Экевиюбюзге де олар төре гессинлер. ³⁸ Мен сагъа йигирма йыл ишледим. Шо заманны ичинде не кьойларынг, не эчкилеринг ичсалмады. Сени сиривиюнгдеги кьойларынгни мен ашамадым. ³⁹ Эгер гъайванны кьыр жан талап кьойса, ону сагъа гелтирмей, гъагын төлеп кьоя эдим. Гюндюз болсун, гече болсун – гьеч тас болгъан затны менден талап эте эдинг. ⁴⁰ Гюндюз яллав, гече сувукълукъ инжитип турду мени, амма мен кирпик кьакъмай турдум. ⁴¹ Йигирма йыл турдум сени ягъынгда. Къызларынг саялы сагъа он дёрт йыл, гъайван-мал саялы алты йыл ишледим, сен буса даим сёйлешинген гъагынгни оылчевюн алышдырып турдунг. ⁴² Эгер мени булан атамны Аллагъы – Ибрагъимни Аллагъы, Исгъакъны Къоркъуву болмагъан эди буса, сен мени гьеч бир затсыз ёлума салажакъ эдинг. Тек Аллагъ мени языкълыгъымны, төкген кыйынларымны гёрюп тура: бу гече Озью мени янымны тутду!

⁴³ Лабан Якъубгъа булай жавап бере:

– Булар чы мени къызларым, мени яшларымны яшлары, мени гъайван-малым. Шунда сен гёреген зат бары да меники. Къызларымны, олааны авлетлерин сакъламакъ учун мен не этип боламан дагы? ⁴⁴ Гел, разилешив бегетейик, сени де, мени де арабызда шагъатыбыз да болсун.

⁴⁵ Шо заман Якъуб уллу ташны сыйлы таш йимик эретургъузуп сала. ⁴⁶ О да кърдашларына:

– Ташлар жыйыгъыз, – дей. Олар ташлардан төбе этип, ону ягъында ашама гиришелер. ⁴⁷ Лабан шо төбеге Егар-Сагъадута* деп, Якъуб буса Галаад** деп ат тагъа. ⁴⁸ Лабан:

– Шу төбе бизин разилешивюбюзню шагъатыдыр, – дей. Шо саялы шо ерге Галаад деп айталар. ⁴⁹ Дагы да Мицпа*** деп де айталар, неге тюгюл Лабан булай деп де кьоша:

---

* 31:47 *Егар-Сагъадута* – бу ат арамей тилде «шагъатланы төбеси» демекдир.

** 31:47 *Галаад* – бу ат ягъуди тилдеги «шагъатланы төбеси» демекдир.

*** 31:49 *Мицпа* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «къарайгъан ер» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

– Биз бир-бирибизден айрылган сонг, Раббибиз бизин тергеп турсун дагы. ⁵⁰Эгер сен мени кызыларыма зулму этсенг яда олардан кыйры башга кытынлар алсанг, бизин шагъатыбыз инсан тююл, Аллагъ экени эсингде саклап кый. ⁵¹Бу ташлардан этилген тебе, бу бизин арабызга мен салган сыйлы таш – ⁵²булар арабыздагы разилешивню шагъатларыдыр. Сага зарал гелтирмек хыял булан тебени ари ягына мен де чыкмажакъман, мага зарал гелтирмек хыял булан тебени, сыйлы ташны бери ягына сен де чыкма. ⁵³Ибрагимни Аллагы, Нагъорну Аллагы бизге дуванын этсин дагы.

Якъуб да атасы Исгъакъны Къоркъуву болган Аллагъны аты булан ант эте. ⁵⁴Сонг Якъуб тавда къурбан союп, къардашларын ашга чакъыра. Ашап битип, олар тавда гече къалалар. ⁵⁵Эртен болганда, Лабан кызыларын, оланы яшларын обьюп, барын да шабагъатлап, уюне кыйта.

Якъуб Исавну къаршылама гъазирлик гере

32 ¹Якъуб ёлун узата. Огъар Аллагъны малайиклери ёлугъа. ²Оланы гёрюп, Якъуб:

– Бу Аллагъны асгер къонушудур, – дей. Шо ерге о Магъанаим* деп ат тага.

³Якъуб Сейир топурагына, Эдом улкеге агъасы Исавну янына чаушларын йибере. ⁴Огъар булай сёзлени етишдирмекни тапшура:

– Мени бийиме, Исавга. Булай сени къулунг, Якъуб сёйлей: ят ерлерде, Лабанны ягында мен гъали болгунча яшап турдум. ⁵Гъали мени обгюзлерим, эшеклерим, кыйларым, къул-къаравашым бар. Мен сага, мени бийиме, шу хабарны йибере туруп, сенден рагму къаравулламан.

⁶Кыйтып гелип, элчилер Якъубга:

– Биз сени агъанг Исавну янына бардыкъ. Дёрт юз адам да алып, о сени къаршылама геле тура, – дей. ⁷Якъубну уллу къоркъув ва гъалеклик къуршап ала. О адамларын, гыйван-малын, тюелерин эки къонушга беде.

* 32:2 *Магъанаим* – бу ат ягуди тилдеги «эки къонуш» демекдир.

⁸ – Эгер Исав бир кьонушгъа чапгын этип, барын да кьырып битдирип кьойса, бириси кьонушдагьылар сама кьачып кьутулма болур, – деп ойлаша Якъуб.

⁹ Якъуб Аллагьдан булай тилей:

– Гьей атам Ибрагьимни Аллагьы, атам Исгьакъны Аллагьы, магъа уюме, кьардашларымны янына кьайтма буйрукъ этген, магъа яхшылыкъ этежекге ваьда этген Раббим. ¹⁰ Сен гьаман да магъа, Сени кьулунга, гьрсетип тургъан гьакъ герти рагьмунга мен лайыкълы да тьогюлмен. Мен Ёрданны ари ягьына чыгьып гетегенде, кьолумда биргине-бир таягьым тьогюл ёкъ эди, гьали буса малым-мюлкюм эки кьонушгъа бёлюнген. ¹¹ Агьам Исавдан мени кьутгьар дагьы! Мен кьоркьуп тураман: о гелип йиберип, бизин барыбызны да, кьошуп кьатынланы-яшланы да оьлтюрюп кьояжакъ! ¹² Сен чи магъа яхшылыкъ этежегинге ваьда этген эдинг. Сен магъа наслуларым денгиздеги кьайыр бюртюклени санавудай кеп болажакъ деп ваьда этген эдинг!

¹³ Якъуб гече онда кьала. О да сиривлеринден агьасы Исавгъа савгьат гьисапда ¹⁴ эки юз эчки, йигирма эркеч, эки юз кьой, йигирма ирк, ¹⁵ балалары да булангьы савулагъан отуз тьое, кьыркъ сыйыр, он оьгюз, йигирма тиши ва он эркек эшек айыра. ¹⁶ Якъуб оланы гьар сиривню бир гьайдавчусу болагъан кюйде кьулларына тапшура ва олагъа:

– Алгъа багьып, сиривлени арасында мезгил кьоюп юрюгюз, – дей.

¹⁷ Биринчи гьайдавчусуна Якъуб булай деп бувара:

– Агьам Исавгъа ёлукъгьанда, о да сагъа: «Кимни кьулусан? Къайда барасан? Кимни гьайванларын гьайдап барасан?» – деп сораса, ¹⁸ сен: «Булар кьулунг Якъубну бийим Исавгъа савгьат этип йиберген гьайванлары. Озью Якъуб буса артда геле тура», – деп жавап берерсен.

¹⁹ Якъуб экинчи гьайдавчусуна да, уьчюнчюсуне де, оьзгелерине де, Исав булан ёлукъгьанда, шолай айтарсыз деп бувара ва:

²⁰ – «Кьулунг Якъуб артда геле тура», – деп кьошма унутмагьыз, – дей. Алды булан савгьатлар да йиберип, Якъуб шолай Исавну рагьмусун кьазанма сьое. – Сонг биз оьзюн кьаршылагъанда, балики, о мени яхшы

къабул этер, – деп ойлаша Якъуб. ²¹ Алды булан савгъатланы да йибери, Якъуб къонушда гече къала.

Якъуб Бирев булан ябуша

²² Шо гечесинде Якъуб туруп, эки де къатынын, эки де къараваш къатынын, он бир де уланын да тургъузуп, Яббокъ деген оьзенни юрюп чыгъа. ²³ Оланы барын да ва оьзюню бары да затын да оьзенни бириси ягъасына чыгъарып, ²⁴ оьзю янгыз къала. Шонда гелип ону булан Бирев ябушма башлай ва ону булан танг къатгъанча ябушуп тура. ²⁵ Якъубдан уьст гелип болмайгъанын гьрюп, О ону бутуну сом ерине бек уруп, янчып йибере ва Якъубгъа:

²⁶ – Йибер мени, танг къатды, – дей.

– Сен мени шабагъатлагъанча, йибермежекмен, – дей Якъуб.

²⁷ – Атынг кимдир сени? – деп сорай О.

– Якъуб, – деп жавап бере.

²⁸ Шо заман О:

– Энниден сонг сени атынг Якъуб тьююл, Исрайыл* болажакъ, неге тьююл де сен Аллагъ булан да, адамлар булан да ябушуп туруп, уьст гелип турдунг, – дей.

²⁹ – Магъа сени атынгны айт! – деп тилей Якъуб.

Тек О:

– Мени атымны неге сорайсан? – деп жавап бере ва Якъубну шабагъатлай.

³⁰ Бу иш болгъан ерге Якъуб Пенуэл** деп ат тагъа, шо буса «Мунда мен Аллагъны бетге-бет гьрдюм ва сав къалдым» демек бола. ³¹ Якъуб Пенуэлден чыгъып гетегенде, гюн чыгъа. О бутуну сом ери саялы акъсакъ-

---

* 32:28 *Исрайыл* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «ол Аллагъ булан ябуша» деген сьзлени айтылышына ошашлы геле.

** 32:30 *Пенуэл* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «Аллагъны бети» деген сьзлени айтылышына ошашлы геле.

лай. ³² (Шо саялы бугюнге ерли де Исрайылыны наслулары бутну сом ерин ашамай, неге туююл де Якъуб булан Ябушгъан ону тап шо ерине, бутуна къарап, ургъан).

Якъуб Исавну къаршылай

33 ¹ Якъуб къарап, алдына дёрт юз адамы да булан Исав гелегенни гёре. О Лияны, Рагъилни ва эки къаравашны гъарисин озлени авлетлери булан бирче пайлай. ² Оланы о булай эретургузуп сала: алда яшлары да булан къаравашлар, оланы артында яшлары да булан Лия, олардан сонг буса Рагъил ва Юсуп. ³ Озью Якъуб алгъа багъып чыгъа. Агъасына ювукълашгъанча, ону алдында етти керен ерге къаплана.

⁴ Тек Исав ону алдына чабып барып, ону къучакълап, бавруна баса, оьбе, олар экевию де йылап алалар. ⁵ Исав къатынгишилени ва яшланы гёрюп:

– Булар сени кимлеринг бола? – деп сорай.

– Булар магъа, сени къулунга, Аллагъ Озьюню рагъмусу булан берген яшлар, – деп жавап бере Якъуб.

⁶ Къаравашлар яшлары да булан ювукъ гелип, Исавну алдында тобукъдан туруп, баш уралар. ⁷ Сонг шо кюйде яшлары булан Лия ювукъ гелип, баш уралар, сонг Рагъил булан Юсуп баш уралар.

⁸ – Ёлда магъа ёлукъгъан не сиривлер эди? – деп сорай Исав.

– Олар булан сени рагъмунгнү къазанма умут эте эдим, бийим, – деп жавап бере Якъуб.

⁹ – Мени бар затым магъа бола, иним. Озьюнгню малынгны озюнге къой, – дей Исав.

¹⁰ – Ёкъ, рагъму эт, ярай буса, савгъатларымны ал! Сени булан гёрюшмек магъа рагъмуну Аллагъ булан бетге-бет гёрюшмекге тенг эди, сен бусанг магъа булай рагъмунусан! ¹¹ Мени савгъатымны къабул эт. Аллагъ рагъмусун гёрсетди, мени бары затым бар, – дей Якъуб. Якъуб Исавгъа кёп тилей, о да савгъатланы алма рази бола.

¹² – Ёлгъа тюшейик. Мен сени булан гелемен, – дей Исав Якъубгъа.

¹³Тек Якъуб булай дей:

– Сен, бийим, яшлар нечик осал болаганны билесен. Къойларым да, сыйырларым да буса савула, оланы чалт гъайдап турса, бир гюнден къырылып къалажакъ. ¹⁴Сен, бийим, алдым булан бар, мен буса, сени къулунг, артынгдан аста булан, яшланы да, гъайванланы да юрюшюне гёре аста булан гелермен. Артынг булан, бийим, Сейирге етишермен.

¹⁵– Сени булан мени адамларымны да къояйым, – дей Исав.

– Негер тарыкъдыр? Сен, бийим, магъа артыкъ рагъмулусан, – дей Якъуб.

¹⁶Шо гюн Исав Сейирге ёл чыгъа. ¹⁷Якъуб буса Суккот деген шагъаргъа багъып ёл чыгъа. Онда о оъюне уй къура, гъайван-малына буса аранлар эте. (Шо саялы шо ерге Суккот* деп айтыла).

¹⁸Месопотамиядан сапарын эсен-аман тамамлап, Якъуб Гъанандагъы Шегъем шагъаргъа етише ва ону къырыйында чатырларын къура. ¹⁹Оъзю чатырларын къурган ерни топурагъын о Шегъемни атасы Гъаморну уланларындан юз гююш акъчагъа ала. ²⁰Шонда о къурбанлыкъны салагъан ер къуруп, огъар Эл, Исрайылны Аллагъы деп ат тагъа.

Дина учун Шегъемден оъч алыв

34 ¹Якъубну Лиядан болган Дина деген къызы ерли къызланы ягъына деп бара. ²Шо элни гъакими гивейли Гъаморну уланы Шегъем Динаны гёре, ону тутуп, гюч булан ону хорлай. ³О Якъубну къызы Динаны сююп, ону ушатып къоя, атив сёзлер сёйлей. ⁴Атасы Гъаморгъа:

– Шо къызны магъа къатын этип ал, – дей.

⁵Якъуб къызы Дина хорланганны биле. Шо вакътиде ону уланлары авлакъда гъайван-мал сакълап тура болганлар. Олар гелгинче, Якъуб бир зат да этмей тура. ⁶Шегъемни атасы Гъамор Якъубну ягъына сёйлеме деп геле. ⁷Шо заман буса Якъубну уланлары болган ишни де англап, уюне

---

* 33:17 *Суккот* – бу ат ягъуди тилдеги «аранлар» демекдир.

къайтып тура болгъанлар. Олар тазза къазапланып, оьчленип тура болгъанлар, неге тююл де Якъубну къызын хорламакъ – Исрайыл учун уллу биябурлукъ: шолай этме ярамас!

⁸ Гъамор булай дей:

– Уланым Шегъем сени къызынгны сююп къалгъан. Ону уланыма къатын этип беригиз! ⁹ Биз сизин булан къардаш боларбыз, сизин къызларыгъызыны бизинкилеге къатынлар этип берерсиз, бизин къызларыбызны сизинкилеге къатынлар этип аларсыз. ¹⁰ Бизин булан бирче яшап къалыгъыз, уылкебиз сизин алдыгъызда тура. Мунда да ерлешип, эркин кюйде айланып, топуракълагъа ес болуп боласыз.

¹¹ Шегъем оьзю буса Динаны атасына ва эркъардашларына булай дей:

– Рагъму этигиз, мен сизге не айтсагъыз да бережекмен! ¹² Лап уллу къалымны, лап багъалы савгъатланы токъташдырыгъыз. Сиз айтгъан бары да затны бережекмен, тек сиз шо къызын магъа къатын этип беригиз.

¹³ Шогъар Якъубну уланлары Шегъемге ва ону атасы Гъаморгъа гъилла булан жавап бере, неге тююл де Шегъем оланы къызардашы Динаны хорлагъан.

¹⁴ – Биз шону этип болмайбыз. Къызардашыбызны сюннет этилинмеген эргишиге бермек бизин учун биябурлукъ болажакъ. ¹⁵ Янгыз бир шарт булан, демек, эгер де сизин эргишилеригиз бизин йимик сюннет этилинсе, биз рази болажакъбыз. ¹⁶ Шо заман биз сизге къызларыбызны бережекбиз, оьзююз де сизин къызларыгъызыны алажакъбыз. Биз де сизин булан яшап, бир халкъ болуп къалажакъбыз. ¹⁷ Эгер де сиз бизге тынгламай, оьзююзге сюннет этдирмесегиз, къызыбызны да алып гетебиз, – дей олар.

¹⁸ Гъамор да, Шегъем де салынгъан шо шартлагъа рази болалар. ¹⁹ Шегъем чалтлыкъда олар айтгъан затны кютме башлай, неге тююл де Якъубну къызын сюе болгъан. Шегъемни атасыны ожагъында инг де кеп абуру болгъан. ²⁰ Олар шагъарны къапуларына багъып баралар. Шо ерде шагъарны жыйынлары оьтгериле болгъан. Гъамор ва Шегъем шагъарлылагъа булай дей:

²¹ – Бу адамлар паряхатлыкъ булан гелген. Олар бизин топуракъда ерлешип, онда эркин кюйде айлансынлар. Олар учун да ерлерибиз нечакъы

да бар. Оланы кызыларын кыатын этип биз де алайык, олагъа бизин кызыларыбызны да берейик. ²²Тек олар бизин булан яшап, бир халкь болуп кьалма бир шарт булан рази бола: бизин бары да эргишилерибиз олар йимик сюннетленме гереклер. ²³Эгер оланы шо шартын кютсек, оланы сиривлери, мюлкю, гъайван-малы – бары да бизинки болуп кьалажакь, олар бизин булан бирче яшап кьалажакь!

²⁴Шагьарлылар Гьамор ва Шегьем айтгъангъа рази болалар ва шагьарны бары да эргишилери сюннет этиле. ²⁵Уьчюнчю гюн буса, олар авруп турагъанда, Якьубну Симон ва Левий деген уланлары – Динаны эркьардашлары, кылычлар да алып, гьеч бир пуршавсуз шагьаргъа гирелер ва шагьардагъы бары да эргишилени оьлтюрелер. ²⁶Гьаморну ва Шегьемни кылыч булан оьлтюрелер. Шегьемни уьюнден Динаны да алып гетелер. ²⁷Сонг кыргын болгъан ерге гелип, Якьубну башгъа уланлары кызардашы хорлангъан шагьарда талавур юютелер. ²⁸Олар кьойланы, сыйырланы, эшкелени гъайдайлар, шагьарда ва авлакьда тапгъан бары да затын алалар. ²⁹Шагьарлыланы бары мал-матагъын алалар, оланы яшларын ва кыатынларын есир этелер, оланы уьйлериндеги бары да затын талайлар.

³⁰Симонгъа ва Левийге Якьуб булай дей:

– Сиз мени башыма балагь гелтирдигиз! Ерли гьананлы, перисейли халкъланы магъа оьчлю этдигиз. Бизин адамларыбыз кеп тьююл, олар буса бирлешип, мени де оьлтюрежеклер, бизин тухумубуз да дагъылып кьалажакь!

³¹Симон ва Левий огьар:

– Кызардашыбызгъа кьагьба кыызгъа йимик янашма ярамас! – деп жавап берелер.

Якьуб Бет-Элге кьайта

35 ¹Алагь Якьубгъа:

– Туруп, Бет-Элге бар ва шонда ерлешип токьта. Шонда агъанг Исавадан кьачагъан заманда сагъа Гьерюнген Алагьгъа кьурбанлыкьны салагъан ер кьур, – дей.

²Озьюню аглюсюне ва бары да адамларына Якъуб булай дей:

– Сизде бар бары да ят аллагъланы лагъ этип тайдырып, тазаланыгъыз, опуракъларыгъызны алышдырыгъыз. ³Биз ондан чыгъып, Бет-Элге барайыкъ. Магъа кыйынлыкъларда кѣмекге гелген, къайда барсам да, мени булан болуп тургъан Аллагъгъа онда мен къурбанлыкълны салагъан ер къуражакъман.

⁴Олар да озлерде бар бары да ят аллагъларын ва къулакъларындагъы сыргъларын Якъубгъа берелер. Якъуб шоланы барын да жыйып, Шегъемни къырыындагъы эмен терекни тюбюне гѣмюп къоя. ⁵Олар ългъа тюшелер. Озлени Аллагълны къоркъуву къуршагъан айланадагъы шагъларларда яшайгъанлар Якъубну уланларын гъызарлап турмайлар.

⁶Адамлары да булан Якъуб Луза (гъалиги Бет-Эл) деген шагъларгъа етише. ⁷Шонда къурбанлыкълны салагъан ер къура. Шо ерге о Бет-Элни Аллагъл деп ат тагъа, неге тюгюл де Якъуб агъасындан къачып барагъанда, шонда огъар Аллагъ гѣрюнген болгъан.

⁸Ребеканы эмчек анасы Девора гечине ва ону Бет-Элни ювугъунда эмен терекни тюбюнде гѣмелер. Шо саялы эмен терекге «Ваягълны эмени» деп ат тагълалар.

⁹Якъуб Месопотамиядан къайтгъан сонг, Аллагъ огъар бирдагълы керен гѣрюне, ону шабагъатлай туруп, ¹⁰О:

– Сени атынг Якъуб, тек энниден сонг сагъа Якъуб деп айтмажакълар. Гъалиден сонг сени атынг Исрайылдыр! – дей. Шолай О огъар Исрайыл деген атны бере. ¹¹Аллагъ огъар дагълы да булай дей:

– Мен бары да затны Еси болгъан Аллагълман. Яшлар тапдырыгълыз ва артып йиберигимиз! Сенден халкъ амалгъа гележек, кѣп халкълар топланажакъл! Сени наслуларынгдан чыкългъанлар пачалар болажакълар! ¹²Ибрагълмге, Исгълкългъа берген топуракълны да Мен сагъа, сени наслуларынга бережекмен. ¹³Аллагъ Якъубну ягълындан гете. ¹⁴Якъуб онда Аллагъ озю булан сѣйлеген ерге сыйлы таш салып, шону устьюне чагълыр ва зайтун май тѣге. ¹⁵Шо ерге о Бет-Эл деп ат тагъа.

Рагьилни оьлюю

¹⁶ Олар Бет-Элден чыгып, Эфратагъа етише турагъанда, Рагьил тулгъакъ тутуп аврума башлай. ¹⁷ Рагьил яш табып болмай, бек инжинип тура. Шо заман энечи къатын огъар:

– Къоркъма! Къара чы, сени бирдагъы бир уланынг бар! – дей. ¹⁸ Ахырынчы тынышын ала туруп, оьле турагъан Рагьил уланына Бен-Ани* деп къоя. Тек атасы огъар Бениямин** деп башгъа ат бере.

¹⁹ Рагьил шотай гечине. Ону Эфратагъа (гъали Байтлагъам деп айтылагъан) барагъан ёлну уьстюнде гёмелер. ²⁰ Якъуб ону къабуруну уьстюне сыйлы таш сала. Рагьилни къабуруну уьстюндеги сыйлы таш шонда гъали де бар.

²¹ Исрайыл ёлун узата ва Мигътал-Эдер деген ерден сонг чатырларын къура. ²² Шонда токътагъан заманны ичинде Рубим атасыны къатынларыны бириси Валла булан ювукълукъ эте. Шо гъакъда атасы билип къоя.

Якъубну он эки уланы болгъан. ²³ Лияны уланлары булардыр: Рубим (биринчи уланы), Симон, Левий, Ягъуда, Иссагъар ва Завулун. ²⁴ Рагьилни уланлары булардыр: Юсуп ва Бениямин. ²⁵ Рагьилни къаравашы Валладан болгъан уланлары булардыр: Дан ва Непталим. ²⁶ Лияны къаравашы Зилладан болгъан уланлары булардыр: Гат ва Ашир. Булар Якъубну Месопотамияда тувгъан уланларыдыр.

Исгъакъны оьлюю

²⁷ Якъуб атасы Исгъакъны ягъына Мамреге, Къыръят-Арбагъа (гъали шо ерге Геврон деп айтыла) геле. Шонда бир вакътилерде Ибрагъим ва Исгъакъ яшай болгъанлар. ²⁸ Исгъакъ юз сексен йыл яшай. ²⁹ О къарт болуп, яшавдан тазза тоюп, гечине ва ата-бабаларыны ягъына гёче. Атасын уланлары Исав ва Якъуб гёмелер.

* 35:18 *Бен-Ани* – бу ат ягъуди тилдеги «мени азап чегивлеримни уланы» демекдир.

** 35:18 *Бениямин* – бу ат ягъуди тилдеги «онг къолну уланы» демекдир.

Исавну наслулары

36 ¹Муна Исавну (объюне Эдом деп де айтылагъан) ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. ²Исав къатын этип гъананлы эки къызны ала: хетли Элонну къызы Аданы ва гъивейли Сивеонну къызыны къызы, Ананы къызы Агаливаманы. ³Олардан къайры да, Исмайылны къызы, Невайотну къызардашы Басематны да ала. ⁴Ададан Исавгъа Элипас тува, Басематдан Рагъуил, ⁵Агаливамадан Евуш, Ялам ва Корагъ тувалар. Булар Исавну Гъананда тувгъан уланлары.

⁶Исав къатынларын, уланларын, къызларын, бары да объюню адамларын, бары гъайван-малын, Гъананда жыйгъан бары да малын-мюлкюн де алып, иниси Якъубну ягъындан тайып, башгъа ерге чыгъып гете. ⁷Неге тюгюл де, оланы малы-мюлкю шонча да кѐп бола чы, гъатта олагъа бирче турма тарлыкъ этеген бола. Олар ерлешген топуракъ экевюне де, оланы сиривлерине, туварларына етишмейген бола. ⁸Объюне Эдом деп де айтылагъан Исав Сейир тавланы ягъында ерлеше.

⁹Муна Сейир тавланы ягъында ерлешген эдомлуланы ата-бабасы болгъан Исавну ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. ¹⁰Исавну уланлары булардыр: Исавну Ададан болгъан уланы Элипас, Исавну Басематдан болгъан уланы Рагъуил. ¹¹Элипасны уланлары булардыр: Теман, Омар, Сепо, Гатам ва Кенас. ¹²Элипасны экинчи къатыны Тимна огъар Амаликни таба. Булар Исавну Ададан болгъан наслулары. ¹³Рагъуилни уланлары булардыр: Нагъат, Зерагъ, Шамма ва Мизза. Муна Исавну Басематдан болгъан наслулары. ¹⁴Сивеонну къызыны къызы, Ананы къызы Агаливамадан Исавну Евуш, Ялам ва Корагъ деген уланлары тува.

¹⁵Муна Исавну наслуларыны тухум-тайпасы. Исавну биринчи уланы Элипасдан бу тухумлагъа баш салгъанлар тува: Теман, Омар, Сепо, Кенас, ¹⁶Гатам ва Амалик. Булар Элипасдан болгъан тухумлар, Аданы наслулары. Олар Эдом элде яшап туралар. ¹⁷Исавну уланы Рагъуилден бу тухумланы башчылары тува: Нагъат, Зерагъ, Шамма ва Мизза. Булар Рагъуилни тухумлары, Исавну Басематдан болгъан наслулары. Олар Эдом элде

яшап туралар. ¹⁸ Исавну Агаливамадан бу тухумланы башчылары тува: Евуш, Ялам ва Корагъ. Булар Исавну къатыны, Ананы къызы Агаливама-ны тухумлары. ¹⁹ Эдом деп де айтылагъан Исавну наслулары ва оланы тухумлары булайдыр.

²⁰ Шо элде инг башлап да яшагъан хорлу Сейирни уланлары булардыр: Лотан, Шобал, Сибон, Ана, ²¹ Дишон, Эсер ва Дишан. Булар Эдом улке-де яшагъан Сейирни тухумлары.

²² Лотанны уланлары булардыр: Гъори ва Гъемам. Лотанны къызарда-шыны аты Тимна болгъан. ²³ Шобалны уланлары булардыр: Албан, Мана-гъат, Эбал, Шепи ва Анам. ²⁴ Сибонну уланлары булардыр: Айя ва Ана (Сибонну эшеклерин отлатагъанда, атасы дангылда булакъ тапгъан шо баягъы Ана). ²⁵ Ананы яшлары булардыр: Дишон ва Ананы къызы Агали-вама. ²⁶ Дишонну уланлары булардыр: Гъемдан, Эшбан, Итран ва Керан. ²⁷ Эсерни уланлары булардыр: Билгъан, Загъабан ва Акан. ²⁸ Дишанны уланлары булардыр: Уц ва Аран.

²⁹ Хорлу тухумланы башчылары булардыр: Лотан, Шобал, Сибон, Ана, ³⁰ Дишон, Эсер ва Дишан. Бу Сейир топурагъында яшагъан хорлу тухум-ланы санаву.

Эдомну пачалары

³¹ Исрайыллылардан пачалар арагъа чыгъып битгенче, Эдомда гъа-кимлик этген пачалар булардыр. ³² Башлап Эдомда Беорну уланы Бела пача бола. О Дингъава шагъарда яшагъан. ³³ Бела оылгенде, ону орнун Босра шагъардан чыкыгъан Зерагъны уланы Йобав туту. ³⁴ Йобав оылген-де, Теманны наслуларыны улкесинден чыкыгъан Гъушам пача бола. ³⁵ Гъушам оылген сонг, Бедатны уланы Гъадат пача бола (моав топуракъ-да мидьянлылардан уьст гелген Гъадат). О Авит шагъарда яшагъан. ³⁶ Гъадат оылген сонг, Масрекиден чыкыгъан Самла пача бола. ³⁷ Самла оылген сонг, оьзен ягъадагъы Регъабот шагъардан чыкыгъан Саул пача бола. ³⁸ Саул оылген сонг, Агъборну уланы Баал-Гъанан пача бола. ³⁹ Агъборну уланы Баал-Гъанан оылген сонг, Гъадар пача бола. О Пагъу

шагъарда яшагъан. Ону къатыны Мезагъавну къызыны къызы, Матредни къызы Мегъетабил болгъан.

⁴⁰ Муна булайдыр Исавну тухумларыны башчылары, оланы агълюлери, юртлары ва атлары: Тимна, Алба, Етет, ⁴¹ Агаливама, Эла, Пинон, ⁴² Кенас, Теман, Мибсар, ⁴³ Магъдиел ва Ирам. Гъар тухум оъзюню аты къоюлгъан ерде яшай болгъан. Эдомлуланы ата-бабасы Исавдур.

Юсупну тюшлери

37 ¹ Якъуб буса алда атасы яшап тургъан Гъанан топуракъда ерлеше. ² Муна Якъубну ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар.

Юсупгъа он етти йыл бола болгъан. О оъзюню агъалары, Валланы ва Зилпаны уланлары булан бирче къойлар сакълап тура болгъан. Юсуп атасына оланы сёгюп сёйлеп тура болгъан. ³ Якъуб Юсупну оъзге уланларындан артыкъ сую болгъан, неге туююл ону бу уланы о къарт болгъанда тувгъан болгъан. Атасы огъар ала гёлек де тикдирген болгъан. ⁴ Атасы Юсупну оъзлерден кёп суюгенни гёргенде, агъалары, иниси Юсупну бирден-бир гёрюп ярамайгъан бола ва огъар яхшы сёйлеп де болмай.

⁵ Бир керен Юсуп тюш гёре. О туююн агъаларына, инисине хабарлагъанда, олар ону дагъыдан-дагъы гёрюп ярамайгъан бола. ⁶ О булай деп хабарлай:

– Тынглагъыз, туююмде магъа не гёрюнгенни айтайым! ⁷ Биз будай тарлавада кюлтелер байлап тура эдик. Мени кюлтем туюпе-туюз эретургъан эди, сизин кюлтелеригиз буса ону аралап алып, мени кюлтеме баш ийди!

⁸ Агъалары, иниси огъар:

– Не эте, сен бизге пача да болуп, бизге гъакимлик этежекмен деп ойлашамысан дагъы? – дей. Туюшлери ва хабарлары саялы ону дагъыдан-дагъы бек гёрюп ярамайгъан болалар.

⁹ Сонг Юсупгъа бирдагъы да туюш гёрюне, о шону да агъаларына, инисине хабарлай:

– Туююмде магъа гюн, ай, он бир юлдуз баш ийдилер!

¹⁰ Шо тюшон о атасына ва агъаларына, инисине хабарлагъанда, атасы огъар:

– Не тюшлердир сагъа гёрюнеген? Не эте, биз барыбыз да: мен, ананг, агъаларынг, ининг – гелип йиберип, алдынгда тобукъдан туруп, сагъа баш уражакъбызмы? – деп къайнашып ала. ¹¹ Агъалары, иниси Юсупгъа ачувланалар, атасы буса о айтгъан затны эсинде сакълап къоя.

Агъалары ва иниси Юсупну саталар

¹² Бир керен Юсупну агъалары, иниси атасыны сиривлерин отлатма Шегъемни ягъына багъып гетелер. ¹³ Исрайыл Юсупгъа:

– Агъаларынг, ининг сиривлени Шегъемни ягъында сакълап туралар. Гел, мен сени де йиберейим шонда, – дей.

– Мен гъап-гъазирмен, – деп жавап бере Юсуп.

¹⁴ – Бар. Оланы ишлери нечик экен, сиривлер нечик экен, къарап гел. Къайтгъанда, магъа хабарларсан, – дей атасы. Юсуп атасы булан да савболлашып, Гъеврон къолдан чыгъа.

Шегъемге гелгенде, ¹⁵ огъар бир адам ёлугъа.

– Не излейсен? – деп сорай о адам авлакъдан гезеп айланагъан Юсупгъа.

¹⁶ – Мен агъаларымны, инимни излеймен. Олар сиривлерин къайда отлатагъанын айтсана, – дей Юсуп.

¹⁷ – Олар мундан гетди. Мен олар Дотангъа барабыз дейгенин эшитдим, – дей о Юсупгъа.

Юсуп агъаларыны, инисини артындан барып, оланы Дотанда таба. ¹⁸ Олар буса Юсупну ариденокъ гёрюп, о ювукълашып битгенче ону оьлтюрме сёйлешелер.

¹⁹ – Муна бизин тюшгёрювчюбюз де геле тура. ²⁰ – Ону бир бош къуюгъа ташлап оьлтюрейик, къыр жанлар талады деп айтып къоярбыз. Шо заман къарарбыз ону тюшлери яшавгъа чыгъагъан кююне! – дей олар бир-бирине.

²¹ Рубим шону эшитип, Юсупну къутгъара.

– Не этебиз ону оьлтюрюп. ²² – Къан төкме негер тарыкъдыр? Оьз къолларыгъыз булан оьлтюрюнче, ону дангылдагъыз шо бош къуюгъа ташлап къоюгъуз, – дей Рубим. (Гъакъыкътда буса о Юсупну къутгъарып, атасыны ягъына къайтарма сую болгъан).

²³ Юсуп агъаларыны, инисини ягъына етишгендокъ, олар ону ала гелегин юлкьуп чечелер, ²⁴ тутуп, ону къуюгъа ташлап къоялар. Шо къую бош болгъан; онда сув болмагъан.

²⁵ Агъа-инилер ашама деп олтургъандокъ, Гилатны ягъындан таба исмайыллыланы кериваны гелегенни гөрелер. Оланы тюелери атир ийисли сыламалар ва балгъамлар да алып Мисриге бара болгъан. ²⁶ Ягъуда:

– Оьзюбюзню инибизни де оьлтюрюп, ону оьлгенин яшырсакъ, ондан бизге башгъа не пайда бар? ²⁷ Ону исмайыллылагъа сатсакъ къолай, къолларыбыз да таза болажакъ. Нечик де о инибиз чи, бизин къаныбыз бир чи, – дей. Агъа-инилер рази болалар. ²⁸ Мидьянлы савдюгерчилер ювукъ гелгенде, агъа-инилер Юсупну къуюдан чыгъаралар ва исмайыллылагъа йигирма гюмюш акъчагъа саталар, олар да ону Мисриге алып гетелер.

²⁹ Рубим къуюгъа къайтып гелгенде, онда Юсуп ёкьну гөрюп, бек къыйналмакълыкьдан устьюндеги опуракъларын йыртып пара-пара этип къоя.

³⁰ Инилерини ягъына къайтып, Рубим:

– Яш ёкъ чу! Мен энни не этип боламан? – дей.

³¹ Агъа-инилер Юсупну гелегин алалар, эчки союп, гелекни ону къанына батдырып къоялар. ³² Сонг гелекни атасына гелтирип:

– Муна биз тапгъан зат! Къара чы, шу сени уланынгны гелегими? – деп сорайлар.

³³ Гелекге къарап, Якъуб:

– Уланымны гелеги! Ону къыр жанлар талап къойгъан! Паралап къойгъан, паралап къойгъан Юсупну! – деп къычырып йибере.

³⁴ Опуракъларын да йыртып, кирлер де гийип, Якъуб уланына арт-артындан кеп гюнлер яс эте. ³⁵ Уланлары ва къызлары ону гёнгюн алма юрюп туралар, амма Якъуб сабурлукъ этме болмай.

– Ёкъ! Уланыма яс этип туражакъман! Яс булан ахыратгъа гёчюп гете-
жекмен – деп, о Юсупгъа этеген ясын узатып тура.

³⁶Мидьянлылар буса шо вакъти Юсупну Мисриге гелтирелер ва Мисрини
пачасыны вазири, къаравулланы башчысы болгъан Потипаргъа саталар.

Ягъуда ва Тамар

38 ¹Шо заманларда Ягъуда агъа-инилерин де къююп, Гъира деген
адулламитли бир адамны янында яшай болгъан. ²Шонда о Шуа де-
ген гъананлы бир гишини къызы булан таныш бола. Ягъуда ону къатын
этип ала. ³О айлы бола ва улан таба. Ягъуда огъар Эр деп къоя. ⁴О дагъы
да айлы бола ва экинчи уланын таба. Огъар Онан деп къоя. ⁵Сонг бирда-
гъы улан таба ва огъар Шела деп къоя. (Бу иш олар Кесивде яшайгъан
вакътиде бола.)

⁶Ягъуда биринчи уланы Эрге къатын этип Тамар деген къызы ала.
⁷Эр кёп яманлыкъ этгени саялы, Раббиз огъар рази болмай ва ол
оьлюп къалагъан кюйню эте. ⁸Ягъуда Онангъа:

– Агъангдан къалгъан къатын булан яшап тур. Агъангны орнун тутуп,
огъар наслу болдурарсан, – дей. ⁹Амма Онан Тамар тапгъан яшлар оьзю-
нюки саналмажагъын биле болгъан. Шо саялы да Тамар булан ювукълукъ
этегенде, агъасына яшлар болмасын деп, о урлугъун ерге тёгюп къоя бол-
гъан. ¹⁰Раббиз Онанны шолай этегенине рази болмай, шо саялы ол да
оьлюп къалагъан кюйню эте.

¹¹Ягъуда Тамаргъа:

– Уланым Шела оьсгенче, тул къатын болуп, барып атангны ожагъын-
да яшап тур, – дей. (Шону о: «Уллуларыны арты булан гиччиси де сама
оьлмесин!» – деп ойлашып айта). Тамар да атасыны ожагъына къайта.

¹²Арадан кёп заман гете. Шуаны къызы, Ягъуданы къатыны гечине. Яс
битгенде, Ягъуда адулламитли Гъира къурдашы да булан къойларын
къыркъма деп Тимна деген шагъаргъа ёл чыгъа. ¹³Тамар къайнатасы къой-
лар къыркъма Тимнагъа барагъанны эшите. ¹⁴О тул къатынлар гиеген опу-
ракъларын да чечип, бетин шаршав булан яба ва чырмалып, Тимнагъа ба-

рагъан ёлда ерлешген Энаим шагъаргъа гиреген ерде олтуруп токътай. (О Шела оьсгенни ва огъар оьзюн къатын этип алмайгъанны гёрюп тура).

¹⁵Тамаргъа къарап, Ягъуда о къагъба къатын деп тура, неге тыюл де ону бетине шаршав ябылгъан болгъан. ¹⁶О ёлну ягъасында олтургъан Тамарны ягъына гелип:

– Мен сени булан ятма сюемен, – дей. Ягъуда о оьзюню гелини экенни билмей болгъан чы дагъы.

– Мени булан ятсанг, магъа не бережексен? – деп сорай Тамар огъар.

¹⁷– Мен сагъа бир улакъ йибережекмен, – деп жавап бере Ягъуда.

– Шону йибергинче, юк гысапда бир зат къой, – дей о.

¹⁸– Не юк сюесен? – деп сорай Ягъуда.

– Йипге тагъылгъан мюгьюрюнгню де, къолунгдагъы аса таягъынгни да, – деп жавап бере Тамар. Ягъуда о тилеген бары да затны берип, ону булан ювукълукъ эте ва Тамар ондан айлы бола. ¹⁹Сонг о туруп гете, бетиндеги шаршавун да тайдырып, къайтып оьзюню тул къатынлар гиеген опуракъларын гие.

²⁰Ягъуда улакъ да берип, адулламитли къурдашын юк гысапда къойгъан затларын алмакъ учун йибере. Нечакъы излесе де, о Тамарны табып болмай. ²¹Шо ерли адамлардан о:

– Энаимге барагъан ёлда олтургъан къагъба къатын къайдадыр? – деп ахтара. Тек огъар:

– Мунда бир къагъба къатын да ёкъ эди, – деп жавап берелер.

²²Ягъуданы ягъына къайтып, о:

– Мен ону тапмадым. Ерли адамлар онда бир къагъба къатын да ёкъ эди дедилер магъа, – дей.

²³– Шо затлар онда къалып къалсын, адамлар уьстюбюзден кюлегенни суймеймен. Мен огъар деп улакъ берип йиберемен, сен бусанг ону табып да болмайсан! – дей Ягъуда огъар.

²⁴Уьч айлар гетип, Ягъудагъа:

– Сени гелининг Тамар къагъба къатындай гюнагъ иш этген ва гъали айлы, – дейлер.

– Алып ону отда яллалтыгъыз, – деп буйрукъ эте Ягъуда.

²⁵Амма Тамарны жазалама элтип барагъанда, о къайнатасына:

– Мен шу затланы есинден айлы болгъанман, – деп етишдиригиз деп тилей.

– Шу йипге тагъылгъан мюгъюрню де, аса таякъны да таныймысан? – деп сорай Тамар.

²⁶Ягъуда таный ва булай дей:

– О менден эсе артыкъ муъмин. Неге тюгюл де, мен огъар уланым Шеланы бермедим. Ягъуда да ону булан дагъы ювукълукъ этмей.

²⁷Тамарны яш тапма заманы етише. Ону эгизлери болгъан экен. ²⁸Яш тапма башлагъанда, къыргъа яшны къолу чыкъгъанда, энечи къатын яшны къолуна къызыл йип байлап: «Бусу башлап чыкъды», – дей. ²⁹Амма яш къолун къайтарып гийирип къоя ва ону эгиз ёлдашы чыгъа. «Сен нечик чыгъып болдунг?» – дей энечи къатын ва яшгъа Парес* деп къоя. ³⁰Ону арты булан къолунда къызыл йиби булангъы бириси де чыгъа. Огъар Зарагъ** деп къоялар.

Юсуп ва Потипарны къатыны

39 ¹Юсупну Мисриге гелтирелер. Онда Мисрини пачасыны вазири, къаравулланы башчысы болгъан Потипар ону исмайъллылардан сатып ала. ²Раббибиз Юсуп булан болуп, ону бары ишлерин тюзелте. Юсуп еси Потипарны уюнде яшап тура. ³Потипар Раббибиз Юсуп булан экенни англай, неге тюгюл Юсуп не этме урунса да, Раббибиз ону ишлерин тюзелтип тура. ⁴Потипар Юсупгъа рази болгъан ва ону оъзюню къуллукъчусу эте. Сонг о Юсупгъа уюне гъакимлик этмекни тапшура ва оъзюню бары затына ихтиярны ону къолуна бере. ⁵Шо вакътиден тутуп Юсупну яхшылыгъындан Раббибиз Потипарны бары да затын: уюн де, авлагъын да шабагъатлай. ⁶Потипар оъзюню бары да затына ихтиярны Юсупгъа тапшургъан сонг, ону ашап-ичип турмакъдан дагъы къайгъысы болмай.

* 38:29 *Парес* – бу ат ягъуди тилдеги «къутулмакъ», «сыпкъырылмакъ» демекдир.

** 38:30 *Зарагъ* – бу ат ягъуди тилдеги «къызыл» яда «ярыкъ» демекдир.

Юсупну бети де, бою-сою да исбайы болгъан. ⁷ Потипарны къатыны огъар гёз сала ва:

– Мени булан ят, – дей. ⁸ Амма Юсуп ону сёзлерин гери уруп, огъар:

– Есим оьзюню бары да затына ихтиярны магъа тапшургъан, оьзю буса уйдеги бир затны да гъайын этмей. ⁹ Шу ожакъда мен ону булан тенг ихтиярлы кюйде башчылыкъ этемен. Сенден къайры, мени бары да затгъа ихтиярым бар, неге тюгюл сен ону къатынысан. Шолай уллу яман ишни, Аллагъны алдындагъы шолай гюнагъны мен нечик этме боларман дагъы? – дей. ¹⁰ Гюн сайын Потипарны къатыны огъар тилеп тура, амма Юсуп ону булан ятма рази болмай.

¹¹ Бир керен Юсуп оьзюню къуллугъун кютмек учун есини уьуне гиргенде, уйде бирев де болмай. ¹² Къатын ону опуракъларындан да тутуп:

– Мени булан ят, – деп дагъы да айта. Ону къолунда опуракъларын да къююп, Юсуп уйден къачып чыгъып гете.

¹³ Юсуп къачгъанны, ону опуракълары буса оьзюню къолунда къалгъанны гёрюп, ¹⁴ къатын къуллукъчуларын чакъыра ва олагъа булай дей:

– Къарагъыз чы, бу исрайыллыны мунда бизин хорламакъ учун гелтирген! Мунда да гелип, о магъа гюч булан ювукълукъ этме суйген эди! Мен бусам гъуя салып къычырдым. ¹⁵ О мен гъуя салып къычырагъанны гёрдю, опурагъын да къююп, уйден къачып гетди!

¹⁶ Юсупну еси къайтып гелгинче, о ону опуракъларын ягъында сакълап тура. ¹⁷ Шо заман огъар да шо затны айтып бере:

– Сен уьюбюзге гелтирген шо исрайыллы къул мени хорлама суйген эди! ¹⁸ Мен гъуя салып къычырдым. О гъатта опурагъын да къююп, уйден къачып гетди!

¹⁹ Къатынынындан къулу шолай этме суйгенни эшитгенде, Юсупну еси бек къазапланып йибере. ²⁰ О Юсупну тутуп, пачаны туснакълары сакълангъан туснакъгъа ташлама буйрукъ бере. Шолай Юсуп туснакъгъа тюше. ²¹ Тек Раббиз ону булан бола ва огъар рагъмусун гёрсетип тура. Туснакъны башчысы Юсупну ушата. ²² О туснакъдагъыланы барын да Юсупну къолуна бере. О бары да затгъа жаваплы бола. ²³ Туснакъны башчысына буса

бир затны гъайын этмесе де ярайгъан бола, неге тюзюл Раббибиз Юсуп булан болуп, ону бары да ишлерин тюзелтип тура.

Юсуп туснакъланы тюшлерин чечип бере

40 ¹Шо агъвалатлардан сонг бираз заман оьтюп, пачаны чагъыр тегеген баш къуллукъчусу ва пачаны экмекчиси оьзлени еси болгъан Мисрини пачасыны алдында айыплы болалар. ²Пача оьзюню ювукъ къуллукъчулары болгъан чагъыр тегеген баш къуллукъчусуна ва баш экмекчисине къзаплана ³ва оланы къаравулланы башчысыны уьюндеги туснакъгъа салма буйрукъ бере. Юсуп тап шо туснакъда олтургъан болгъан. ⁴Къаравулланы башчысы Юсупну олагъа къуллукъ этме сала. Арадан заман оьте.

⁵Бир гече пачаны чагъыр тегеген баш къуллукъчусу ва баш экмекчиси тюшлер гьерелер. Оланы гьариси оьз, бир маънасы булангъы тюшлер гьерелер. ⁶Эртен оланы ягъына гелген Юсуп олар бир тамаша гьалекленип турагъанын гьере. ⁷Туснакъда оьзю булан бирче олтургъан пачаны къуллукъчуларына Юсуп:

– Не къыйыныгъыз бар? – деп сорай.

⁸Олар Юсупгъа:

– Биз тюшлер гьердюк, амма оланы чечме бирев де ёкъ.

– Тюш чечив Аллагъандыр. Хабарлагъыз магъа тюшлеригизни, – дей Юсуп.

⁹Чагъыр тегеген баш къуллукъчу булай деп хабарлай:

– Тюшюмде магъа алдымда юзюм борла гьерюндю. ¹⁰Ону уьч яш бутагъы бар эди. Олар оьсюп йиберди, чечекленип гетди, юзюм салкъынлар гьерюндю, олар бишди. ¹¹Кьолумда буса пачаны чагъыр ичеген аягъы бар эди. Салкъынланы уьзюп алдым, оланы сыкъдым, аякъгъа да тегюп, пачагъа бердим.

¹²Юсуп огъар булай дей:

– Сени тюшюнгню маънасы булайдыр. Уьч яш бутакъ уьч гюндюр.

¹³Уьч гюн гетип, пача сени янгъдан гьережек. О сени алдагъы къуллугъунга къайтарып салажакъ, сен де алда йимик огъар чагъыр ичеген аякъ береген болажакъсан. ¹⁴Сагъа бир тилевом бар: ишлеринг яхшы болуп гетгенде, мени де унутуп къоймассан, магъа рагъмунгну гьерсет: мени гьакъымда пачагъа айтып, мени шундан къутгъарарсан! ¹⁵Мени

исрайыллыланы топурагъындан урлап гелтиргенлер чи! Мен мунда туснакъга салардай бир зат да этмегенмен!

¹⁶ Баш экмекчи Юсуп тюшню яхшы чечип бажарагъанын гёрюп, огъар булай дей:

– Мен буса тюшюмде башымда уч четен бар деп гёрдюм. ¹⁷ Уьстдеги четенде пача учун бишген затлар бар эди. Четенни ичиндеги затланы къушлар чокъуй эдилер.

¹⁸ Юсуп огъар булай дей:

– Муна сени тюшюнгню маънасы. Уьч четен уьч гюндюр. ¹⁹ Уьч гюн гетип, пача сени де гётережек: сени асмакъда асажакълар, къушлар да сени сюегингни чокъуп туражакълар.

²⁰ Уьч гюнден сонг пачаны тувгъан гюню бола. О оьзюню вазирлери учун той эте. Пача чагъыр тегеген баш къуллукъчусун ва баш экмекчисин туснакъдан гелтирте. ²¹ Чагъыр тегеген баш къуллукъчусун оьзюню алдагъы ерине къайтарып сала ва о пачагъа аякъ береген бола. ²² Баш экмекчисин буса, Юсуп айтгъан кюйде, асып оьлтюре. ²³ Амма чагъыр тегеген баш къуллукъчу Юсупну да, ону тилевюн де унутуп къала.

Юсуп Мисрини пачасыны тюшлерин чечип бере

41 ¹ Арадан эки йыл оьтюп, пача булай тюш гёре: о Нил оьзенни ягъасында токътагъан. ² Нилден етти арив, семиз сыйыр чыгъып геле. Олар оьзенни ягъасындагъы къамушлукъда отлап тура. ³ Оланы арты булан Нилден дагъы да башгъа етти сыйыр чыгъып геле. Олар осал, арыкъ. Шо сыйырлар бирисилерини къырыйында токътай. ⁴ Бирден шо осал, арыкъ сыйырлар арив, семиз сыйырланы ашап къоялар! Пача уянып къала.

⁵ Янгъдан юхлагъанда, башгъа тюш гёре: бир саптакъда бёртюп толгъан етти будайбаш оьсе. ⁶ Олардан сонг топуракъдан, къургъакъ ел къурутгъан, осал етти будайбаш оьсе. ⁷ Шо осал будайбашлар бёртюп толгъан будайбашланы ашап къоялар. Пача уянып къала ва гёрген затлары тюш экенни англай. ⁸ Эртен бек гъалекленип, о Мисрини ичиндеги бары палчыланы ва ойчуланы чакъыра, олагъа гёрген тюшлерин хабарлай. Тек ону тюшлерин бирев де чечип болмай.

⁹ Шо заман чагъыр төгеген баш кьуллукъчу пачагъа булай дей: «Бир вакътиги гюнагъым эсиме тюшюп гетди! ¹⁰ Бир керен пача кьулларына кьазапланып, баш экмекчи де булан бирче мени кьаравулланы башчысыны уьондеги туснакъгъа салма буйрукъ берген эди. ¹¹ Бир гече бизин гъарибизге озь маънасы булангъы тюшлер гёрюндю. ¹² Бизин булан буса бир кьуллукъчу, исрайыллы, кьаравулланы башчысыны кьулу бар эди. Биз огъар тюшлерибизни хабарладыкъ ва о бизге тюшлерибизни чечип берди. Гъарибизге тюшлерибизни маъналарын англатып берди. ¹³ О бизге айтгъан кюйде болуп да чыкъды: мени алдагъы ериме къайтардылар, баш экмекчисин буса асып оьлтюрдюлер».

¹⁴ Пача Юсупну артындан йибере. Ону тезлик булан туснакъдан чыгъаралар, сакъалын-мыйыгъын, башын юлюп ва опуракъларын алышдырып, пачаны алдына гелтирелер. ¹⁵ Пача огъар:

– Мен тюш гёрдюм, тек ону бирев де чечип болмай. Мен буса сен тюшню эшитгендокъ чечип бола деп англагъанман, – дей.

¹⁶ – Иш менде тюгюл, пачагъа яхшы болагъан кюйде Аллагъ чечип бережек, – деп жавап бере Юсуп.

¹⁷ Пача Юсупгъа булай деп хабарлай:

– Нилни ягъасында токътагъанман деп тюш гёремен. ¹⁸ Нилден етти арыв, семиз сыйыр чыгып гелди. Олар озьенни ягъасындагъы кьамушлукъда отлап тура эдилер. ¹⁹ Оланы арты булан Нилден дагъы да башгъа етти сыйыр чыгып гелди. Арыкъ, къатанкъы, осал, гёнюнден де, сюегинден де къайры заты ёкъ сыйырлар эди. Савлай Мисриде де гёрмегенмендир мен шолай гёлемсиз сыйырланы. ²⁰ Шо арыкъ, гёлемсиз сыйырлар етти де семиз сыйырны ашап кьойдулар. ²¹ Гъатта гёлемсиз сыйырлар семизлерин ашагъанда да, бирев де олар шону этди деп айтып болмас эди. Мен уянып кьалдым. ²² Сонг мен бир башгъа тюш гёрдюм: бир саптакъда бёртюп толгъан етти будайбаш болду. ²³ Олардан сонг топуракъдан, кьургъакъ ел кьурутгъан, осал етти будайбаш оьсдю. ²⁴ Шо осал будайбашлар бёртюп толгъан будайбашланы ашап кьойдулар. Мен тюшлеримни палчылагъа хабарладым, амма олар магъа бир зат да англатмадылар.

²⁵ Юсуп пачагъа булай дей:

– О эки тюш тюююл, бир тюш. Аллагъ пачагъа Оъзю этежек затланы билдирип тура. ²⁶ Етти яхшы сыйыр етти йылы англата, етти яхшы будайбаш да етти йылдыр. Шо шотай бир тюш. ²⁷ Оланы артындан чыкъгъан арыкъ, гёлемсиз сыйырлар да, осал, къургъакъ ел къурутгъан етти будайбаш да етти йылдыр. Олар ачлыкъны етти йылын англата.

²⁸ – Шо саялы мен пачагъа: «Аллагъ пачагъа Оъзю этежек затланы билдирип тура», – деп айтгъан эдим. ²⁹ Мисри топурагъына берекетли етти йыл геле тура. ³⁰ Тек оланы арты булан ачлыкъны етти йылы гележек. Ачлыкъ шонча да гючлю болажакъ чы, халкъ алдагъы бары да берекетни унутуп да къалажакъ. Ачлыкъ улкени дагъытып къояжакъ. ³¹ Алдагъы берекетден бир зат да къалмажакъ. Шонча да гючлю ачлыкъ болажакъ. ³² Тюш пачагъа эки керен гёрюнгени Аллагъ къатты кюйде токъташып битгенин, узакъ къалмай О бары да затны яшавгъа чыгъаражагъын англата.

³³ – Гъали де пача англавлу ва гъакъыллы адамны айырып, Мисриге ёлбашчылыкъ этме салсын. ³⁴ Пача бютюн улкеге тергевчулени салсын. Олар гележек берекетли етти де йыл халкъны къайтаргъан тюшюмюнден беш пай этгенде бир пайын жыйсынлар. ³⁵ Олагъа будай жыйып, шагъарларда ону артгъа салып сакълама гъакимлик бер. ³⁶ Шо кюйде улкени Мисриде болажакъ ачлыкъны етти де йылына жыйылгъан ашлыгъы да болуп, улке ачлыкъдан оылмежек!

Юсупну бютюн Мисрини гъакими эте

³⁷ Пача ва вазирлери Юсупну сёзлерин ашив гёрелер.

³⁸ – Дагъы булай адамны тапма къыйын. Муну ичинде Аллагъны ругъу бар! – дей пача ювукъларына. ³⁹ Сонг о Юсупгъа булай дей:

– Аллагъ бу затланы барын да сагъа ачыкъ этгени сенден англавлу ва гъакъыллы адам ёкъ экенни исбатлай. ⁴⁰ Бугюнден тутуп сен мени бары да уюме гъакимлик этежексен, халкъым да сагъа тынглажакъ. Сенден янгыз бир пача атым булан артыкъ болажакъман.

41 – Муна, мен сени бютюн Мисриге гьакимлик этме сала тураман! – дей пача Юсупгъа. 42 О мягьюрю булангъы юзюгюн чечип, Юсупну бармагъына тагъа. О Юсупгъа инг юкъкъа кетенден этилген опуракълар гийдире ва бойнуна алтын шынжыр тагъа. 43 О Юсупгъа пачалыкъдагъы экинчи адамны ат арбасын бере. Юсуп шо ат арбагъа минип барагъанда, ону алды булан: «Юсупгъа баш ийигиз», – деп кычыра болгъанлар. Шолай пача Юсупну бютюн Мисрини гьакими эте.

44 – Муна, мен, пача, буюра тураман. Бугюнден сонг сенден ихтиярсыз бютюн Мисри топурагъында бирев де не къолун, не бутун шытырлатмажакъ! – дей о Юсупгъа. 45 Пача Юсупгъа Сапнат-Панеагъ деп янгы ат къоя. Огъар Гелиопол шагъарны дин къуллукъчусу Потипарны кызы Аснатны къатын этип бере. Юсуп Мисриге гьакимлик этме башлай.

46 Мисрини пачасына къуллукъ этме башлагъанда, Юсупгъа отуз йыл бола болгъан. Пачаны ягъындан гетип, Юсуп бютюн Мисри элни айланмакъ учун ёлгъа чыгъа. 47 Берекетли етти йылны узагъында топуракъ мол тюшюм берип тура. 48 Шо йылларда Мисриде жыйылгъан бары да ашлыкъны Юсуп шагъарлагъа пайлап бере. О гъар шагъаргъа кырыыйндагъы авлакълардан къайтарылгъан ашлыкъны пайлап бере. 49 О денгиздеги къайыр бюртюклени санавудай кёп ашлыкъ жыя, гъатта гысабын юрютмейген де болуп къала, неге тюгюл оылчеп билип де болмай.

50 Ач йыллар гелип битгенче, Гелиопол шагъарны дин къуллукъчусуну кызы Аснат Юсупгъа эки улан таба. 51 Биринчи уланына Юсуп Манассия* деп къоя. Шо ат «Аллагъ магъа бары къыйынлыкъларымны ва ата ожагъымны унутма къойду» деген затны англата болгъан. 52 Экинчи уланына буса Ефрем** деп къоя. Шо ат «Аллагъ мен азап чегеген топуракъда мени емиш береген этди» деген затны англата болгъан.

---

* 41:51 *Манассия* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «унутмакъ» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

** 41:52 *Ефрем* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «эки керен емиш береген» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

⁵³ Мисрини берекетли етти йылы тамамлана. ⁵⁴ Юсуп да айтгъан кюйде, ачлыкъны етти йылы етишип геле. Шо ачлыкъ бары да элlege яйыла, ама Мисриде буса ашлыкъ бола. ⁵⁵ Ачлыкъ гелип, мисрилилер пачадан аш тилеме башлагъанда, пача: «Юсупну ягъына барыгъыз, о не айтса, шону этип туругъуз», – дей. ⁵⁶ Савлай дюнья ачлыкъгъа тарый. Гъамарланы ачып, Юсуп мисрилилеге ашлыкъны сатма башлай, неге тююл Мисриде ачлыкъ баргъан сайын гючлю бола. ⁵⁷ Мисриге, Юсупну ягъына, сатып ашлыкъ алмакъ учун хоншу уьлкелерден де гелип туралар, неге тююл ачлыкъ бютюн дюньяны къуршап алгъан болгъан.

*Юсупну агъалары
Мисриге ёл чыгъалар.*

42 ¹ Мисриде ашлыкъ барны эшитип, Якъуб уланларына: – Бир-биригизге неге къарап токътагъансыз? ² Мисриде ашлыкъ бар дейлер. Барыгъыз шонда, ачдан оьлмес учун сатып ашлыкъ алып гелигиз, – деп де айтып, оланы узата.

³ Юсупну он да агъасы Мисриге ашлыкъ алмакъ учун ёл чыгъалар. ⁴ Юсупну бир анадан тувгъан иниси Бенияминни буса Якъуб, огъар да бир балагъ гелип къалар деп къоркъуп, йибермей къоя. ⁵ Исрайылны уланлары башгъа халкълар булан Мисриге ашлыкъ алма гелелер, неге тююл ачлыкъ бютюн Гъанан топурагъын елеген болгъан.

⁶ Олар гелген уьлкени гъакими буса Юсуп болгъан, ашлыкъны да о сата болгъан. Агъалары ювукъ гелип, ону алдында тобукъдан туруп, баш уралар. ⁷ Юсуп оланы гёргендокъ таный, тек оьзюн ят адам йимик тутуп, олагъа:

– Къайдан гелгенсиз? – деп къатдырып сорай.

– Гъанандан гелгенбиз, ашлыкъ алма, – деп жавап берелер олар.

⁸ Юсуп агъаларын таныса да, олар танымагъан чы дагъы ону! ⁹ Оланы гъакъындагъы тюшлерин эсине алып, Юсуп олагъа:

– Сиз тынчыларсыз. Бизин топуракъны осал ерлерин тергеп билме гелгенсиз, – дей.

¹⁰ – Ёкъ, бийибиз! Биз, сени къулларынг, ашлыкъ алма гелгенбиз.
¹¹ Биз агъа-инилербиз, бир атаны яшларыбыз. Биз, сени къулларынг, тынчылар тюгюлбюз, намуслу адамларбыз! – деп жавап бере олар.

¹² – Тюгюл, сиз бизин топуракъны осал ерлерин билме гелгенсиз, – дей Юсуп.

¹³ – Биз, сени къулларынг, он эки агъа-ини бар эдик. Биз барыбыз да Гъананда яшайгъан бир атадан тувгъан яшлар эдик. Гиччибиз гъали атабыз булан. Бирибиз буса ёкъ, – деп жавап берелер олар.

¹⁴ – Муна, мен айтдым чы. Сиз тынчыларсыз. ¹⁵ Тек сизин биз тергежекбиз. Пачаны яшаву булан ант эте тураман: гиччи инигиз гелмей туруп, сизин мундан чыкъма къоймажакълар. ¹⁶ Ону артындан аргъыздан биригизни йиберигиз, къалгъанларыгъызны буса къаравулар сакълап туражакълар. Шо заман къарарбыз, тюзмю экен сиз айтагъан хабарлар. Тюгюл буса, пачаны яшаву булан ант эте тураман: сиз тынчыларсыз! – дей Юсуп. ¹⁷ Юсуп оланы уьч гюнге туснакъгъа сала.

¹⁸ Уьчюнчю гюн Юсуп олагъа:

– Мен айтагъан кюйде этсегиз, сиз сав къалажакъсыз, неге тюгюл мен Аллагъдан къоркъаман. ¹⁹ Эгер сиз гертилей де намуслу адамлар бусагъыз, биригиз туснакъда къалсын. Къалгъанларыгъыз буса, ач къалып турагъан ожакъларыгъызгъа барып ашлыкъ да етишдирип, ²⁰ гиччи инигизни де алып, мени ягъыма къайтыгъыз. Эгер сёзлеригиз тюз болуп чыкъса, сиз оылмежексиз, – дей. Олар рази болалар.

²¹ – Бу бизге инибиз саялы гелип турагъан жазадыр! Инибиз чегип турагъан азапланы гёрсек де, о бизге нечакъы ялбарса да, огъар языкъсынмадыкъ. Муна, гъали бизин башыбызгъа да балагъ гелди! – дейлер олар бир-бирине.

²² Рубим олагъа булай дей:

– Мен сизге: «Яшгъа зарал этмегиз», – деп айтмагъан эдимми дагъы? Амма сиз тынгламадыгъыз. Гъали буса биз ону тёгюлген къаны учун жавапгъа тартылып турабыз.

²³ Агъа-инилер Юсуп озлени лакъырын англап турагъанны билмейлер. Неге тюгюл де, Юсуп олар булан тилмачдан таба сёйлей болгъан. ²⁴ Юсуп буса бир якъгъа да тайып, йылап ала. Сонг къайтып гелип, янгыдан олар булан сёйлей. Сонг о Симонну айырып, агъаларыны гёз алдында ону байлама буйрукъ бере.

*Юсупну агъалары
Гъанангъа къайталар*

²⁵ Сонг къуллукъчуларына агъаларыны къапларын ашлыкъдан толтурма ва оланы гъарисини къабына озюню гюмюшюн къайтарып салма, огъар къошуп ёлда ашама аш да салма буйрукъ бере. ²⁶ Агъа-инилер ашлыкъны эшеклеге де юклеп, уюне багъып ёл чыгъалар. ²⁷ Гече ял алма токътагъанда, оланы бириси эшекге ем берме деп къабын ачып къарай. Къараса – гюмюшю къапны башында салынып тура!

²⁸ – Гюмюшюм магъа къайтгъан! – дей о агъа-инилерине.

– Муна къапны устюнде салынып тура!

Оланы къоркъуп жаны гете. Къоркъмакълыкъдан олар бир-бирине:

– Недир Аллагъ бизге этеген? – деп сорайлар.

²⁹ Гъанангъа, атасыны ягъына къайтып, агъа-инилер огъар озлеге болгъан бары да затны хабарлайлар:

³⁰ – О улкеде гъакимлик этеген адам бизин булан къатты кюйде сёйледди, бизин тынчылар деп гъисаплады. ³¹ Биз намуслу адамлар экенибизни, тынчылар тюгюлююзню, ³² бир атадан тувгъан он эки агъа-ини бар экенибизни, бир инибиз буса ёкълугъун, гиччибиз буса атабыз булан Гъананда экенни айтдыкъ. ³³ Амма о бизге булай деди: «Мен сиз тюз айтгъанны-айтмагъанны тергеп къарарман. Биригизни мунда къоюп тураман, къалгъанларыгъыз буса ач къалып турагъан ожакъларыгъызгъа ашлыкъ да етишдиригиз. ³⁴ Амма гиччи инигизни де алып, мени яныма къайтып гелигиз. Шо заман мен сиз тынчылар тюгюл, намуслу адамлар экенигизге инанарман. Инигизни де йиберермен, сизге де топурагъыбызда эркин айланма ихтияр берермен».

³⁵ Олар кѡаплардагъы затларын чыгъарма башлайлар. Гъарисини кѡабындан гюмюшю булангъы тююню чыгъып геле. Шону гѣргенде, атаны ва агъа-инилени уллу кѡоркъув кѡуршап ала. ³⁶ Якъуб олагъа:

– Мени сиз уланларымдан бирини артындан бирин магърюм этип турасыз. Юсуп ёкъ, Симон ёкъ. Энни Бенияминни де алып гетме турасыз. Бары да балагълар мени башыма геле! – дей.

³⁷ Рубим атасына:

– Эгер мен Бенияминни кѡайтарып алып гелмесем, мени эки уланымны олтюрюп боласан. Огъар мен жаваплы болайым, мен ону кѡайтарып алып гележекмен, – дей.

³⁸ – Ёкъ, уланым сизин булан гелмежек. Ону агъасы оылген, магъа биргине-бир Бениямин кѡалгъан. Эгер ёлда огъар бир зат болуп кѡалса, мен ону гѣтерип болмажакъман: сиз мени, башы ап-акъ болгъан кѡартны, кѡайгъыгъа да батдырып, кѡабургъа гийирежексиз, – дей Якъуб.

Агъа-инилер Бениямин де булан Мисриге ёл чыгъалар

43 ¹Тек ачлыкъ бирден-бир гючленип тура. ² Мисриден гелтирген ашлыкъ битген сонг, атасы уланларына:

– Дагъы да бираз ашлыкъ гелтиригиз, – дей.

³ Ягъуда булай жавап бере:

– О адам бизге гиччи инибизни гелтирмей туруп, оъзюню гѣзюне де гѣрюнмесин деп кѡатты кюйде буварды. ⁴ Эгер де ону бизин булан йиберсенг, сагъа ашлыкъ алма баражакъбыз. ⁵ Йибермесенг, биз бармажакъбыз. О адам гиччи инибизсиз оъзюню гѣзюне де гѣрюнмегиз деп буварды.

⁶ – Не эте эдигиз мени башыма бу балагъны гелтирип? Сизин дагъы да инигиз барны айтып не эте эдигиз? – дей Исрайыл.

⁷ Олар булай деп жавап берелер:

– О адам бизин гъакъыбызда, кѡардашларыбызны гъакъында кѣп сораулар берип турду. О атабыз савму деп, дагъы да агъа-инилеригиз бармы деп сорады. Биз буса жавап берип турдукъ. О гиччи инибизни гелтир деп буйрукъ этер деп кимни эсине геле эди дагъы?

⁸ Ягъуда атасы Исрайылгъа булай дей:

– Йибер ону бизин булан, биз де гетейик. Шолай этсек, барыбыз да сав къаларбыз, ачлыкъдан биз де, сен озьонг де, бизин яшларыбыз да, бирибиз де оьлмесбиз. ⁹ Мен огъар жаваплыман, ону гъайын этме сёз де бермен. Эгер де мен ону сагъа къайтарып гелтирмесем, оьлюп къалгъынча, сени алдынгда айыплы къалып туражакъман. ¹⁰ Эгер де биз чалт айлангъан бусакъ, эки керен барып да гележек эдик!

¹¹ Исрайыл булай дей:

– Олай болгъан сонг, мен айтагъанны этигиз. Бизин топуракъ не зат булан бай буса, къапларыгъызны шо затлардан толтуруп, о адамгъа элтигиз: балгъамдан, балдан, атир ийисли сыламалардан, къоздан, бадамдан. ¹² Къапларыгъызгъа салгъанларын къайтармакъ учун, гюмюшню эки керен артыкъ алыгъыз; олар, балики, янгылыш болуп къалгъандыр. ¹³ Бенияминни сизин булан алып, о адамны янына къайтып барыгъыз. ¹⁴ Симонну да, Бенияминни де йиберсин деп, бары да затны Еси болгъан Аллагъ о адамны сизге бакъгъан якъда рагъмулу этсин дагъы. Эгер де мен оланы оьлюмюню къайгъысын гёрме тарыкъ бусам, шолай болуп къалсын дагъы.

¹⁵ Агъа-инилер савгъатлар гъазир этелер, алдагъы гезикден эсе бу гезик гюмюшню эки керен артыкъ этип алалар. Мисриге гелип, Юсупну алдында токътайлар. ¹⁶ Олар булан Бениямин де барын гёргенде, Юсуп баш къуллукъчусуна:

– Бу адамланы мени уьюме элтип, нечакъы тарыкъ буса гъайван да союп, аш гъазирлеп тур. Бугюн тюш ашны олар мени булан ашажакълар, – дей.

¹⁷ Юсупну буйругъуна гёре, баш къуллукъчу оланы Юсупну уьуне багъып алып юрюй. ¹⁸ Тек алып барагъанда къоркъуп, агъа-инилер бир-бирине:

– Бизин шонда алда къапларыбыздан чыкыгъан гюмюш саялы элтелер! Олар бизин уьстюбюзге чабып, тутуп, къул этежеклер, эшеклерибизни чыгъарып алажакълар! – дейлер.

¹⁹ Уьйню посагъасына етишгенде, олар баш къуллукъчугъа булай дейлер:

²⁰ – Ярай буса, айтма къой бизин, бийибиз! Биз мунда алда бир керен ашлыкъ алма гелген эдик. ²¹ Къайтагъан ёлубузда буса, гече ял алма

ятгъанда, къапларыбызны ачгъан эдик. Гъарибизни къабыбызны башында ашлыкъ учун берилген гююшлерибиз салынып табулду. Шо гююшню биз къайтарып да гелтиргенбиз. ²² Дагъы да ашлыкъ алмакъ учун да гююш гелтиргенбиз. Шо гезик къапларыбызгъа гююшню ким салгъанны буса биз билмейбиз.

²³ – Парахат болугъуз. Къоркъмагъыз. Сизин къапларыгъызгъа шо гююшню Аллагъыгъыз, атагъызны Аллагъы салды. Гююшюгюз шо заман магъа бары да етишген эди! – дей олагъа баш къуллукъчу. О агъа-инилени янына Симонну чыгъара.

²⁴ Сонг оланы барын да Юсупну уьуне чакъырып, аякъларын жувмакъ учун сув гелтире ва эшеклерине ем сала. ²⁵ Агъа-инилер савгъатларын да онгарып, тюшге Юсупну къаравуллап токътайлар. Олагъа оьзлер тюш ашны мунда ашажагъы гъакъда айтылгъан болгъан. ²⁶ Юсуп уьуне къайтгъанда, огъар гелтирген савгъатларын берелер ва ону алдында тобукъдан туруп, баш уралар. ²⁷ Юсуп олагъа салам берип:

– Магъа оьзюню гъакъында хабарлагъан атагъызны кюю нечикдир? Савму о? – деп сорай.

²⁸ – Сени къулунг болгъан атабыз сав-саламат, – деп жавап берелер агъа-инилер ва ону алдында бирдагъы да тобукъдан туруп, баш уралар.

²⁹ Юсуп къарап оьз иниси Бенияминни гёрюп, булай дей:

– Буму сиз магъа айтгъан гиччи инигиз? Сагъа Аллагъны рагъмусу болсун, балам! ³⁰ Юреги инисине бакъгъан якъда сюювден толуп, Юсуп йылап йиберме аз къала. Тезлик булан башгъа уйге чыгъып, онда йылап ала.

³¹ Сонг жувунуп, къайтарып къонакъланы янына геле ва оьз-оьзюн къолгъа алып, аш салма буйрукъ бере. ³² Ашны Юсупгъа айры, къонакълагъа айры, мисрилилеге айры салалар, неге тюгюл мурдар болма сюймейли, мисриликлер исрайыллылар булан бирче ашамай болгъанлар. ³³ Агъа-инилени Юсупну алдында гезик булан, уллусундан башлап, гиччисине ерли олтурталар. Шогъар олар тамаша болуп, бир-бирине къарайлар. ³⁴ Юсуп олагъа оьзюню тепсисинден ашлар йибере. Бенияминге буса

өзгелеринден беш керен артыкъ бере. Олар Юсуп булан тойгунча ашап-ичелер.

Юсупну тас болгъан гюмюш аягъы

44 ¹Юсуп баш къуллукъчусуна:

– Оланы къапларын, нечакъыны гөтерип бола буса, шончакъы ашлыкъдан толтур. Гьарисини къабыны башына къайтарып өзюнню гюмюшюн сал. ²Гиччисини къабына буса гюмюшю булан бирче мени гюмюш аягъымны да сал, – дей. Баш къуллукъчу Юсуп айтгъан кюйде эте.

³Танг вакътиде къонакъланы эшеклери де булан ёлгъа салалар. ⁴Агъа-инилер шагъардан чыгъалар. Тек олар ариге гетип де битгинче, Юсуп баш къуллукъчусуна булай дей:

– Тез оланы артындан етиш! Етишгенде буса, булай деп айт: «Неге яхшылыкъгъа яманлыкъ этдигиз? ⁵Неге бийимни гюмюш аягъын урладыгъыз? О чу ону пал салагъан, ичеген аягъы. Намарт иш этгенсиз сиз!»

⁶Баш къуллукъчу оланы артындан да етишип, өзюне буюрулгъан затланы айта. ⁷Агъа-инилер булай жавап берелер:

– Бийибиз, шолай затланы сен неге айтасан? Биз, сени къулларынг, шо затны этип боларбызмы дагъы? ⁸Биз чи къапларыбыздан чыкыгъан гюмюшню де Гьанандан тутуп шунда ерли къайтарып гелтирген эдик! Биз сени бийингни гюмюшюн яда алтынын урлап не этейик? ⁹Эгер де урлангъан зат бизин бирибизден чыгып къалса, ону оылтюрюп къойсунлар, биз буса бийинге къуллар болуп къаларбыз.

¹⁰– Яхшы, сиз айтагъан кюйде болсун. Тек урлангъан зат кимден чыкъса, о къул болуп къалажакъ, өзгелер буса парахат кюйде гетежеклер, – деп жавап бере баш къуллукъчу.

¹¹Агъа-инилер алгъасавлу кюйде къапларын да ерге салып, оланы башларын чечелер. ¹²Баш къуллукъчу оланы уллусундан башлап гиччисине ерли барын да тюнтюп чыгъа. Аякъ Бенияминден табулуп къала. ¹³Къайгъырмакъны гючлююгюнден агъа-инилер опуракъларын йыртып пара-пара этелер ва эшеклерин янгыдан ерлеп, шагъаргъа къайталар.

¹⁴ Ягьуда агъа-инилери де булан гелгенде, Юсуп уйде болгъан. Олар Юсупну алдында тобукъдан туруп, баш уралар. ¹⁵ Юсуп буса олагъа:

– Сиз этген недир? Мени йимик адамланы пал салма пагъмусу болагъанны билмейми эдигиз дагъы? – дей.

¹⁶ – Не айтайыкъ биз бийибизге? Нечик жавап къайтарайыкъ? Айыбыбызны нечик жувайыкъ? Бизин айыбыбыз Аллагъны алдында ачылып къалды. Бугюнден сонг биз барыбыз да – озьюнде аякъ табулгъан да, озьгелер де – бийибизни къулларыбыздыр, – дей Ягьуда.

¹⁷ – Ёкъ. Мен шолай этмесмен! Аякъ кимден табулгъан буса, о мени къулум болажакъ, сиз буса парахат атагъызны янына къайтыгъыз, – дей Юсуп.

Ягьуда Бенямин учун ялбара

¹⁸ Шо заман Ягьуда Юсупну янына гелип, булай дей:

Бийим, магъа, сени къулунга, сёйлеме ихтияр бер. Ачувланма магъа, бийим! Сен чи озью пачадайсан! ¹⁹ Сен, бийибиз, бизге: «Атагъыз да, дагъы агъа-инигиз де бармы?» – деп сорагъан эдинг. ²⁰ Биз сагъа атабыз сав, тек къарт деп, ону дагъы да гиччи уланы бар деп жавап берген эдик. Бу ону къарт чагъында болгъан авлети. Анасындан тувгъан авлетлерден о янгыз къалгъан, ону агъасы да оьлген. Атабыз ону бек сюе. ²¹ Сен де бизге гиччи инибизни гелтирмекни талап этген эдинг. ²² Биз сагъа, бизин бийибизге, эгер о атасындан айрылса, ону атасы оьлюп къалажагъын айтгъан эдик. ²³ Тек сен бизге: «Гиччи инигизсиз дагъы гёзюме гёрюнмегиз», – дединг.

²⁴ Биз уйге, сени къулунг болгъан атабызны янына къайтгъанда, сени сёзлерингни огъар етишдирдик, бийим. ²⁵ Атабыз янгыдан бираз ашылыкъ гелтиригиз дегенде буса, ²⁶ биз гиччи инибизсиз бармажагъыбызны, осуз сени гёзюнге гёрюнме де ярамайгъанын айтып бердик. ²⁷ Атабыз да бизге булай деди: «Къатыным магъа эки улан тапгъанны сиз де билесиз. ²⁸ Бири гетди мени янымдан. Шексиз кюйде, къыр жанлар ону паралап къойгъандыр, неге тюгюл де шондан берли мен ону гёрмегенмен. ²⁹ Гъали

экинчисин де алып гете турасыз. Огъар да бир зат болуп къалса, мен ону гѣтерип болмажакъман: сиз мени, башы ап-акъ болгъан къартны, къайгыгъа да батдырып, къабургъа гийирежексиз».

³⁰ Атабызны шонча бек сюеген уланын да къююп, мен уйге къайтма боларманмы дагъы? ³¹ Бизин булан о ёкъну гѣргендокъ, атабыз оялюп къалажакъ. Атабыз, сени къулунг, акъсакъаллы къарт, биз саялы къайгыра туруп, ахыратгъа гѣчежек! ³² Мен, сени къулунг, инибиз къайтажакъгъа атама ант этдим. Эгер ону уйге къайтарып гелтирмесем, атамны алдында айыплы къалып туражакъман. ³³ Шо саялы ону орнуна мунда мен, сени къулунг, къалайым! О буса агъалары булан къайтып гетсин. ³⁴ Атамны янына осуз мен нечик къайтып боларман? Мен атамны къайгысын гѣрме болмажакъман!

Юсуп оъю ким экенин ачыкъ эте

45 ¹ Юсуп къуллукъчуларыны арасында дагъы чыдап болмай. – Барыгъыз да чыгыгъыз! – деп къычыра Юсуп. Янындан бары да халкъ тайгъан сонг, Юсуп агъаларына, инисине оъю ким экенин ачыкъ эте. ² Тек о шонча да гючлю йылай чы, гъатта мисриликер эшитип, хабарны пачагъа етишдирелер.

³ – Мен Юсупман. Атабыз сав-саламатмы? – дей о агъа-инилерине. Олар буса, бир сѣз де айтма болмай токътайлар, неге тююл бек къоркъалар. ⁴ – Ювукъ гелигиз, – дей Юсуп. Агъа-инилери ювукъ гелелер. Юсуп булай дей:

– Мен Юсупман. Сиз Мисриге сатгъан инигизмен. ⁵ Тек къыйналмагъыз, гѣкюнмегиз шо ишигиз саялы. Мени мунда сизин къутгъармакъ учун Аллагъ йиберди. ⁶ Ачлыкъ узатылып турагъаны эки йыл болуп тура. Дагъы да беш йылны узагъында не сюрюв, не орув болмажакъ. ⁷ Ер юзюнде сизин гъайран кюйде къутгъарсын, наслуларыгъыз сав къалсын учун, мени мунда сизден алда Аллагъ йиберди. ⁸ Тап шолай, сиз тююл, Аллагъ йиберди мени мунда. О мени пачаны маслагъатчысы, ону бары да затыны бийи, бютюн Мисри топуракъгъа гъаким этди.

⁹ Атамны ягына алгъасагъыз, огъар булай деп айтыгъыз: «Сени уланынг Юсуп шулай деп айта: Аллагъ мени бютюн Мисриге гъаким этди. Тезлик булан мени ягыма етиш. ¹⁰ Сен уланларынг, уланларынгны яшлары булан, бары гъайван-малынг, бары малынг-матагынг булан мени ювугъумда, Гошен топуракъда ерлешерсен. ¹¹ Шонда мен сени яшавунгну не сен, не сени ожагынг, не сени гъайван-малынг тарчыкыгъа тарымасдай онгарарман, неге тыюл энниден сонг дагъы да беш йыл ачлыкъ болуп туражакъ».

¹² Юсуп булай давам эте:

– Сиз де, иним Бениямин де сизин булан мен, инигиз, сёйлейгенни озьюгюз гёрюп турасыз чы. ¹³ Атама Мисриде мени нечик абурум барны, шунда гёрген бары да затны гъакында хабарлагъыз. Тезлик булан атабызны мунда гелтиригиз.

¹⁴ О иниси Бенияминни къучакълап йылай. Ону къучакълап, Бениямин де йылай. ¹⁵ Сонг Юсуп йылай туруп, бары да агъаларын да къучакълай, оббе. Сонг олар ону булан сёйлемеге гиришелер.

¹⁶ Юсупну агъалары, иниси гелген деген хабар пачагъа етише. Пача ва ону вазирлери сююнелер. ¹⁷ Пача Юсупгъа булай дей:

– Агъаларынга, ининге эшеклерин де ерлеп, Гъанангъа барсын деп айт. ¹⁸ Атагъызны да, озлени агъюлерин де гелтирсинлер. Мен олагъа Мисриде бар бары да тизив затны бережекмен. Бизин топуракъны берекетинден леззет алсынлар! ¹⁹ Олагъа Мисриден яшлар, къатынлар учун ат арбалар алсын деп айт. Олар озлер булан атасын да гелтирсинлер. ²⁰ Олар онда къалгъан мал-матагыны гъакында ойлашмасынлар. Мунда оланы Мисриде бар инг тизив затлары болажакъ!

²¹ Исрайылны уланлары шолай этме де этелер. Юсуп олагъа пача буюргъан кюйде ат арбалар, ёлгъа азыкъ, ²² ва гъарисине янгы гийим бере. Бенияминге о уьч юз гюмюш акъча ва беш янгы гийим бере. ²³ О атасына, он эшекге де юклеп, Мисрини ниъматларындан йибере. Дагъы да он эшекге юклеп, ёлгъа ашылыкъ, экмек ва башгъа азыкъ йибере. ²⁴ О агъалары, иниси булан савболлаша туруп, булай дей:

– Ёлда эришмегиз!

²⁵ Мисриден чыгып, олар атасыны янына Гъанангъа къайталар.

²⁶ – Юсуп сав. О гъали бютюн Мисриге гъакимлик этип тура, – дей олар Якъубгъа. Якъубну юреги титиреп гете. О инанып битмей. ²⁷ Амма уланлары огъар Юсупну сёзлерин айталар. Оз гёзлери булан о Юсуп оюзюн гелтирсин деп йиберген ат арбаланы гёре. Шо заман Исрайыл, ругъланып йиберип:

²⁸ – Яхшы, буса! Уланым Юсуп гъали де савму? Мен оылгюнче, барып ону булан гёрюшейим, – дей.

Якъуб бютюн наслусу булан Мисриге ёл чыгъа

46 ¹ Бары мал-матагъын да жыйып, Исрайыл ёлгъа тюше. Бер-Шебагъа етишгенде, о атасы Исгъакъны Аллагъына къурбанлыкъ эте.

² Гече бир гъайран гёрюнюште Аллагъ ону:

– Якъуб, Якъуб! – деп чакъыра.

– Вай, – дей Исрайыл.

³ – Мен Аллагъман, сени атангны Аллагъыман. Къоркъмай, Мисриге бар, онда Мен сенден таба бек уллу халкъны амалгъа гелтирежекмен.

⁴ Мисриге сени булан Мен Оюзюм гележекмен, шондан сени наслунгну Мен Оюзюм чыгъаражакъман. Юсуп оз къоллары булан сени гёзлерингни ябажакъ, – дей Аллагъ.

⁵ Якъуб да Бер-Шебаны къоюп гете. Исрайылны уланлары Якъубну, яшланы ва къатынгишилени пача озлеге берген ат арбалар булан алып юрюйлер. ⁶ Олар гъайван-малын ва Гъананда жыйгъан бары мал-матагъын да алып баралар. Шолай Якъуб бютюн наслусу булан Мисриге гете. ⁷ О Мисриге оюзюню бютюн наслусун: уланларын, къызларын, оланы уланларын-къызларын – барын да гелтире.

⁸ Исрайылны Мисриге гёчген наслуларыны атлары булардыр. Якъуб ва ону уланлары. Якъубну биринчи уланы – Рубим. ⁹ Рубимни уланлары булардыр: Гъаногъ, Паллу, Гъесрон ва Карми. ¹⁰ Симонну уланлары булардыр: Эмуел, Ямин, Агъад, Ягъин, Согъар ва гъананлы къатынындан тувгъан уланы Саул. ¹¹ Левийни уланлары булардыр: Гершон, Кегъат ва

Мерари. ¹² Ягъуданы уланлары булардыр: Эр, Онан, Шела, Парес ва Зарагъ. Эр ва Онан Гъананда турагъанда гечинелер. Паресден буса Гъесрон ва Гъамул деген уланлар тува. ¹³ Иссагъарны уланлары булардыр: Тола, Пувва, Йов, Шимрон. ¹⁴ Завулунну уланлары булардыр: Серед, Элон, Ягълел. ¹⁵ Булар Якъубну Месопотамияда Лиядан тувгъан уланлары. Дагъы да Лиядан Дина деген кызы тувгъан. Уланлары-кызылары булан барысыны да санаву отуз уч адам болгъан.

¹⁶ Гадны уланлары булардыр: Сипион, Гъагги, Шуни, Эсбон, Эри, Ароди, Арели. ¹⁷ Асирни уланлары булардыр: Имна, Ишва, Ишви ва Бериа. Оланы Серагъ деген кыызардашы да болгъан. Берианы Гъевер ва Малкиел деген уланлары болгъан. ¹⁸ Булар Якъубну Зилпадан тувгъан наслуларыдыр. Барысыны да санаву он алты адам болгъан. Зилпа – Лабан кызы Лиягъа берген къуллукъчусу.

¹⁹ Якъубну Рагъилден болгъан уланлары булардыр: Юсуп ва Бениямин. ²⁰ Мисриде Гелиопол шагъарны дин къуллукъчусу Потипарны кызы Аснат Юсупгъа Манассия ва Ефрем деген уланлары таба. ²¹ Бенияминни уланлары булардыр: Бела, Бегъер, Ашбел, Гера, Нааман, Эгъи, Рош, Муппим, Гъуппим ва Ард. ²² Булар Якъубну Рагъилден тувгъан наслуларыдыр. Барысыны да санаву он дёрт адам болгъан.

²³ Данны Гъушим деген уланы болгъан. ²⁴ Непталимни уланлары булардыр: Ягъсел, Гуни, Есер ва Шиллем. ²⁵ Булар Якъубну Валладан тувгъан наслуларыдыр. Барысыны да санаву етти адам болгъан. Валла – Лабан кызы Рагъилге берген къуллукъчусу.

²⁶ Якъуб булан Мисриге гелгенлени санаву (ону тувра наслуларын, гелинлерин санамагъанда) алтмыш алты адам болгъан. ²⁷ Ондан алда Мисриде Юсупдан эки улан тува. Якъубну Мисриге гетген наслуларында етмиш адам болгъан.

Юсупну ва Якъубну ёлугъуву

²⁸ Юсуп озлени Гошенде къаршыласын деп, Якъуб алды булан Ягъуданы ону ягъына йибере. Олар Гошенге етишгенде, ²⁹ ат арбасын да егип,

Юсуп атасы Исрайылны алдына багъып онда тербене. Атасыны алдына да гелип, ону къучакълап, о бир хыйлы йылап ала.

³⁰ – Гъали энни сени сав гѳрген сонг, мен оылсем де къайырмайман, – дей Исрайыл.

³¹ Агъаларына, инисине ва атасыны ожагъына Юсуп булай дей:

– Мен барып пачагъа ягъыма Гъанандан агъаларым, иним, савлай атамны ожагъы гелген деп айтажакъман. ³² Мен олар къойчулар, къойлар багъа деп, оьзлер булан гъайван-малын, мал-матагъын да гелтирген деп де айтажакъман. ³³ Сиз буса, сизге пача не иш юрютегенигизни сорагъанда: ³⁴ «Биз, сени къулларынг, яш чагъыбыздан берли ата-бабаларыбыз йимик къойчуларбыз», – деп жавап беригиз. Шолай этсегиз, сизин Гошен топуракъда къоюп къояжакълар, неге тююл къойлар багъагъан бары да адамланы мисриликер мурдар эте деп гъисаплайлар.

47 ¹ Пачаны ягъына гелип, Юсуп огъар:

– Гъайваны-малы, мал-матагъы да булан Гъанандан мени атам, агъаларым, иним гелген. Гъали олар Гошен топуракъда токътап туралар, – дей.

² Агъаларыны бешисин Юсуп пачаны алдына гелтире. ³ Пача олагъа:

– Не иш юрютесиз? – деп сорай.

– Биз, сени къулларынг, ата-бабаларыбыз йимик къойчуларбыз. ⁴ Биз бу элге бир гесекге яшама гелгенбиз, неге тююл Гъанангъа уллу ачлыкъ къопгъан, онда къойлар отлатма ерлер ёкъ. Бизге, сени къулларынга, Гошен элде ерлешме ихтияр бер, – дейлер олар.

⁵ Пача Юсупгъа булай дей:

– Сени ягъынга атанг, агъаларынг, ининг гелген. ⁶ Бютюн Мисри сени алдында тура. Оланы бизин элибизни инг тизив ерлеринде ерлешдир. Булар Гошен топурагъында яшасын. Эгер сен оланы арасында къыйышывлу адамланы биле бусанг, оланы мени сиривлеримни сакълама сал.

⁷ Сонг Юсуп пачаны алдына атасы Якъубну гелтире. Якъуб пачаны шабагъатлай. ⁸ Пача огъар:

– Сагъа нече йыл бола? – деп сорай.

⁹ – Мени бу дюньядагъы яшавлукъ ёлума юз отуз йыл болуп тура. Шо кёп тюгюл, тек шо яшавлукъ ёлум кыйын йыллар эди. Мени ата-бабаларым яшагъан йыллар булан тенгледиргенде, бу йыллар бир зат да тюгюл, – деп жавап бере Якъуб. ¹⁰ Пачаны бирдагъы керен шабагъатлап, Якъуб гете.

¹¹ Обзюне пача айтгъан кюйде, Юсуп атасын, агъаларын ва инисин Мисрини инг тизив еринде, Рагъамасес вилаятында ерлешдире ва олагъа шондан топуракъ бере. ¹² Атасына, агъасына, инисине ва савлай обзюню ожагъына Юсуп оланы санавуна гёре ашлыкъ берип тура.

Мисридеги ачлыкъ

¹³ Бу ерлерде буса ашлыкъ кълмай – Мисриге ва Гъанангъа къопгъан ачлыкъ шонча да гючлю болгъан. ¹⁴ Ашлыкъны ерли халкъгъа сата туруп, Юсуп Мисри ва Гъанан топуракъларында бар бютюн гюмюшню пачаны хазнасына жыя. ¹⁵ Мисриде ва Гъананда бары да гюмюш битген сонг, мисриликер Юсупгъа гелип:

– Бизге ашлыкъ бер! Сени гёз алдынгда ачдан олюп къалайыкъмы? Бизин гюмюшюбюз битди, – дей.

¹⁶ – Гюмюшюгюз битди буса, гъайван-малыгъызны гелтиригиз, ашлыкъны гъайван-малгъа алышдырарман, – дей Юсуп. ¹⁷ Олар гъайван-малын гелтирелер. Юсуп да ашлыкъны атлагъа, къойлагъа, эчкилеге, сыйырагъа ва эшеклеге алышдырма башлай. Ашлыкъны шо йыл Юсуп олагъа гъайван-малгъа алышдырып берип тура.

¹⁸ Артындагъы йыл буса олар гелип булай дей:

– Сенден яшырып не этейик, бийибиз, бизин бары да гюмюшюбюз де, гъайван-малыбыз да сагъа гёчдю. Сагъа берме къаркъарабыздан да, топурагъыбыздан да къайры бир затыбыз да кълмады. ¹⁹ Гертилей де, топурагъыбыз да булан бирче сени гёз алдынгда олюп къалайыкъмы? Бизин де, бизин топурагъыбызны да ашлыкъгъа алышдырып ал. Топурагъыбыз да булан бирче биз пачаны къуллары болуп къалайыкъ. Тек биз ачыбыздан

олюп кьалмасын учун, сен бизге урлукъ бер, топурагыбыз да бошуна кьалмасын.

²⁰ Шолай Юсуп пачагъа Мисридеги бары да топуракъланы сатып ала. Бары да мисриликер авлакъларын сатып бере, неге туюл ачлыкъ шолай гючлю болгъан чы. Пача бютюн топуракъгъа ес болуп токътай. ²¹ Мисрини бары халкъын Юсуп пачаны кьуллары эте. ²² Юсуп янгыз дин кьуллукъчуланы топуракъларын сатып алмай, неге туюл дин кьуллукъчулагъа пачадан пай тие болгъан, олар да шо пайындан амал эте болгъанлар. Шо саялы олар озлени топуракъларын сатмайлар.

²³ Юсуп мисриликелеге булай дей:

– Тынглагъыз! Мен сизин авлакъларыгъызны да, сизин озюгюзню де сатып алдым. Гъали урлукъ алып, авлакълагъа чачыгъыз. ²⁴ Энниден сонг туюмюгюзню беш пайындан бир пайын пачагъа бережексиз. Кьалгъан дёрт пайын буса урлукъгъа да, озюгюзге де – уюгюздегилеге, яшларыгъызгъа – ашама кьояжакъсыз.

²⁵ – Сен бизин олюмден кьутгъардынг! Сен бизге рагъму этдинг, бийибиз. Энниден сонг биз пачаны кьулларыбыз, – деп жавап берелер мисриликер.

²⁶ Юсуп токъташдыргъан кьайда Мисриде буссагъат да юрюлюп тура: пачагъа туюмню беш пайындан бир пайын берелер. Янгыз дин кьуллукъчуланы топуракъларына пача ес туюл.

Якъубну тилевю

²⁷ Исрайыллылар Мисриде, Гошен топуракъда ерлешелер. Шонда олар топуракълагъа ес болалар ва шонда оланы яшлары тувуп, артып тербейлер. ²⁸ Мисриде Якъуб он етти йыл яшай, савлай алгъанда буса юз кьырк етти йыл яшай.

²⁹ Оьлме заманы етишгенде, Юсупну чакъырып, о булай дей:

– Магъа рагъму эт, бутума да тийип, тилевюмню кютежекге ант эт: мени Мисриде гёмюп кьойма! ³⁰ Мен оьлгенде, мени Мисриден алып гетип, ата-бабаларымны кьабурунда гём.

– Сен айтгъан кюйде этермен, – деп жавап бере Юсуп.

³¹ – Ант эт, – дей Исрайыл. Юсуп ант эте. Тёшекде ятып турагъан Исрайыл башын ие.

*Якъуб Манассияны
ва Ефремни шабагъатлай*

48 ¹Шо агъвалатлардан сонг бираз заман оьтюп, атасы авругъанны эшитип, уланлары Манассияны ва Ефремни де алып, Юсуп ону ягъына геле. ²Якъубгъа:

– Уланынг Юсуп геле тура, – дейлер. Гючюн-къуватын да жыйып, Якъуб ятгъан еринде олтура ³ва Юсупгъа булай дей:

– Гъанан топурагъындагъы Луз шагъарда магъа бары да затны Еси болгъан Аллагъ гёрюндю. О мени шабагъатлай туруп: ⁴«Мен сагъа наслу бережекмен ва артдыражакъман, сенден таба хыйлы халкъланы амалгъа гелтирежекмен. Бу топуракъны сени наслуларынга даимликге есликге бережекмен», – деп айтды.

⁵Якъуб булай давам эте:

– Мен Мисриге гелгинче, сени Ефрем, Манассия деген уланларынг тувду. Гъали буса сени уланларынгны меники болажакъ. Олар Рубим, Симон булан бир тенг болажакъ. ⁶Олардан сонг тувгъан уланларынг буса сеникидир, амма олар оьзлени варислик пайларын агъаларыны пайларындан таба алажакълар. ⁷Мен Месопотамиядан къайтагъанда, Гъанан топуракъда, Эфратаны ювугъунда Рагъилим гечинди. Шонда, гъали Байтлагъам деп айтылагъан Эфратагъа барагъан ёлда, ону гёмме де гёмдюм.

⁸Юсупну уланларына къарап, Исрайыл:

– Булар кимлердир? – деп сорай.

⁹– Булар Аллагъ магъа Мисриде берген уланларым, – деп жавап бере Юсуп.

– Мени ювугъума гелтир, мен оланы шабагъатлайым, – дей Якъуб.

¹⁰Къартлыгъындан Исрайылны гёзлери бек осал гёре болгъан. Юсуп яшларын ону къырыйна гелтире. Исрайыл яшланы къучакълап, оьбе.

¹¹О Юсупгъа булай дей:

– Мен сени гёермен деп умут да этмей эдим, амма Аллагъны яхшылыгындан сени яшларынгни да гёрдюм.

¹² Исрайылны тобукъларында олтургъан яшланы да алып, Юсуп атасыны алдында тобукъдан туруп, баш ура. ¹³ Уланлары Исрайылны алдына гелтиргенде, Ефрем Юсупну онг ягында (Исрайылыны буса сол ягында), Манассия буса сол ягында (Исрайылны онг ягында) болгъан. ¹⁴ Тек Исрайыл онг къолун гиччиси Ефремни башына сала, сол къолун буса уллусу Манассияны башына сала. Шоллукъда Исрайылыны къоллары чатыраш салынып къала.

¹⁵ Исрайыл Юсупгъа булай дей:

– Оьзюню алдында аталарым Ибрагъым, Исгъакъ яшагъан Аллагъым бу яшланы шабагъатласын.

Гъар заман да, бугюнге ерли де мени Къойчумдай болгъан Аллагъым,

¹⁶ бютюн яманлыкълардан мени Къутгъаргъан Малайик бу яшланы шабагъатласын.

Мени атым да, аталарыбыз Ибрагъымни, Исгъакъны атлары да шо уланъяшлардан таба яшап къалсын.

Олагъа кёп наслулар болсун.

¹⁷ Атасы онг къолун Ефремге салганны гёрюп, Юсуп бу затгъа рази болмай, Манассияны башына салмакъ учун, атасыны къолун ала.

¹⁸ – О тюгюл, атам. Муна биринчи уланым, онг къолунгну ону башына сал, – дей Юсуп.

¹⁹ – Билемен, уланым. Манассиядан да уллу халкъ амалгъа гележек. Амма гиччиси Ефрем оьр чыгъажакъ, ону наслуларындан кёп халкълар амалгъа гележек, – дей Исрайыл.

²⁰ Шо гюн Исрайыл оланы булай шабагъатлай:

– Исрайыллылар бир-бирин сизин атларыгъыз булан шабагъатлай туруп: «Аллагъ сени Ефремдей, Манассиядай этсин дагъы», – деп айтажакълар.

Шолай Исрайыл Ефремни даражасын Манассиядан артыкъ эте.

²¹ Сонг Исрайыл Юсупгъа:

– Мен узакъ къалмай оележекмен. Тек Аллагъ сизин булан болуп туражакъ, сизин аталарыгъызны топуракъларына къайтаражакъ. ²² Сагъа мен агъаларынгдан, инингден артыкъ затны беремен: Шегъем тавну беремен. Мен ону аморлулардан къылычымны, огъумну гючю булан алгъанман, – дей.

Якъуб уланларын шабагъатлай

- 49** ¹ Якъуб уланларын да чакъырып, булай дей:
 – Жыйылыгъыз, сизге гележекде не болажагъын айтып берейим.
² Жыйылып тынглагъыз, мени уланларым. Тынглагъыз атагъыз Исрайылгъа!
³ Рубим, мени биринчи уланым, мени къуватым, эргишилик къуватымны башлапгъы емиши, намусда, къудратда барындан да оърдеги!
⁴ Амма сен ташгъын сувлардай къавгъалап айландынг, сен дагъы биринчи болмажакъсан. Атангны орунлугъуна гирип, мени ятивумну биябур этдинг!
⁵ Симон, Левий – агъа-инилер, оланы къылычлары вагъшиликни савутудур!
⁶ Мен олар булан тилбир болмасман, оланы жыйыны булан да гъеч аралыгъым болмас. Къзапланып, олар адамланы олтюрдюлер, йыбанч учун да оьгюзлени параладылар.
⁷ Налат болсун оланы шо вагъши оьчлюгюне де, шо къагърулу къзапланывуна да! Оланы Якъубну уланларыны арасында яйып къоярман, Исрайылны уланларыны арасында да чачып къоярман!
⁸ Ягъуда, агъа-инилеринг сени макътар! Сени къолунг душманланы елкелерине салынып тура. Агъа-инилеринг сени алдында тобукъдан туруп, баш урар.

- ⁹ Сен яш арсланкъаплан йимиксен, Ягьуда, гьавдагьы тюшюмюнгден къайтып гелесен, уланым. О эркек арсланкъапландай, тиши арсланкъапландай тизден туруп токьтагьан: ким тургьузуп болур ону?
- ¹⁰ Ягьуданы къолундан пачаны таягьы тюшмес, гьакимликни таягьы ондадыр. Заман гелер, огьар абур этилер, кеп халкълар огьар бойсынар.
- ¹¹ Эшегин о юзюм борлагьа, къодугьун да инг тизив борлагьа байлар. Опуракьларын о чагьырда, гийимин де юзюмню къанында чаяр.
- ¹² Ону гезлери чагьырдан да къара, тишлери сютден де акь.
- ¹³ Завулун гемелер гелип токьтайгьан денгиз ягьада яшар. Ону топурагьыны дазусу Сайданны ягьында.
- ¹⁴ Иссагьар юклени арасында ятып токьтагьан къатты эшекдир.
- ¹⁵ О ял алагьан ери яхшы экенни, бу топуракь гезел экенни гьргенде, аркъасын юкню тьбюне салып, къулдай загьмат тькме гиришежек.
- ¹⁶ Исрайьлны бир къавумуна йимик Дан оьзюню халкъына гьакимлик этежек.
- ¹⁷ Дан ёлдагьы йылан, ёлдагьы агьулу йылан болажакь. О атны аягьындан тигежек, атлы да ерге йыгьылып тюшежек.
- ¹⁸ Сенден къутгьарылыв къаравуллаиман, Раббим!
- ¹⁹ Гадгьа талавурчулар чапгьын этежек, амма Гад оланы къувуп чангьын чыгьаражакь.
- ²⁰ Асирни топурагьы яхшы рызкъыны, пачагьа лайыкълы рызкъыны гелтирежек.
- ²¹ Непталим тизив балалар къозлайгьан эркинликдеги маралдыр.
- ²² Юсуп берекетли юзюм борладыр, булакъны къырыйындагьы берекетли юзюм борладыр. Ону бутакьлары тамгьа ябушуп оьсюп къалгьан.

- ²³ Окъчулар огъар чапгын этдилер. Олар огъар атышдылар, артындан тербендилер.
- ²⁴ Тек ону жаясы гьаман да къатты болуп турду, неге тююл де ону къолларындагъы гюч Якъубну Къудратлы Аллагъындан, Къойчудан, Исрайылны Ярындан амалгъа геле!
- ²⁵ Сени ата-бабаларынгны Аллагъы сагъа кѳмек этежек. Бары да затны Еси болгъан Аллагъ сени бийик кѳклени шабагъаты, терен айланманы шабагъаты, эмчеклени ва ана къарынны шабагъаты булан шабагъатлажакъ.
- ²⁶ Сизин атагъызны шабагъатлары бырынгъы тавланы шабагъатларындан, эсги тѳбелени чомартлыгъындан артыкъдыр. Шо шабагъатлар Юсупну башыны устьюнде, агъа-инилени оъз арасында танглангъаныны башыны тѳбесинде болсун дагъы.
- ²⁷ Бениямин йыртгъыч бѳрюдюр. Эртенлер гъавдан тюшгенин ашар, ахшамлар къалгъанын пайлар.
- ²⁸ Муна Исрайылны он эки де къавуму ва атасы оланы гъарисине этген шабагъаты. Гъар къавумгъа о оъз шабагъатын эте.

Якъубну оълюмю

- ²⁹ Якъуб уланларына булай дей:
- Узакъ къалмай мен атамны янына, ахыратгъа гѳчежекмен. Ата-бабаларымны янында, хетли Эпронну авлагъындагъы анакъда гѳмерсиз мени.
- ³⁰ Шо анакъ Гъанан топурагъында, Мамрени ювугъундагъы Магъпелни авлагъында ерлешген. Авлакъны гѳмеген ер этмек учун Ибрагъим хетли Эпрондан сатып алгъан. ³¹ Шонда Ибрагъим булан ону къатыны Сара, Исгъакъ булан ону къатыны Ребека гѳмюлгенлер. Шонда мен Лияны да гѳмгенмен. ³² Авлакъ да, ондагъы анакъ да хетлилерден сатылып алынгъан.
- ³³ Якъуб уланларына шулай насигъат да этип, тѳшегинде ятып гечине ва ата-бабаларыны янына гѳче.

50 ¹Юсуп атасыны сюегине кьапланып йылай, ону бетинден объюп тербей. ²Обьюню эмчи кьуллаарына о Исрайылны сюегин, дарманлап, чиримейген этмеге буйрукъ эте. ³Эмчилер тийишли кюйде кьыркъ гюнню ичинде, сюекни дарманлап, ону чиримейген эте. Мисриликер объюге етмиш гюн яс этелер.

⁴Яс битген сонг, Юсуп пачаны вазирлерине булай деп тилей:

– Ярай буса, пачагъа айтыгъыз: ⁵оьлгенде оьюн мен Гъанан элде алданокъ гъазирлеген кьабурда гёмежекге атам магъа ант этдирди. Магъа барып атамны гёмюп гелмеге ихтияр берсин деп тилеймен, сонг буса кьайтып гележекмен.

⁶Пача да огъар:

– Барып, атангны гёмюп гел. Берген антынгны кют, – деп, изну бере.

⁷Юсуп атасын гёмме барма чыгъа. Ону булан пачаны бары да вазирлери, баш кьуллакъчулары, Мисрини бары да тамазалары, ⁸Юсупну бары да уьондегилер, бары да агъалары, иниси ва атасыны уьондегилер ёлгъа тюше. Гошен топуракъда янгыз яшлар ва гъайван-мал къала. ⁹Ону арты булан ат арбалар ва атлы асгерлер юрой. Олар кёп болгъан.

¹⁰Ёрданны ари ягъындагъы Атаданы иннырына етгенде, олар уллу ва гючлю яс этелер. Юсупну атасына олар етти гюн яс этелер. ¹¹Атаданы иннырында этилеген ясны шо ерде яшайгъан гъананлылар гёрюп:

– Не гючлю йылай мисриликер! – дейлер. Шо саялы Ёрданны ари ягъындагъы шо ерге Авел-Мисрайим* деп айтыла.

¹²Шолайлыкъда, уланлары атасыны буйругъун кютелер. ¹³Ону сюегин Гъанангъа гелтирип, бир заман хетли Эпрондан гёмеген ер этмек учун Ибрагъим сатып алгъан Мамрени ювугъундагъы Магъпелни авлагъында гёмелер. ¹⁴Гёмюп битген сонг, Юсуп, ону агъалары, иниси ва булар булан гелгенлени барысы да Мисриге кьайталар.

* 50:11 *Авел-Мисрайим* – бу ат ягъуди тилдеги «мисриликени ясы» демекдир.

Юсуп аггаларына ва инисине рагъму эте

¹⁵ Атасы оылген сонг, Юсупну аггаларына ва инисине ой тюше ва олар: – Балики, Юсупну бизге гъали де ачуву бардыр? Балики, оъзюне этген затларыбыз саялы о бизден оъч алмагъа сюер? – дейлер.

¹⁶⁻¹⁷ Олар Юсупгъа булай айтып йиберелер:

– Оылгюнче атабыз сагъа: «Тилеймен, аггаларынгны, инингни гюнагъын, оланы айыбын, сагъа этген яманлыгъын гечип къой», – деп айтарсыз деп насигъат этген эди. Гечип къой чу бизден, сени атангны Аллагъыны къуллаарыбыз чы! Бу сёзлеге тынглай туруп, Юсуп йылай.

¹⁸ Аггалары ва иниси, гелип ону алдында ерге къапланып ятып:

– Муна, биз сени къуллаарынгбыз! – дейлер.

¹⁹ Юсуп булай дей:

– Къоркъмагъыз! Мен Аллагъманмы дагъы? ²⁰ Сиз магъа яманлыкъ этме суйген эдигиз, Аллагъны къадарына гёре буса шо магъа яхшылыкъ болуп айланып къалды. Нечесе адам къутгъарылды шо саялы! ²¹ Къоркъмагъыз! Мен сизин, сизин яшларыгъызны гъайын этежекмен. Юсуп шолай оланы рагъатландырып, гёнгюн алып тура.

Юсупну оълюмю

²² Шолай Юсуп савлай атасыны тухуму да булан Мисриде ерлеше. О юз он йыл яшай. ²³ Юсуп Ефремни яшларыны яшларын да гёре. О Манассияны уланы Магъирни янгы тувгъан яшларын да къучагъына ала.

²⁴ Юсуп аггаларына, инисине булай дей: «Узакъ къалмай мен оълежекмен. Амма Аллагъ гертилей де сизге кёмек этежек. Сизин Ибрагъимге, Исгъакъгъа, Якъубгъа бережекмен деп ант этген топурагъына алып гетежек». ²⁵ Сонг Юсуп Исрайылны уланларын, Аллагъ оъзлени шо топуракъгъа алып гетгенде, олар оъзюню сюегин Мисриден алып гетежекге ант этдире. ²⁶ Юсуп юз он йыллыкъ чагъында гечине. Ону сюегин дарманлап, чиримейген этип, Мисриде бир къабургъа салалар.